

MİMAR SİNAN

4. P.S. Büyük Üstadın Mesajı Şekûr OKTEN
7. Türk Mason Tarihiyle İlgili
Bazı Açıklamalar Reşat ATABEK
12. Polonya'da 240 Yıl Masonluk Kurt HENDRİKSON
(Çeviren : M. Fuat AKEV)
26. Ruhun Varlığı ve Sonsuzluğu üzerine
Düşünceler IV Naki Cevad AKKERMANN
53. Kader ve Masonluk Bedrettin GÜVEN
65. Tasavvuf ve Masonluk Ziya FİÇİCIOĞLU
71. Sir Thomas Stamford Raffles Tarık GÜNER
73. Yasak Meyva ya da Hiramın Kalfaları İbrahim YAŞAR
75. Yaşlılık ve Masonluk İzzettin SOMER
87. Olayların İçinden Sahir ERMAN
89. Localardan Haberler Mimar SİNAN
95. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

Geçemeyin, endişe etmeyin. İnancınız

sağlamsa, mutlaka başaracaksınız

Şanı Yüce Kur'an, S. III. 139

San Yüce K

MİMAR SINAN

Kapak Kompozisyonu : **SİNANİ ÇARŞIOU**

YENİLİK BASIMEVİ — TIPO — OFSET

Tel. : 143 55 72 ✕ İSTANBUL — 1985

P.S. BÖYÜK ÜSTAD'IN MESAJI

Yeni bir çalışma devresine başlamış bulunuyoruz. Bu devre için görev almış olan bütün kardeşlerimi tebrik eder, başarılar dilerim. Bundan önceki devrede görev yapmış bulunan kardeşlerime de teşekkürlerimi sunarım. Bu vesile ile dik-kat etmemiz icabeden bazı hususları tekrarlama-kta yarar görüyorum:

Hepimizin bildiği gibi Masonlukta yazılı olanlar gibi yazılı olmayan kurallar da vardır. Bu konuda bilgimiz yoksa, veya kafamızı bu yönde çalış-tırmamış isek, Masonluğumuz eksiktir.

1723 yılında James Anderson tarafından hazırlanan eski mükellefiyetlere landmarkların öneminde sayılacak bütün hayatlı ilkeleri kapsayan temel yasa gözüyle bakılabilir. Bu yasa-yı her zaman kafamızda ve önümüzde tutmamız şarttır.

Başlıca derslerimiz fazilet, moral yükümlülükler, zih-nimiz içinde bilgi ve telefede düzenli bir iler-lemedir. Masonluk bu prensipler üzerine kurul-muştur. Her Mason tek başına bunları gerçek-leştirmelidir. Dünyamızın da Masonik prensipler

üzerine yürümeye ve iyiliğe yönelmeye acil ihtiyacı vardır.

Masonlar başkalarının düşüncesi, görüş ve hareketlerine ne dereceye kadar etkili olabileceklerini hatırdan çıkarmamalıdır. Unutmamak lazımdır ki, bir kimse bir kimseyi söyledikleri ve yaptıklarıyla olduğundan fazla, söylemedikleri ve yapmadıklarıyla etkiler.

Ayrıca içimizdeki ve etrafımızdaki kötülükler için ne-
ler yapmalıyız?

Masonluk doktrin ilimimizde değil kalbimizde olmalıdır.

Kardeşleri loca çalışmalarının dışında da Masonlukla ilgili görevler olduğuna inandırmamız lazımdır. Böyle olması için sorumluluklarımıza sadık, görevlerimiz olan işlerde çalışkan ve görevimiz olandan fazlasını yapmaya istekli ve gayretli olmalıyız.

İnsanlar her devirde hürriyetten söz etmişlerdir, ama pratik bir gerçek olarak buna ulaşamamışlardır. Bu idealin gerçek olduğu yegâne yer Mason localarıdır. Hepimiz eynimiz, mesleğimiz, rütbe-
miz veya ünvanımız ne olursa olsun, locaya tes-
viye üzerinde eşit girer eşit çıkarız.

Masonik çalışma bir sevgi çalışmasıdır. Nafakasını maddiyatta ve menfaatte arayan hayal kırıklığına uğrar. Biz ücretlerimizi birbirimizle olan münasebetlerimizle kazanır ve öderiz. Sempatî sempati getirir, şefkat şefkat getirir, hürriyet sevgisi hürriyet getirir. İşte bizim nafakalarımız bunlardır.

24 bölümü cetvel Masonluğa ilk girişimizde elimize verilmişti. Bu sembol günümüzü nasıl ayarlamamız icabettiğini hatırlatır. Yani günümüzü düzene sokarsak mutluluğu buluruz. Bunu unutmayalım.

Yüzyıllar boyunca yaşam şekilleri değişmiştir. Bazı kardeşler de bu modern ihtiyaçlara cevap vermek için mesleğimizin ve locaların değişmesi hususuna bizi eğiterek inandırmağa çalışmaktadırlar. Yani geleneksel Masonluk prensiplerini daha ufak görüşlere terk etmeyi önermektedirler. Mesleğimizin esas gerçekleri üzerine düşünelim. Eski Masonluğun bazı üyelerimiz tarafından beğenilmemesinden başka bir kusuru yoktur. Bu beğenilmeme ise Masonlukta prensiplerin kullananlar tarafından yetersiz bulunmasından değildir. Açık bir görüşe sahip olup bütün yeni fikirleri objektif bir şekilde tetkik etmeliyiz. Ama, Mason yasalarını yapanlar gibi Masonluğu yapanlar da yaptıklarını iyi yapmışlardır. Bu iki şekilde de heri sürülen ana fikirler zamanın tecrübesinden başarı ile çıkmışlardır. Ne kadar iyi niyetle olursa olsun herhangi bir değişiklik yapmadan, bu değişikliklerin de aynı tecrübelerden başarı ile geçip geçmeyeceğini iyice düşünmeliyiz.

1955 yılının milli Türk Masonluğuna, Dünya Masonluğuna ve tüm insanlara mutluluk getirmesini diler, kardeşçe sevgilerini sunarım.

**Büyük Üstad
Şekar OKTEN**

Türk Mason Tarihiyle İlgili

Bazı Açıklamalar

Jak Papo biraderin yardımı ile elimize geçen dergilerden faydalanarak XX. yüzyıldan önce Türk masonluğu hakkında muayyen bilgiler sağlanabilmektedir. Ancak bu bilgilerin doğruluğu gelecekte yapılması gerekli araştırmalarla teyid edilmelidir. Elio bir tenkide tabi tutmadan elde edebildiğimiz bu bilgileri aktarmakla yetinmeyi uygun bulmaktayız.

Belgratta Alikoç loresi

1885 yılında yayınlanan «Le France-Maçon» dergisinin 130. sayısında «Türkiye'de faşmasonluk» başlığı altında «Gazette de Trieste» den nakil edildiği belirtilerek şu hususlar dile getirilmektedir: 1825 yılı civarında Türk masonlarının bulunduğu tahmin edilmekte idi. 1829 tarihli harpta rus subayları bu topluma bağlı Türklere karpaslıklarını giydiretilmekte idiler. 1880 yılında bu iddia teyid edildi. Sırbistan'da, Belgratta, yolculuğu sırasında bir birader bir türk locasının çalışmalarına mason olan kristiyan bir öğretmenin yardımıyla iştirak ettiğini açıklamaktadır.

Locanın adı Alihotchi (dergide yazıldığı şekli aynen nakil ediy-

ruz, ancak Alikoç olarak okunmasının gerektiğini tahmin etmek-
teyiz) idi. 70 üyesi vardı, muhterem üstadı Ripni İsmail Zeholak
Mehmet Saede idi. Yazıya göre bu birader aynı zamanda gran-
metr idi ve Osmanlı İmparatorluğunda ve İran'da bulunan diğer
localarla irtibat halinde idi. Yazıya göre biraderler kendilerine
derviş demekte idiler.

Localarda batıda ki merasime eşit merasim icra edilmekte, eşit
işaretler kullanılmakta olduğu nakil edilmektedir. Ayrıca üyele-
rin birden çok kadınla evlenmeyi red ettikleri ve locanın tertiple-
diği yemeklere kadınların başlarını örtmeden iştirak ettikleri be-
lirtilmektedir.

Yazının son kısmında meslevi veya bektaş tekkeleriyle bağlan-
tı kurduğu da anlaşılmaktadır.

İsviçre de Milletlerarası mason teşkilatının yayınladığı «bulletin»
adlı derginin 1911 yılı 38 nüshasının 307. sahifesinde şu açıklamala-
ra rastlanılmaktadır. XVIII. yüzyıl sonunda Belgrat'ta Bükarest'-
te, Atina ve Vidin'de localar mevcuttu ve çalışmakta idiler. Bel-
grat locası üyeleri arasında Sırbistan genel valisi Mustafa Paşa
bulunmakta idi. Bu kişi insancıl hareketleriyle Sırlar tarafından
o kadar sevilmişti ki, sırp edebiyatında «sırların ana ve babası»
lakabıyla anılmakta idi. Aynı locada Belgrat başpiskopozu Peter
İtschakoglia da bulunmakta idi. Vidin locasına Pazvonogiu ve Ati-
na locasına şair Rigas de Fera kayıtlı idi.

Bu yazıda, 1848 yılında «Alikotsch» adıyla kayıtlı Belgrat'ta bir
locasının varlığı ve bu locada bir çok sırların da bulunduğu ve
bu locanın, Türkler ile Sırların daha önce bir ilişki kurmalarına
yardımcı olduğu dile getirilmektedir.

Aynı derginin 1912 yılı No. 33, sahife 399 da Dr. S. Michailovitch
imzası altında yapılan şu açıklama ilginçtir. XVIII. yüzyılın so-
nuna doğru Belgrat'ta bir türk locası faaliyetinde idi. Bu loca Bük-
arest, Atina, Vidin locaları ile bağlantı kurmuştu. Locanın adı
bilinmemektedir, ancak Belgrat kalesi içindeki kurulan mabette ça-
lışmakta idi. Sırp intilâline önderlik eden bir çok kişiler bu locanın
üyeleri idi. Vezir Mustafa paşa da biraderler arasında idi. Türk
masonları bir çok zaman Sırların yanında idi.

Aynı yazının ikinci kısmında Sırp devletinin kurulmasını müte-

akip bir çok sırların «Ali-Kotch» adlı Türk locasında üye oldukları belirtilmekte ve bu müsterek çalışma sayesinde Sırlarla Türkler arasında ihtilafların azaldığı açıklanmaktadır.

İzmirde 1857 de Büyük locanın varlığı

«Le franc-mason» dergisinin 1857 yılı Haziran ayı nushasının 103. sahifesinde C. Carrer imzalı bir yazıya rastlanmaktadır. Bu yazı ile Boğos Tatikyan birader takdim edilmekte ve onunla ilgilenilmesi talep edilmektedir.

Yazı İzmir'de 8/5/5857 tarihinde (tarih aynen nakil edilmektedir) kaleme alınmıştır. C. Carrer kendisini Grand maître olarak tanıtmaktadır. Bulletin dergisi İsviçre'de Milletler arası mason ilişkileri bürosu tarafından yaymlandığına göre, Carrer'in kişiliğinin özelliklerinin, vasıflarının benimsendiğinin kabulü anlamını taşımaktadır. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında 1857 tarihinde nizami veya gayri nizami, İzmir'de birden fazla locanın faaliyette olduğunun benimsenmesi gerekir.

Macar-Türk masonluk çalışması

Nisan - Haziran 1910 tarihli «bulletin» dergisinin 222. ve müteakip sahifelerinde Macar-Türk Masonluk töreni hakkında geniş bilgi nakil edilmektedir. Osmanlı İmparatorluğunda özgürlüğün ilânını müteakip Türkiye'den 230 kişilik bir heyet batıyı tetkik etmek üzere seyahate çıkar, ilk durak Budapeşte'dir. Macar büyük locası heyette bulunan biraderleri selamlamak üzere «Comenius» locasını özel tören tertiplemekle ödevlendirilir. 22/10/1909 tarihinde yapılan toplantıda loca üstadı, macar granmetri ve Büyük Loca hatibi birer hitabede bulunurlar ve türk masonları tarafından Türkiye'de demokratik görüşlerin geçerliliğini sağlamak için yapılan mücadelelerin önemini ve bu mücadele sırasında karşılaşılan güçlükleri ayrı ayrı dile getirirler ve Türk Masonlarını takdir ettiklerini belirtirler.

Bu konuşmalardan sonra Macedonia Risorta locası üyelerinden Kâzım Namık birader söz alarak mason localarından gelen ışık ile aydınlandığını ve Osmanlı İmparatorluğunda demokratik görüş ve ilkelerin nasıl gerçekleştiğini dile getirir ve mason kardeşlerin gösterdikleri ilgiden dolayı teşekkür eder.

Kâzım Namık biraderden sonra Budapeşte'de çalışan Democra-
tia locası üyelerinden ve mesleği gazeteci olan Armand Sasvari
kardeş söz aldı ve 19. yüzyılın ikinci yarısında Balkanlardaki po-
litik durumu ve bunun yarattığı gerginlikleri ve macar türk dost-
luğunu örnekler vererek açıkladı ve Türk ihtilalinde masonların
etkili olduklarını vurguladı ve batılı ülkeleri kudretli yapan sos-
yal reformlar üzerinde gelecekte durulmasının gerektiğini ve
muhtelif ülkelerde masonlar arasında özli olmamakla beraber
ayrık görüşlerin de bulunduğunu belirtti.

Rıza Tefvîk birader müteakiben söz alarak kendilerine gösterilen
ilgiye teşekkür ettikten sonra jön Türk'lerin masonik görüşlerden
ilham aldıklarını ve despotizme karşı savaş verdiklerini ve gele-
cekte yapılması gereken hamleleri özetledi.

Toplantıda ittifak zinciri kuruldu ve agapta yine buluşuldu. Agap-
ta yapılan konuşmalarda eşit konulara temas edildi. Ayrıca Dr.
Paul Farka söz alarak 17/4/1909 tarihinde Abdülhamid'in son se-
lamlılığında bulunduğunu ve askerlerin hırçın haykırımları kar-
şısında Türkiye'nin geleceğinden ciddi endişe duyduğunu ve mü-
teakiben öldürülen Mehmet Arslan biraderin cenazesinde bulun-
duğunu ve Gülhane hastahanesinde yapılan merasime bir çok bi-
raderin ciddi olan tehlikeyi göze alarak iştirak ettiklerini ve kısa
bir süre sonra Selanik'ten gelen kuvvetlerle kucaklaşıldığını be-
lirtti ve ödevin sonuçlanmadığını ve yapılması gereken bir çok
işlerin daha var olduğunu dile getirdi.

Son olarak Sam. Levi birader söz aldı ve bilhassa Selanik'te faali-
yette bulunan localarda despotik rejime son vermek için çalışıldı-
ğını ve ancak yapılacak daha bir çok önemli işlerin olduğunu, ada-
letin, insancıl hislerin ve dünyaya şamil dayanışmanın gerçekleş-
mesi ve yaygınlaşması için gereğinin yerine getirileceğini ve ma-
sonluğun dünyaya ışık tuttuğunu ve tüm insanların olgunlaşma-
sı için mücadelenin devamının gerektiğini açıkladı, ve «masonlu-
ğun zaferine» nidasıyla sözlerine son verdi.

Dergide tüm konuşmalar ve hitabelerin eksiksiz yayınlanması Jön
Türk'lere verilen değer ve gerçekleştirdikleri hamlelerin önemi ve
masonların bu konudaki katkıları açık bir şekilde gözükmekte-
dir.

İstanbul'da faaliyette bulunan Saint Jean du Levant locası

François Ruchon tarafından kaleme alınan ve 1935 yılında yayınlanan «Cenevre'de 1736 ilâ 1900 da farmasonluk tarihi», (Histoire de la Franc - Maçonnerie à Genève de 1736 à 1900) eserde (sahife 30 ve devamı) 1969 tarihine kadar Cenevre'de çalışan locaların İngiltere'ye bağlı oldukları belirtilmektedir, 24/4/1769 tarihinde locaların mütemessilleri bir araya gelerek Cenevre Büyük Locası'nın kurulmasını kararlaştırdılar ve Büyük Loca 26/6/1769 tarihinde faaliyete geçti. Kurulan Büyük locanın 1769 ilâ 1773 tarihleri arasında faaliyetiyle ilgili evrakının bulunamadığı belirtilmektedir. Ancak 1774 tarihinde Cenevre Büyük Locasına bağlı 16 locanın bulunduğunu ve bunlar arasında İstanbul'da faaliyette bulunan «Saint Jean du Levant» locasının yer aldığı açıklanmaktadır. Bu açıklamaya ek bir bilgi maalesef verilmemektedir, ancak 36. sayfede dip notta o tarihlerde Cenevrelilerden müteşekkil bir toplumun, bir cemaatin İstanbul'da yaşadığı kayıtlı edilmektedir.

Bu loca 1769 tarihinden önce faaliyette idiyse, İngiliz Büyük locasına bağlı olacağı tahmin edilebilir. Bu nedenle İngiliz Büyük Locasının arşivinde yapılacak bir araştırmanın konuya ışık tutacağını tahmin edebilmekteyiz.

DÜZELTME

Mimar Sinan Dergisi sayı 54 de ki Resat ATABEK'in «1861-1880 yılları arasında İstanbul ve İzmir Vadisi'nde Masonik Faaliyet» isimli makalesinin 11. sayfasının 20. satırı aşağıdaki şekilde değiştirilecektir:

«maktadı. Ayrıca 4 İngiliz Locası mevcuttur bunlardan biri A»

Özür dileyerek düzeltiriz.

Polonya'da 240 Yıl Masonluk

Kurt Hendrikson
(çeviren M. Fuat Akev)

1980 yılında, Dünya tarihinin gözü Polonya Halk Cumhuriyetine olup biten olaylar üzerine çevrilmişti. Aynı durum, 200 yıl öncesinde de Polonya'da vaki olmuştu. O zaman bir kısım aydın kişiler, idaresi artık imkânsız hale gelmiş olan Polonya'da bir takım liberal reformlara gitmeye ve memleketi Rusya Tsariçesi II. Katerina'nın protektorasından kurtarmaya çalışmışlardı. Bu teşebbüslerin çoğu, Masonlar tarafından yapılmıştı. Bundan dolayıdır ki, Polonya'daki Masonluğun gelişmesine bir göz atılması uygun olacaktır.

Bu araştırmayı, Polonya halkının geçirdiği merhalelere pa-

rafel olarak 5 kısma ayırıyoruz :

- 1) Sakson devresi (1721-1764)
- 2) Liberal reformlar devresi (1764-1795)
- 3) Prusya «intermezzo»su (1795-1806)
- 4) Varşova Büyük Dükalığı ve Rus Tsar'ı I. Aleksandr zamanındaki nisbi hürriyet devresi (1806-1821)
- 5) Versay muahedesiinden sonraki Polonya (1921-1938)

Polonya Masonluğu, bu devrelerde birçok karışık merhaleler geçirmiştir. fakat bu karışıklık o zamanlarda, hemen

hemen bütün memleketlerde
görülmekteydi.

1) SAKSON DEVRESİ (1721 1764)

Masonluğa benzeyen ilk hareketler, Polonyada «Confrérie Rouge» (Kızıl Kardeşlik) ismi altında 1721'de görülmüştür. Bu şekildeki teşkilâtlar, bazı yabancıları, zengin Polonya'lıları ve bilhassa büyük bir aile olan Czartoryski'leri yeni insanlık arası münasebetleri aramaya sevk'etmiştir.

1729 senelerinde, Varşova'da «Aux Trois Frères» (Üç Kardeş) isimli bir Loca kurumuştur. Bu Loca, Londra'dan Patent almamıştı. Burada da yabancılar, Saksonlar ve Fransızlar ekseriyette idi. Çalışmalar Fransızca yapılmaktaydı.

Bu Sakson devresi, 1764 yılına kadar uzanır. Bu zaman içinde, Czartoryski ailesine çok yakın olan ve Büyük Katerinanın desteğine mazhar olan Stanislav August, Polonya Kralı olarak seçilmişti. Bu 30 yıl içinde, Polonya gerek askeri, gerekse siyasi gücünü gittikçe kaybediyor, fakat kültürel sahada kayda değer terakiler yapıyordu. 1760 yılların

da, Masonluk Polonya'da 3 gruba ayrılmıştı.

İlk önce Saksonyalı asilzadelere müteşekkil, yüksek derecelerin bir kısmını ihtiva eden «Stricte Observance» grubu. İkinci olarak «Etoile du Nord» (Şark Yıldızı) grubuna mensup localardır.

Bu localarda da yüksek derecelerde çalışılırdı. Londra'ya dönmüş olan bu Locaların mensupları, daha ziyade yabancı memleketlerde tekrar olunmuş masonlardı. Mistisizme ve Rozkruva hareketine meyilli idi. Berlin'de çalışan, Royal York Büyük Locası «Zur Freundschaft» (Arkadaşlık) ile sıkı münasebetleri mevcuttu. Bu loca, İngiltere ile temasları yürütüyordu.

Üçüncü olarak, Fransız Grand Orientina bağlı «Le Parfait Silence» (Mükemmellik Sükût) Locası vardı. Bu Loca ancak remzi derecelerde çalışıp, daha ziyade rasyonalist ve burjuva kardeşleri sinesine toplamıştı.

Bu üç grup haricinde, yabancı Localar da mevcuttu.

O zamanki meşhur simalar, Baltık-Almanya'lı Karl Heinrich Heyking, Fransız Jean-Luc Toux, Polonyalı August Moszinski ve Andrej Mokronowski

ve Saksonyalı Alois Friedrich Brühl, idi. Bunlardan son ikisi Büyük Üstad vazifesinde bulunmuş ve ayrıca Yüksek Derecelerde faaliyet göstermiştir.

2) LIBERAL REFORMLAR DEVRESİ (1764-1795)

Bu devrede, Masonluğu fiilen destekleyen St. A. Pontakowski'nin Polonya'yı idare ettiği görülmüştür. Kendisinin tekris edilip edilmediğine dair kat'i bilgi mevcut değildir.

Bu senelerde, Polonyo Masonluğu, dış etkilere kurtulmuştur. Memlekette sîratle yayılan entellektüel, sanat ve serbest meslek mensuplarını -bunlar daha ziyade burjuva sınıfındandı- arasına alıp, kültürel faaliyetlerini genişletmiştir.

Buna rağmen, büyük asilzadeler ve bürokratlar ekseriyeti teşkil etmekteydi. Bu entellektüellerin fikirleri localarda tartışılıp, ileri fikirli Kiralın çevrelerine nüfus etmiş ve memleketin siyasi ve bilhassa kültürel hayatına girmişlerdir. Birçok reformlar Localardan neş'et eden fikirlerden doğmuştur. Gazetelerde çıkan birçok siyasi ve kültürel makaleler Masonlar

tarafından kaleme alınmıştır. Papalığın çıkardığı antima-sonik iki «bül» (1738 ve 1778). Polonya masonluğu üzerine nispeten az etkili olmuştur. Ancak «Gazeta Warszawska'da, Stefan Luskin isimli bir papazın kaleminden, kısmen de tahrif edilmiş olan ve Masonluğu «Kilise ve Beynelmillel Nizamın düşmanı» olarak gösteren yazılar çıkmıştır.

O zamanki zor muhabere şartlarına rağmen, Dış Memleketlerle sıkı temaslara mevcut olduğu görülmektedir.

Bir Fransız masonu, meşhur Kroat Masonu İvan Draskowitz'e yüksek derecelerin ritüellerini göndermeğe muvaffak olmuştur. 1762'de Marquis Dimitri Wessel. Frankfurt/Main'daki «Zur Einigkeit» Locasında, niyabeten tekris edilmiştir.

18. yüzyılın 80'li senelerinde, Polonya'da ve bilhassa Varşova ve Poznań'da birçok sâniyi tesisler kurulmaktadır. Buna muvazî olarak fikri hareketler de büyük bir terakki göstermektedir. Bu hareketlere, Localar da büyük ölçüde iştirak etmekten geri kalmıyor. Misal olarak tarihçi ve şair Julian U.Nimcewicz ve ahlâkçı Stanisław Konarski gösterilebilir. Bunlarla bera-

ber, entellektüel ve fikri çalışmak isteyen, zamanın kalburüstü kişileri, bilginleri ve burjuvaları Localarda tekris edilmektedir.

80'li yılların başında, Londra'ya döntük masonlugin ehemmiyet kazandığı görölüyor. Bu grubun başında, Polonya'lı, zengin Ignacy Pototski bulunuyor. Buna mukabil «Stricte Observance» grubu gitlikçe ehemmiyetini yitiriyor ve Wilhemsbad Kongresinden sonra (1782) tamamen ortadan siliniyor.

Londraya döntük grup siyasi olarak Rusya tarafısı olup, liberal kral Stanislaus A. Poniatowski tarafından desteklenmekteydi.

«Katharina zum Nordenstern» Locasına bağı Localar grubu, Berlindeki «Royal York zur Freundschaft» Büyük Locası vasıtasile, Londra Büyük Locası ile temaslarını sıklaştırmakta ve, nihayet Petersburg üzerinden, 1781 Ağustos ayında İngilizlerden «charter» almaktadır. Bu Loca, İngiltere Büyük Locasının, Polonya'daki «Provincial Lodge unvanını kazanmıştır. Josef Georg Rylzen, Londra tarafından Büyük Üstad olarak tesis edilmiştir, fakat Polonya'lılar 16 Ekim 1781'de Ignacy

Potoskiyi bu vazifeye seçmişlerdi. Büyük Locamız 20 kişilik envarında 10 Polonyalı ve 10 ecnebi vardı.

1784'te, Büyük Locaya, başka Locaların iltihak ettiği görölüyor. Büyük Loca, «Polonya Kırallığı ve Litvanya Frensligi Büyük Meşriki» unvanını almıştır. 19 Şubat ve 4 Mart'ta yeni Anayasa kabul edilmektedir. Buna göre, ilk üç derecede «Fransız Sistemine» uygun olarak çalışılmakta ve bundan sonra «Hakim Şapitr»de toplanan 4 yüksek derece bulunmaktadır. Jean-Luc Toux'nun riyasetindeki «Bon Pasteur» Locası, Büyük Meşriğin dışında kalan tek Locadır. Varşova'da, o zaman 100.000 nüfus vardı. Masonlar ise 400 kişiydi, yani nüfusun % 4'ü. Viyana'daki Masonların adedi % 0,2'yi geçemediğinden bu rakkamdan, Polonya'lıların, Masonluğa karşı ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Büyük Meşrik, o zamanki dünya görüşleri için yeni sayılacak fikirleri müdafaa ettiğinden azalarının büyük bir cesarete sahip olmaları gerekmektedir. Siyasi sahada, Localarda yürütölen fikirler farklı idi, fakat bunların hepsi Krallık İdaresine sadık görölmekte idi.

Localarda münakaşa mevzuu olan konular, Polonya'da yapılması gereken reformlar, Fizyokratların ortaya attıkları teoriler ve millî eğitim meseleleri idi. Fiili faaliyetler ise, kütüphaneçilik ve muavenet idi. Muhtelif Localarda çalışan Kardeşlerin meslek ve mevki olarak dağılımı farklı idi. Ekseriyetle asilzadeler, bürokratlar ve sanatkârlar ekseriyeti teşkil ederdi. Almanca çalışan «Eleusis» Locası, başkentin Protestanlarını sinesine toplamıştı.

80.li yıllarda, Polonya'da Masonlukla beraber Rozkruva, Martinist ve Illuminé örgütleri faaliyet göstermekteydi.

18 Mayıs 1883'te Polonya Büyük Meşrikinin Büyük Ustadı, Eklektik Cemiyetine giriş beyannamesini imzaladı. Bu giriş, Polonya Masonluğu üzerine herhangi bir tesir yaratmamıştır.

80.li yılların sonlarında, Polonya Masonluğu en yüksek noktasına varmış bulunuyordu. Bundan sonraki düşüş, Polonya devletinin inhitatına muvazi olarak gelişmiştir. Birçok Mason dış memleketlere gitmiş veya Masonluktan ayrılmıştır. Finans durumu ise feci idi.

Localarda, dış siyaset mesele-

leri konuşuluyordu, fakat bunun hedefi başlıca daha çabuk ve daha sıhhatli haber alıp, şahsî kararlara varmaktı. Diğer memleketlerde başlıca konu olan Lessing ve Herder KK. teorileri ise, ancak pek az Kardeşi ilgilendiriyordu. Pek kısa bir zamanda, müsterek ilgiyi çekecek konu dahi bulunmuyordu.

Polonya'nın ikinci taksimine rastlayan 1792 yazında, siyasi durum daha da bozulmuştu. 18 Mayıs'ta, Rus orduları memlekete girdi. 29 Mayıs'ta, Parlamento dağıldı. Bazı KK. Tadeusz Kosciuszku'nun giriştiği vatansever harekâta katıldı. Bu şahıs 1793/1795 Amerika İstiklâl savaşında Washingtonun yanında savaşmış ve büyük bir şöhrete kavuşmuştu. Bundan sonra da Ruslara karşı bazı askeri zaferler kazanmıştır. Polonya Büyük Meşrikinin ileri gelenleri ise, dış memleketlere hicret etmiştir.

1794 başlarında, Büyük Meşrikte ancak bir avuç KK. kalmıştı. 9 Kasım 1794'te Rus orduları Varşovayı işgal etmiş ve Polonya Devleti Avrupa haritasından silinmişti.

Polonya Masonluğunun bu ikinci devresi de bu suretle sona ermiştir.

3) PRUSYA «INTERMEZZO» su (1795-1806)

Kosciusko ayaklanmasının bastırılmasından sonra yalnız Polonya Masonluğunda değil, bütün Varşova şehrinde, derin bir suskunluk başlamıştı. Başkenttin nüfusunun üçte biri kaçmıştı. Varşovalılarda, Masonluğa karşı olumsuz bir tutum başlamıştı. Anti-masonik risaleler dolayıyordu.

Localar resmen kapanmamış olmakla beraber faaliyetlerini durdurmıştı. Büyük Şapit-rin, İngilizlerden tanınmak gayesile birkaç defa toplandığı zannediliyor.

Varşova'daki Localar ve bilhassa «İsis» Locası, K.K. vatansever bazı faaliyetler içinde görülmektedir.

Resmi Masonik faaliyet ise, gittikçe daha fazla «eski Prusya» olarak tanınan, Berlin Büyük Locasına yönelmektedir. İlk önce, bu Locaya bağlı «Royal York zur Freundschaft» 27 Ağustos 1795 kurulmuştur. Bu Loca, Polonya'lıları da kabul etmektedir.

4 Nisan 1797'de, «Zum Goldenen Leuchters» (Altın Şamdan) Locası kurulmuştur. Bu Locanın ilk 14 üyesinin hepsi Prusyalı subay ve memurları

idi. Bu şekilde, Polonyaya ilk defa İsveç Sistemi girmiş bulunuyorsa da yüksek dereceleri tatbik edilmemekteydi.

Friedrich-Wilhelm III'de emriyle, Prusyada, «Eski Prusyalı» üç Locanın haricinde, bütün Localar kapatılmıştır (20 Ekim 1798). Bu üç Loca, Polonyadaki Localarla münasebeti geliştirmek istemişti. Bunun neticesi olarak, birçok Polonyalı Kardeş, bu Localara girmiştir. «Zum Goldenen Leuchters» Locasının Üst. Muht.liğine, ilk defa C.W. Chlebowski isimli bir Polonyalı seçilmiştir. Yeni Localar doğmaktadır. Bunların bir tanesi «Tempel der Weisheit» (Bilgi Mabedi). Bu Loca Polonya dilinde çalışmakta, azı adedi 46 olup bunların 25'i asilzade, diğerleri serbest meslek erkânı idi. «Friedrich Wilhelm zur Säule» Locasının ise 50'ye yakın azası mevcuttur.

Locaların o zamanki faaliyeti başlıca muayenettir.

4) POLONYA'NIN BAĞIMSIZLIĞI - VARŞOVA BÜYÜK DUKALIĞI VE POLONYA KRALLIĞI (1806-1821)

Napolyon zamanında, Avrupa'da büyük değişiklikler ve faa-

liyetler görüldüğü. 1806'da Prusya düşmüş ve Kasım 1809'da Polonya Büyük Dükalığı kurulmuştur. Bunun başında Saksonya Kralı bulunmakta ise de, fiili idare, Napolyon'un Mareşallerinden Louis Nicolas Davoût'un elinde idi.

Napolyon'un ordularında birçok Mason subay mevcuttu. Bunlar Locaların hayatını kendi görüşlerine doğru yöneltmişlerdi. 1807'de, hükûmetin 7 azasından 5'i Masondu. Bunlar aynı zamanda Masonluğun idaresini de ellerinde tutuyordu. Eski Localar yeniden kurularak, eski Kardeşlerin intibakını kolaylaştırıyordu.

«Tempel der Weisheit» Locası 1806 yılının Kasım ayından itibaren, Parisli «Saint Alexandre d'Ecosse» Locası ile temas kurmuştu. Bir Fransız askeri Locasına mensup Polonya'lı General Wincenty Aksamitowsky Fransa Hükûmeti Amiri Comte de Grasse-Tilly'den, mersimsiz olarak 32. dereceyi alarak, diğer 7 Polonya'lı subayla beraber, bu derecenin bir Atölyesini kuruyor. Bu asker Localarına, kısa bir zaman içinde, birçok sivil şahsiyetler katılmıştır.

Son olarak, 43 azalı «Les Frères Polonais Réunis» (Birleş-

miş Polonyalı Kardeşler) kurulmuş (bu Loca Polonya dilinde çalışan bir Fransız askeri Locasından başka bir şey değildir) ve kısa zamanda Paris'teki «Le Point Parfait» (Mükemmel Nokta) Locasıyla dostluk münasebetleri kurmuştur. Birçok KK. Berlin Büyük Locasına bağlı bulunan Locaları terk ederek, «Les Frères Polonais Réunis» Locasına tebenni edince, durum daha da karışmış. Birleşmiş Kardeşler Locası 1808'de «Grand Orient de France»a bağlanarak, bu Obedyanse tabi olmuştur.

22 Mart 1810'da Polonya Büyük Meşriki, reorganize olarak, tekrar faaliyete girmiştir. İlk önce 8 Locadan ibaret olan bu teşekkül, loca adedini 1812'de 12'ye çıkarmıştır. Bunlar arasında, eski «Tempel der Isis» ve «Götting von Fleusis» Locaları da vardı.

Ayrıca, Almanca çalışan «Zur Halle der Beständigkeit» Locası bunlara ilâve olunmuştu.

31 Ocak 1811'de ilk seçimler yapılmış ve 72 yaşındaki Ludwik Gutakowski Büyük Üstat olarak seçilmişti.

Locaların teşekkülü, ekseriyetle asker ve memurlardan ibaretti. Giriş ücretleri ve aidat çok yüksekti.

Konuşulan konular Hürriyet, Liberal düşünceler, edebiyat v.b. idi. O zamanlarda, ilk defa olarak Yahudiler de Localara alınmaya başlanmıştı. Muavenet ve İlim de, Locaların faaliyet sahalarına giriyordu.

Polonya Büyük Meşriğinde, Yüksek Dereceler de bulunmakta ise de bunların hepsi tatbik edilmiyordu. Polonyalı KK bu derecelere çok meraklı idi fakat birçoğu, Yüksek Derecelere intisap etmek için, dış memleketlere gitmek zorunda idi.

Varşova Masonlarının siyasi etkisi büyüktü. Hükümette birçok Mason bulunmaktaydı. Harbiye Nazırı Marşal Pontiakowski, Dahiliye Nazırı J.P. Luszcawski, Polis Müdürlüğü A. Potocki Masonlardı.

O zamanki idare, Masonluğa karşı olmayıp, Masonluğa bilâkis teşvik etmekteydi.

Napoleon'un yenilmesi ile, bu devre sona ermektedir ve Varşova Büyük Meşriği, faaliyetini o tarihte «muvaakkaten» durdurmuştu.

Rus ordularının Polonyaya girmesinden sonra vuku bulan idare değişikliği sarsıntısız olarak tahakkuk etmiştir. İdare kadro yerinde kalmış ve Hükümette birçok Mason

yerlerini muhafaza etmiştir. Geçici hükümette, ikinci Başkan Nikolai Novossilzoff (Polonyada yakında büyük bir rol oynayacaktır) ve Rus sayılan Ludwig Christoph von Colomb. Eskiden Napoleon hayranlığı olan Polonya Söyüyeti, kısa bir zaman içinde. Bu hayranlığını, genç ve ilerici Rus Tsarı I. Aleksandre'ye yöneltmiştir. Bu hükümdarın Mason olduğu söylenmişse de, bunun hakkında kat'î bir delil yoktur.

Rusya ile olan bu yakınlaşma, birçok Masonun yön değiştirmesini kolaylaştırmış fakat Localarda büyük münakaşalara yol açmıştır. Bazı ileri gelen Masonlar, Ruslarla dostluk yolunu benimsemiş fakat bu girişimlerinde ekalliyette kalmıştır. Birçok Rus, Polonyadaki mevcut obediyanlara girmiş bunlar arasında Tsar'ın kardeşi ve Rus ordularının Başkumandanı olan Prens Konstantin, ve ünlü General Feldmarşal Alexander Suvarof vardı.

O arada, Polonya Masonluğu, kendisi için faydalı gördüğü mihnim kişileri sinesine çekmeğe adeta yarış eder gibi idi. Bazı kimseler, tekris merasimini yapılmaksızın, envar kârâr ile kabul ediliyordu.

1814 Haziran ayında 60 yaşındaki Büyük Üstad Stanislaw K.Potocki yabancı memleketlerden döndü, ve yeniden faaliyete giren Büyük Meşrikin başına getirildi.

Yeni Atölyeler kuruldu ve 1810, 1820 senelerinde, Varşova'da 9 ve diğer şehirlerde 14 Locala faaliyette idi. Toplam KK. adedi 3000'e yakındı. Bu rakam, memleketin nüfusa nisbeten. Avrupa'da en yüksek orantıydı.

Masonluğa giriş için en çekici hususlar şunlardı:

1. — Mevki edinme şansı
2. — Cerniyette daha yüksek mevkiye erişme
3. — Masonluk Doktrini sayesinde daha geniş bir «Dünya Görüşüne» sahip olma.

Locala toplantıları sık sık yapılmaktaydı. İsis Locası her Pazartesi saat 17.30'da toplanırdı, diğer bazı Localar ise ayda iki defa toplanmayı tercih ederdi. Senelik faaliyet programları ve Konferanslar basılırdı.

Localar gittikçe daha fazla Polonya'lı K. tekris ediyordu. Yahudiler de Localara artık serbestçe kabul edilmekteydi. Bu zamanlarda Alman asilh burjuvaların Localara büyük

rağbet gösterdiği anlaşıyor fakat buna rağmen, asilzadeler ve bürokratlar ekseriyeti muhafaza ediyordu.

Masonluğun yasak olduğu Galizialı bazı KK.in Polonya Localalarına intisap ettikleri görülmektedir. Bunların arasında, Mozart Kardeşimizin oğlu olan Amadeus Wolfgang Mozart da vardı.

Localara ödenen ücretler çok yüksekti. Yüksek Dereceler için yükselme ücreti 100 ilâ 220 Zloti iken, bir teğmenin maaşı 150 Zloti, bir yarbayın maaşı ise 805 Zloti idi.

Localarda toplanan KK.in ekseriyeti Hükûmet tarafıydı, fakat bazı Localarda vatansever hareketlerin olduğu da görülmekteydi. Localar çoğalınca, müdafaa edilen tezlerde fikir ayrılıkları göze çarpıyordu. Polonya liberallerinin klasiklerinden olan Julian U. Niemcewicz'e göre, Masonluğun gayesi «Halkın iyiliği ve refahına ulaşmasına hizmettir». Semboller ise, birer vasıta ve tanıma unsurudur.

Dine karşı olan tutum ise daha karışıktır. Allaha inananlar çoğunlukta. O zamanlarda, dindar olmak moda idi, bu suretle Masonlar arasında, normalizasyona gidilmesini iste-

yenler ekseriyeti teşkil etmekteydi. Diğer taraftan, açıkça ihtilâlcî elemanlara da Masonlar arasında rastlanıyordu. Bunlar cumhuriyetçi idi. 30 yaşlarında olan bu KK, Halkların hürriyetini müdafaa ederken. «Sainte-Alliance» (Kutsal İttifak) karşı çıkıyordu. Aralarında B.Üstat Kaymakamı General Aleksandre Rozniecki ve şair Kasimir Brodzinski olan bu Kardeşler, Masonluğu millî menfaatlerin doğrultusunda çalışmaya itmeyi ve hatta bu menfaatleri silah gücü ile müdafaa etmeyi arzuluyordu.

Polonya Masonluğunda yine de en mühim grup, Stanislaw K.Potocki'nin önderliğindeki «Merkez Grubu» idi. Bunlar liberal anayasa taraftarı olup, Masonluğun «Gizli cemiyetlere karşı en etkin koruyucu» olduğunu savunurlardı.

Sosyal hayatta ise, Masonlar büyük bir rol oynamaktaydı. Feliks Butkowski isimli bir K. Varşova ve Sanat Gazetesinin» sahibiydi. Bu gazete birçok Mason K.'in makalelerini basardı.

Masonlar birçok sosyal ve tyiliksever teşebbüslerin başındaydı. Varşova Hukuk Fakül-

tesinin açılmasına önayak olan yine Masonlardı.

Bundan sonra, maalesef I. Aleksandr'ın liberalizme olan tutkusu, Avusturya Şansölyesi Metternich'in tavsiyelerine uyarak, gittikçe azalmaya başlamıştı. Bu suretle, rejimin Masonluğa karşı olan tutumunda değişmişti. Nikolai Nowosilzoff isimli bir K., Masonluğun içyüzünü araştırmakla vazifelendirildi. Bu şahıs, sonradan, yalnız Masonluğun değil, Polonya'nın hürriyetinin de başdüşmanı olmuştur.

Hükûmet ilk önce Yüksek Derecelere karşı harekete geçti. 1816'da EKESR'ne karşı fiilî hareket başlamakta ve 1820'li senelerde açıkça düşmanlığa dönüşmekteydi.

(Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti EKESR 1801'de Polonya'ya girmiş. O zaman, 32° sahip Wicenty Aksamitowski K.'e, Paris'teki Süprem Konseyin emrile. iki Büyük Umumi Müfettiş tarafından 33° derece verilmişti. Rus Nikolov ve Polonya'lı Piotr Bogonski).

Birçok Polonya'lı KK. törensiz olarak yüksek derecelere ikaf olunmuştu ve o sene, Polonya'lılardan müteekkil bir Süprem Konsey kurulmuştu. Fakat bu verilerin doğruluğu şüphe kaldırmaktadır çünkü

Polonya Süprem Konsey'inin tanınmasını Amerika Cenup Jüridiksyonundan 1922 senesinde isteyen Andrzej Strug, bu ilk kuruluşu mevzubahis etmemiştir.

Esasen, o zamanlarda, Süprem Konsey çalışmaları bilhassa Polonya Büyük Meşriğine bağlı yüksek dereceli Şapitr'e mensup KK. tarafından engellenmekteydi. Paris tarafından desteklenen Süprem Konsey azaları ile, Polonya Büyük Meşriğine bağlı «Yüksek Şapitr» arasında bazan da şahsiyete dökülen acı münakaşalar olmuştur. Aynı zamanda, Varşovada üçüncü bir «yüksek derece» teşkilatı olan Templier (Mabed Sövalyeleri de faaliyette idi ve durumu daha da karışık hale getirmektedir).

4. ve 30. derecelerin Rittellerini bahane ederek, Konstantin Novosilzoff yüksek derecelerin Milletler Üstü bir iddiası olduğunu vurgular ve bu derecelerin düşüncesi hürriyetini engellemeye çalışır.

Masonların, 1800'de Varşova'daki etkisi umumi üzerine tesiri artınca, kuşkular büyümün artmıştı. Papanın o sene çıkardığı genelge (VII Pie-«Sollicitudo omnium ecclesiarum») daha ziyade İtaliadaki

Carbonarilere karşı olmakla beraber, Polonya'da da tesirini göstermişti. Masonlar bizzat kendileri de düşmanlarına alet olmayı bilmişlerdi: kendi aralarındaki büyük kavgalardan sonra, 1784 Liberal Anayasayı değiştirmek için faaliyete geçmişlerdi. Bunlar Masonluğu, resmi bir kuvvet olarak Devletin idaresine sokmak istemekteydi.

Anayasanın değişmesini isteyenlerle istemeyenler arasındaki kavga, 1820'de bir ayrılma ile sonuçlanmıştır.

Bazıları, Masonluğu resmen hükümete şikâyet etmiş ve bunun neticesi olarak Hükümetin Masonluğa karşı olan tutumunu açıkça düşmanlığa dönüştürmüştü.

Büyük Üstad 3 Mart 1821'de çekilmiş ve az sonra ölmüştü. Onun yerine «ilerici kapadın» başı olan Aleksander Roznicki geçmişti.

25 Eylülde, Hükümet «Yüksek Şapitr»e bir yazı göndererek, bütün Mason toplantılarının 1 Ekim 1821'den sonra yasaklandığını bildirmişti.

Rusya'daki Localar da I. Aleksandr'ın emrile 13 Ağustos 1822'de kapatılmıştır. Polonya'daki Locaların likidasyonu «sessisec» cereyan etmişse de,

bazı KK üzerine baskılar yapılmış, bazıları da senelerce haps'edilmişti.

Locaların varlıkları müsadere edilmiş, avadanlıkları ve kütüphaneleri müzelerle ve şahsi ellere dağılmıştır. Bazı eski Masonlar, bu «likidasyonlarda» gösterdikleri hizmetler için mükâfatlandırılmıştı.

Fakat bu kapanışın ardında, Polonya'da Masonluktan devamlı olarak bahs'edilmeye devam ediliyordu. 1831'deki ayaklanmadan sonra, birçok Polonya'lı şahsiyet memleketi terk'ederek yabancı ülkelere yerleşmişti. Cenubi Fransa'da bu Polonya'lılar için bir Loca açma teşebbüsü olmuştu.

1910'da Varşova'da «Wyzwolenie» (Kurtuluş) isimli gizli bir Locanın çalıştığı söylenmektedir.

VERSAY MUAHEDESİNDEN SONRAKİ POLONYA (1921-1938).

Batı Avrupa'ya ve Amerika'ya hicret etmiş Polonyalılardan birçok kimse o memleketlerdeki Localara girdiği bir hakikattir. Bundan dolayıdır ki, Polonya Devletinin kuruluşundan (1918) iki sene sonra, yani 1920'de Polonya Büyük

Locası ve 1922'de Şair Andrej Strug'un H.B.A. olan E.K.E.S. R.'ne bağlı bir Süprem Konsey kurulabilmiştir.

Büyük Loca, İtalya B.L.'nin yardımı ile kurulmuş ve 1921'de bağımsız ilân edilmiştir. Süprem Konsey ise, 1924'te Amerika Cenup Jüridiksiyonu tarafından tanınmıştır.

Masonluğun Polonya'da yeniden doğuşu birçok engellerle karşılaşmıştı. Polonya'lıların, Amerika'daki KK'e yazdıkları mektuplar, sanstir korkusundan, ancak yolcu beraberinde gönderilmekte ve ancak 3 ayda hedeflerine varmaktaydı. Amerikalı H.B.A. John H. Cowles'un raporuna göre (1936/1937) bu durum 15 sene sonra değişmemişti. Bu raporda «Polonya Masonluğunun hukuki bir mesnedi olmadığı yazılmaktadır. Bir mabedin inşasına çalışılmakta ise de bu fikirden, yoğun düşmanlık yüzünden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Hali hazırda, Mason KK. mesleki ve sosyal hayatlarında baskı altındadır. Bundan dolayı, ancak mali bakımdan müstakil olanlar, Mason olduklarını gizlemiyorlar.»

Umumi efkâr 1930'lara kadar Masonluğun aleyhinde cereyan etmektedir. Esasen katolik

olan Polonya'lılar, Jesuitlerin tesiri altında kalıyor ve bunların anti-masonik gazetesi «Revue des Sociétés Secretes» (Gizli Cemiyetler Mecmuası), günlük gazetelerde çıkan yazılar için malzeme veriyordu.

General Pilsudski'nin ölümünden sonra, rejim faşistliğe yüz tutmuştur. Masonların dışardan talimat aldıkları söyleniyordu.

1937'de İsviçre'de yapılan bir referandum'da, Masonluğun kapatılması reddedilince, Polonya Hükûmetinin içindeki kuşkuşlar büsbütün artmış ve resmi dairelerde çalışan ve Mason oldukları bilinen birçok memur vazifelerinden uzaklaştırılmıştır. Halbuki Polonya Masonluğu her türlü siyasi faaliyetten uzak durmaktaydı.

Hatta Masonluk ne sosyal ne de kültürel sahalarda kendini göstermiyordu. Polonya Süperem Konseyi H.B.A. Ziraat Bakanlığında kütüphane müdürlüğü idi, yani onun hiçbir siyasi rolü olamayacağı belli idi.

İki dünya savaşı arasında, Polonya Masonluğu bilhassa bilginlerden müteşekkildi. Bunların arasında meşhur tarihçi E.Kipa sayılabilir. Uyanıktan

sonra, Polonya Masonluğu timit verici bir şekilde inkişaf etmişti. 1929 başında 433 azası vardı fakat katolik kilisesi bütün gücü ile bunlara düşman kesilmişti. Masonlar'ın kendilerini yeterince müdafaa edememesi hedeflerine ulaşmalarını engellediği gibi, mevcudiyetlerini dahi tehdit ediyordu.

1931'de, Polonya Büyük Locasının yeni Anayasası açıklandı. Bu yeni Anayasa 1784 Konstitüsyonlarına dayanıyor ve Skoç Ritini benimsiyor. Siyasi ve dini konular men'edilmektedir. Masonların vazifesi, nefsin tekemmülünü ve «daimi ilerlemeyi» gerçekleştirmekten ibaretti.

Polonya Masonluğu, yabancı memleketlerdeki teşkilâtlarla münasebet kuracak ve bunların çalışmalarına katılacak. Polonya'daki sembolik Masonluk ilk üç derecede (çırak, kalfa, ustad) çalışır. Her Loca müstakildir. Büyük Loca, Polonya'daki bütün Locaları birleştirir ve Teşkilâtın kanunlarını vaz'eder. Masonluğun kanun ve örf ve adetlerinin bekçisidir.

Büyük Locanın mektup kâğıtları, Polonya ve Fransız lisanesinde : Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti - Polonya Milli Bü-

yük Locası başlığını taşımaktadır.

Polonya Büyük Locası 1929'dan beri AMİ (Association Maçonnique Internationale - Beynelmilel Mason Teşkilâtı)'nın azasıydı ve Belçika, Bulgaristan, Şili, Fransa, İspanya, Çekoslovakya, Türkiye ve Viyana Büyük Locaları veya Büyük Meşriklere ile münasebet teydi.

Yemin Kürsülerinde, Kutsal Kitap bulunmaktaydı.

Polonya Masonluğu 25 Kasım 1938'de faaliyetini durdurmak mecburiyetinde kaldı. Totaliter olarak isimlendirilen bir karar'la Başkan J.Moscicki Masonluğun kapatılmasını ve varlıklarının müsadere edilmesini emr'ediyor. Bu karar, Polonya'nın Münich anlaşmasından sonra Dikta rejimleri ne boyun eğmesinin başka bir misalidir.

Polonya Masonluğu, 250 sene içinde, iki defa kapatılmıştır. Birinci defası, 1821'de Tsarlık rejimine tehlikeli görüldüğü için. İkinci defa 1938'de, fakat Masonluğun o zaman hiç-

bir siyasi faaliyeti yoktu. Bu tezat neden ileri geliyor? Aslında burada tezat yoktur. Her iki tarihi olay, aynı kökenden neş'et ediyor: Masonluk, azalarının nefis terbiyesile ve hakikatleri görmesile, Totaliter rejimler için bir tehlike doğurabilir ve bu rejimlerin başındakiler işte bundan korkmaktadır. Ve burada haklıdırlar da. Çünkü Polonya misali göstermiştir ki Masonluğun kuvveti, birçok Polonya'lıyı -katolik kilisesinin etkisi olduğu halde- siyasi düşünceleri ne olursa olsun, kendisine çekmiş veya ilkelerini kabul ettirmiştir. Masonluk her türlü yabancı tesirlerden -Prusya veya Rusya'dan gelenler- korunmasını bilmiş. Strüktür değişmişse de, ana fikirler sapsağlam yerinde durmuştur.

Masonluğun çekiciliği, fikir ve metodlarının cemiyetin o zamanki meselelerine ne şekilde yanaşabildiğine bağlıdır.

Bunun içindir ki, bugün de limitsizliğe kapılmayıp şu suali sorabiliriz: «Masonluk, Polonya'da üçüncü bir defa doğacak mı?»

Ruhun Varlığı ve Sonsuzluğu Üzerine Düşünceler IV

BİLİM ALEMİNDEN GELEN SESLER

Naki Cevad AKKERMANN

İsa'dan binlerce yıl önce Hermes'ten başlayarak gelip geçmiş ölü ve yaşayan dinlerin ruh inançları ile Platon ve Genel Felsefenin kuramsal nitelikte getirdiği düşünceler, Freud'un(*) ruhu bilinçten ayıran bilimsel doktrini ile yeni ve bambaşka bir nitelik kazanmıştır. Gerçekten Freud, Genel Felsefenin RUH olarak kabul ettiği bilinç'ten başka nitelikte, bilinç tarafından bilinmeyen psiko-sosyal ve seksüel eğilim ve davranışlarımızın etkeni olan başka bir ruh yapımızın var olduğunu ileri sürmüş, soydan gelen bu ruh yapısına ve ruhun kendisi olan gerçekliğine (BİLİNCALTİ) adını

(*) S. Freud'un çok kısa yaşamı:

1856 yılında Avusturya'nın Freiberg şehrinde doğdu ve 1939 da Londra'da öldü. 4 yaşından 82 yaşına kadar Viyana'da yaşadı ve tıp tahsil etti. Özellikle Psikoloji üzerinde durdu ve kendi içine bakış yoluyla kendini analiz yolunu buldu. Hitler 1938'de Viyana'yı işgal ettiği zaman bütün yapıtlarını yaktırdı ve Freud İngiltere'ye kaçtı. Son kitabının adı Musa ve Mono-teizm'dir.

koymuştur. Bütün ruhsal yaşamımızın temelini oluşturan bilinçaltı dünyasını «ÖZ VARLIĞIMIZ» diye nitelendiren Freud, bu düşünce ve buluşu ile:

1 — «İçimizdeki Levhi Mahfuz» başlığı altında derginin 38. sayısında açıkladığımız gibi, kendi deyişimi ile, insan yaşamında rastgele hiç bir şey olmadığını, en karışık problem olan insanların psişik varlığında da bu kuralın egemen olduğunu saptamış, felsefi teorik bir problem olan ruhun varlığını, insanların ruh yapısı üzerindeki incelemeleriyle bilimsel esaslara bağlayan bir Filozof olmanın mutluluğuna erişmiştir.

2 — Freud'un «BİLİNÇALTI» diye nitelendirdiği öz varlığımızı oluşturan öğelerin yarattığı ruhsal değişikliklerin nedenlerini araştıran ve yöntemi, psikanaliz (Psychoanalyse) olan modern Ruh Hekimliği doğmuş ve konu, analitik, deneysel ve gerçekçi bir bilim dalı niteliğinde Klasik Felsefenin olmakta olanı inceleyen reel bilimler arasında Tatbiki Psikoloji olarak yerini almıştır. Ayrıca Üniversitelerde konu ile ilgili Fakülteler ve çok geniş kapsamlı ihtisası içeren Psikiyatri (Psychiatrie) kürsüleri kurulmuş, daha eskiden okutulan akıl ve ruh hastalıkları alanında inceleme ve tedavi açılarından yeni ufuklar açılmıştır.

Freud'e göre insan toplumcu bir yaratıktır ve birey olarak toplum dışı yaşamasına da imkân yoktur. Derginin yukardaki sayısında açıkladığımız gibi her toplum, kendini düzenleyen belli kuralların, belli koşulları ve bütün bu nedenlerin gerektirdiği zorunlu sınırları içinde yaşar ve toplumu oluşturan biriyelerin kişiliği de aynı sınırlar içinde, aynı kurallar altında doğar, psiko-sosyal ve seksüel bir takım evrim aşamaları geçirerek büyür ve yaşam sürecini sona erdirir. Yazımızda geçecek BEN, KİŞİ, ŞAHİS ve NEFİS deyimleri, kendi varlığını idrak eden bireyleri tanımlar. BENLİK, KİŞİLİK, ŞAHİSİYET deyimleri de bireyde «organik, psişik ve sosyal özelliklerin bir bütün halinde örgütlenmesi» olarak tanımlanır. Bu örgütlenmeyi oluşturan morfolojik özellik ve hele çehre yapısı ve görünümü bakımından birbirine benzeyen pekaz kişi vardır. Psişik açıdan insanlar, duygusal ve duygusal yaşamımızı oluşturan ve Freud'un BİLİNÇALTI adını koyduğu iç dünyamızdan gelen dürtücü, sürücü ve itici faktörlerin yarattığı eğilimler ve davranışlar bakımından da birbirine benzemez. Bu psişik özellikler, kişinin ruhsal benliğini oluşturur. Sosyal özelliğe gelince; dile, ahlak, meslek, dinsel inanç ve kısacası toplum

kavramının anlayışı ve toplumsal değer yargılarının takdiri bakımından benzerlik azdır ve bütün bu ayrılışlar bîryandan bireyin zihnin iskeletini oluşturan kalıtsal yeteneklerin tümü olan kişilikte «karakter» anlamını taşıırken öteyandan Freud'un aşağıda açıklayacak olan ve genel nitelikte üç maddede toplanan ruh yapımızın temel öğelerini oluşturur. Freud'e göre insanlar:

A) Dıştan, yukarıda işaret edilen toplum yasalarının ve

B) İçten de ruhsal varlığın temelini oluşturan ve özünü kapsayan bilinçaltındaki dürtücü ve itici enerji niteliğin taşıyan içgüdülerin etkisi altındadır. Kısacası ruhsal açıdan insanın yapısı hem bilinç ve hem de ruhsal enerji kaynağı ve insanın ta ezelden sürüp gelen yaşam pınarı ve öz malı olan BİLİNÇALTI / DÜNYASINI oluşturan İÇGÜDÜLERDİR. (bk. nitelikleri ve örnekleriyle içgüdüler: dergi 46. sayfa 11). Freud, bütün bu içgüdüleri, bütün ruhsal eğilimlerimizin temelini oluşturan KORUNMA ve SEKS'in etkenleri olarak ikiye ayırdığı gibi, yapıcı ve yaratıcı Eros ile yıkıcı ve öldürücü DESTRODO THANATOS olarak iki önemli gruptan oluştuğunu kabul eder.

— Burada önemli bir konuya değinmekte yarar buldum. İslâmî felsefenin (öz benlik, öz varlık, canlılık veren öz, ruh ve can) olarak nitelendirdiği (nefis-Tin-animus-psiche-Âm-seele-soul), halk tarafından tıynet ve cibilliyet diye de adlandırılan insan nefsi, Freud'un tanımladığı türlü eğilim ve davranışlarımızın, hayır ile şerrin yuvalandığı bilinçaltının ve içgüdülerin anlatımından başka birşey değildir ve ayrıldıkları şu bölümler de, genel olarak hem niteliklerini ve hem de Freud'un temel ilkeleri olan benzerliklerini açıklamaya yetmektedir:

1 — Nefsi emmare: (Sözlük anlamı: İnsanları kötülüğe, geçici zevklere, günaha zorlayan nefis «Osmanlıca-Türkçe Sözlük») Yorumu: Nefsin arınmasını engelleyen, doymak bilmeyen ve bu yolda her türlü kötülükleri ve haksız taşkınlıkları yapan, amacına ulaşmak için en şeni zorlayıcı hareketlerden çekinmeyen bir tutku kaynağı olan nefis. Bu nefis Kur'anı kerimin Yunus süresinin 22-24 ayetlerinde (eyyuma emmurna) olarak geçer. Freud'un ruhyapısı tablosunda (İD: ALTBEN) olarak yer alacaktır.

2 — Nefsi levvamme: (Sözlük anlamı: Bir fenalığı yaptıktan sonra insanı tedirgin eden vicdan rahatsızlığı, insanı kötülüklerinden dolayı kınayan ve pişmanlık duyan nefis). Yorumu: bütün hareketlerinde akıl ve vicdanı egemen kılan, hayrı amaçlayan, fikri ve nefsi

bir denge sağlamak, kusurlarını bilerek düzeltmek ve özellikle nefsi kötülüklerden arındırmak için iradi bütün gücü ile mücadele içinde olan nefis. Bu tiynet Kur'anı Kerim'in kıymet süresinin 1-2 ayetinde (ego, ben, benlik) olarak yer alacaktır.

3 — Nefsi mutmainne: (Sözlük anlamı : zihnini bir şeye yatırıp rahatlanmış, şüphesi kalmayıp kanmış nefis). Yorumu: İyiyi kötüden kesin olarak ayırd eden erdemliğe ve ululuğa erişmiş, huzur ve sükûn içinde düşünce ve duygu yaşamı kötülüklerden arınmış olan ve kişiyi Tanrıya yaklaştıran bu nefis, Kur'an-ı Kerim'in Fecr süresinin 26 ve 27. ayetlerinde geçer. Bu nefis'de olanlar Freud'un ruh yapısı tablosunda (süper ego-üstbenlik) olarak yer alacaktır. Bu üç nefisten başka İslâmî tasavvuf âleminde başka nefisler de vardır. Freud'dan 1400 yıl önce, insanların ruh yapısını ortaya koyan ayetlerle yorumcu İslâm felsefesinin kapsadığı yukarıdaki tanımların aşağıda görüleceği gibi Freud'un ruh yapımızın temel öğelerinde uygunluğu, ister istemez Freud'e bir ilham kaynağı olup olmadığı düşüncesini yaratmaktadır. Bu konunun daha derinliğine incelenmesi yerinde bir düşünce olsa gerektir.

Freud denilince akla gelen ilk şey psikanaliz ve psikiyatri'dir. Fakat bunlar bizim konumuzun dışında kalacaktır. Biz yalnız insan ruhunun yapısı ve O'nun doğumdan ölümümüze kadar geçirdiği evrimsel süreç aşamalarındaki değişiklikler üzerinde duracağız.

Freud'e göre insan ömrü nasıl ki, çocukluk, erginlik, delikanlılık, olgunluk ve ihtiyarlık gibi birbirini izleyen evrelerden oluşuyorsa b e n l i ğ i n (kişiliğin, şahsiyetin) kuruluş ve oluşumu da, doğum anında başlayan ve birbirini izleyen ruhsal ve evrimsel aşama ve basamaklarla gerçekleşmekte ve her basamak benliğin niteliğini simgelemektedir. Böylece Freud, insan ruhunu, benliğin evrim sürecinde: (İD (altben), EGO (ben) ve SÜPEREGO (üstben) olarak üçe ayırmaktadır.

A) İD (altben): İD deyiimi Latince'de (O) anlamına gelir. Fakat Etimoloji bakımından (kendisi) anlamına gelen idios sözcüğünün kısaltılmış bir şeklidir. Psikiyatri İD'i, en ilkel ruh tipli olarak kabul eder. Bu tipteki insanlar bilinçsizdir, h a z prensibinin etkisi altındadırlar. Bu nedenle bilinç ve toplum kurallarının dışında eski deyimle serazad, başına buyruk, her türlü zevk peşinde, seksüel saldırgan ve öldürücü, gerçek tanımayan içgüdülerinin etkisi altında, sınırsız nitelikte her istediğini yapan İLKEL tiplerdir. Bu ilkel benlik,

ruhsal evrim sürecimizin bilinçsiz çocukluk evresinde duraklamış kişiliği simgeler.

B) EGO (ben, benlik, kişilik, şahsiyet): Freud'un 1921'de Üstben'den ayırdığı bu ruh yapımız da doğuşumuzda birlikte gelir. Fakat yukarıdaki İD gibi bilinçsiz olarak ruhsal evrim etabının bir noktasında takılıp kalmaz, aksine, bilinçli olarak serpilip gelişir.

Bilinç olaylarını oluşturan düşünme, duyma ve isteme gibi yetileriyle elde edilecek ve edilemeyecek şeyleri takdir eden dengeli, planlı ve sentezci, toplum kurallarına uygun yapısı ile EGO, İD'in gerçeklere uymayan hareketlerini kontrol ve O'nu toplumsal yaşama uyumlu yaşama uyumlu hale sokabilecek güçlü gerçekçi ve nefsine hakim ikinci evrim basamağını oluşturan benliğimizdir. EGO bu işleri yaparken, SÜPER / EGO'nun (üstbenliğin) emirlerine uymak ve SÜPER / EGO ile İD arasında hayati bir rol oynamak zorundadır. Bu faaliyetin amacı, ALTBEN'deki uyumsuz içgüdüleri zararsız hale getirmektir. Bu yüzden yukarıdan Superego'nun, alttan da, asıl biyolojik yapımızı oluşturan bütün içgüdülerin ve bir sözcükle İD'in baskısı altındadır. İD'in h a z ilkesine karşı EGO gerçek ilkesini benimsemiştir. İD her anında doyum ararken, EGO beklemeyi, zararsız yeni çareler aramayı öngörür. Böylece de kendi içinde ve dışında uyum sağlamayı uygun bulur. EGO, yaşamın anlamını, bilimsel araştırmaları sürdürmede, sanat yapıtlarını yaratmada bir kaynak olma gücüne sahiptir.

C) SÜPEREGO (üst ya da ideal ben): Babanın, ananın, eğitim ve öğretimle toplumsal gelenek ve yasaların yarattığı ÜSTBENLİK, EGO'nun İD üzerindeki etkinliğini kontrol eden, ihtiraslardan arınmış, başkaları için kendi hakkından vazgeçen ve inandığı kavram için her türlü fedakârlığı göze alan benliktir. ÜSTBEN, gerektiğinde BENİ yargılayan, O'nu kurallara uymaya zorlayan ve ona egemen olmaya çalışan, üstün ruh yapısıdır. Vicdan dediğimiz fenomenin depozitörü olan ÜSTBENLİK, bu nitelikleriyle yapmamız gereken ya da gerekmeyen davranış ve hareketlerimizi saptayan içimizdeki bir yargıç niteliğini taşır. Bu yetenek, düşünce, duygu ve iradesiyle toplum değer yargılarının üstüne çıkarak onlara yeni ufuklar açabilir. Burada büyük filozof Nietzschs'nin (SUPERMAN) olarak nitelendirildiği kişiliğin tanımına ilişkin düşüncesini belirtmeden geçemiyeceğim: «Üst / insan sonsuz bir hızdır. Üst / insan kalabalıkların tükendiği, eridiği bir zamanda ortaya çıkar. Üst / insan doğanın yaratıcı insan

biçiminde ortaya çıkışıdır, doğanın doğurduğu güçtür. Çağlara seslenen, geçmişle geleceğe bağlayan yüce varlıktır, yeryüzünün anlamıdır.»

Büyük filozof bu nitelendirmeleriyle sanki ATATÜRK'ü dile getirmiş oluyor.

Bu üç benlik yukarda ayrı ayrı nitelendirilmekle beraber, Freud'a göre her insanın ruhsal dünyası kendine göredir ve bu üç benlik içinde İnsan, zaman zaman birbirine karışan, dengeli ve dengesiz birleşim ve değişim üzerinde karışık bir ruh yapısı taşıyabilir.

Yukarıda açıkladığımız gibi Freud, ruhsal yaşam sürecimizde geçen bütün olayları içgüdüsel koruma ve seks olmak üzere iki temel ilkeye dayamaktadır. Koruma koşullarını içeren her türlü zaruri ihtiyaçlardaki yetersizliğin ve seksüel tatminsizliğin yarattığı ruhsal bunalım ve krizlerin niteliklerini ve sonuçlarını hepimiz biliyoruz. Yine biliyoruz ki, ilkel benlik olan İD, ruhsal evrim sürecimizin bilinçsiz çocukluk ruh yapısı evresinde duraklamış kişiliği simgelemektedir. Bunları dikkate alarak hem seks kavramının çocukluk yaşam evresindeki sürecini ve hem de çocukluktan başlayarak toplumsal yaşama uyumlaşma açısından geçirdiğimiz sosyal değişimleri içeren bir şema ile bilgileri sunuyoruz:

I — PSİKOSEKSÜEL GELİŞİM ŞEMASI

- a. Çocukluk evresi: 0-11 yaş arası (aşağıda 6 aşama)
- b. Erinlik (erkinlik : buluş evresi 10-13 ile 14 yaş arası).
- c. Erinlik sonrası evresi (14-19 yaş arası. Fizyolojik, ahlaksal, ruhsal bunalımlar).
- d. Olgunluk çağı: (Heteroseksüel kadın erkek seks ilişkileri: 17 ile 19-65 arası)
- e. Yaşlılık evresi (65 den sonra).

SEKS, içgüdüsel haz alma eyleminin zirvesini oluşturur. O anda derin bir esrime içinde bütün yaşam elemelerini silip götüren bu haz dalgası, yeni kuşaklar isteyen doğa'nın benzeri olmayan en tatlı aracı ve lütufudur. Bu lütuf ve elit duygu, seksüel ve içgüdüsel bir haz dürtüsü olarak yeni doğan bir çocuğun memeye ilk sarılışı ile başlar ve aşamalı evrimsel bir seyir ile ihtiyaçlığa değin sürer gider.

Ruh hastalıklarının kaynakları bu aşamalarındaki duraklamalardır. Yukarıdaki evrelerde sıralanan aşamalar şunlardır:

A) ORAL (Ağız yoluyla) haz evresi: (Doğum 1,5 yaş arası)

Bu evrede en büyük haz meme emmedir. Emiş sırasında çocuğun duyduğu bu haz, tanıma ve dikkat yetilerinin yoğunlaşma niteliğini de taşır. Bu evreyi aşmış çocuklarda parmak emmek, bir bez parçasını ağızına almak, tırnak yemek gibi nevrotik olaylar görülebilir. Yetişkinlerde alkolizm, toksikomani, nevrasteni, hipokondri, kişinin oral evrede saplanıp kalmış olmasının belirtileridir.

B) ANAL (Makat yoluyla) haz evresi:

Bu olay (1,5-3) yaş aşamalarında görülür. Bu evrede rektum dolgunluğu, dışkının makattan geçişi çocuk için bir haz kaynağıdır. Bu evrede duraklamalarda kabızlık ve homoseksüalite görülür.

C) SEKSÜEL EVRE:

Bu evre (3-5) yaş arasını içerir. Bu evrede cinsi haz daha bilinçli hale gelir ve seks organlarında birleşerek fallik evreye geçilir.

D) FALLİK EVRE:

(5-6) yaştan sonra gelişir. Bu evrede haz alma aksiyonu erkek çocuklar penisleriyle ve kız çocuklar da klitorisleriyle oynamak suretiyle tatmin edilir. Seks organlarını başkalarına göstermek ve onların seks organları ile mükayese etmek çocuklar için ayrı bir haz kaynağı oluşturur.

E) GENİTAL EVRE:

(Bu da 5-6) yaşlarından sonra başlar üç yaşındaki çocuk da heteroseksüel isede 5-6 yaş sonrası ayrı cinse karşı eğilim açısından sevgi objesi olarak erkek çocuklar annelerini ve kız çocuklar da babalarını görürler.

F) ERİNLİK (ergenlik: 10-13 ile 14 arası) evrede genç erkek ve kızlarda seks hazları, danslarla, giyim-kuşamlarla, diskoteklere gitmekle, aralarında partiler yapmak, müzik ve flörtlerle tatmin edilir; bu arada sinirlilik hali gösterirler. Bu evrede bazı homoseksüel olaylar'da geçebilir. Fakat bu olaylar gelip geçicidir ve asıl homoseksüalite ile ilişkisi yoktur. Bu ilk erinlik çağını izleyen erinlik sonrası ve olgunluk çağında psikoseksüel evre tamamlanır ve heteroseksüel kadın ve erkek ilişkileri başlar. (*)

II — PSİKOSOSYAL GELİŞİM AÇISINDAN

Çocuklarda psiko-sosyal gelişim süreci «19 sayılı derginin» 67-68 sayfalarında sunulmuştur. Burada çok kısa birkaç paragraf vereceğiz:

Bilincin başlayıp gelişmesi 3-7. yaşlarda ve zihinsel faaliyetlerde 8-9 yaş arasında verimli olmaya, soyut kavramlar bir anlam taşımaya başlar.

4-5 ve 8 yaşlarında azçok saldırgan bir ruh haleti içinde olan çocuk 9 yaşında komşu çocuklarla 5-6 kişilik kabileler oluştururlar. Bu, topluma giriş hareketinin ilk simgesidir. Bu ilk kabileleşmede bir başkanları da yoktur. 10-12 yaşlar arasında kabileler 6-12 kişiliktir ve bir de şefleri vardır. Savaş içgüdülerinin dürtüsüyle karşı kabilelerle çatışmalara girerler, 13-14 yaşlarına doğru dostluk ve kardeşlik duyguları gelişir. Bu aksiyonlar bilinçlenmiş sevgi bağlılığını simgeler. 15-16 arası yaşlarda kabile sayısı çoğalır. Şefleri de, benliği (şahsiyeti) olan acımasız bir disiplin arar. 18 yaşına doğru delikanlılar, içten gelen hareket dürtülerine hâkim olur ve ruhsal ıstıkrar ve dikkatli bir disipline yönelir. Bu eğilim ve yönelişler, toplumsal bütünlüğe giriş basamağıdır.

VE KISACASI:

Yukarıda görüldüğü gibi insan olarak; çocukluk, gençlik, orta yaşlılık ve ihtiyarlık gibi yaşam aşamaları ve bunların her birinin de kendi içinde basamak basamak gelişen ruhsal evrim evreleriyle bir yaşam süreci içinde dalgalanıp gidiyoruz. Bu süre içinde, organik olarak doğuştan önce ya da sonra beyin dediğimiz organ'da meydana ge-

(*) Bu konularda ayrıntılı ve geniş bilgi için sayın Dr. Kriton Dinçmen'in Deskriptiv ve Dinamik PSİKIYATRI yapıtını salık veririm.

len arızalar ve çocukluğumuzdan ihtiyarlıkta son nefesimize kadar geçirdiğimiz kişilik oluşum evrelerindeki aşamalar ve duraklamalar akıl ve ruh hastalıklarının etkenleridir, ve Freud'un ısrarla üzerinde durup tekrarladığı «İnsanın ruhsal yaşamında nedensiz hiç bir şey yoktur» özdeyişinin anlatmak istediği de budur.

İnsanların kendilerini asarak, benzin döküp yakarak türlü şekillerde intiharlarının, işlenilen ve hayali bile insanı ürperten sadist nice saldırı ve cinayetlerin nedenlerini de, O'nun deyimi ile «dışardan toplum yasalarının ve içerden içgüdülerinin» sonucu olduğuna da kuşku yoktur. Burada söz konusu edilen toplum yasaları, sosyal yönleriyle daha çok ahlakî ve iktisadî ve psişik açıdan da, ruh yapımızın oluşup gelişme sürecindeki duraklamaların doğurduğu içgüdüsel bunalım, korku, histeri ve hipokondriler gibi nevrozlar ve nevrozların dışında kalan şizofreni, mani, melankoli, yaşlılık bunaması gibi psikozlar ve her iki gruba bağlı daha başka nice hastalıklar...

Bütün bu karışık konular için Freud, «PSİKOANALİZ ÜZERİNE» adındaki yapıtının içerdiği konferanslarının sonuncusunda, sonsöz olarak şunları söylemektedir:

«Bayanlar Baylar!.. Benim görüşümce psikanaliz özel bir evren kurma gücünde değildir. Buna da hiç gereksinimi yoktur. Çünkü bilimin bir bölümü olduğundan bilimsel anlayışa katılabilir. Gelgelelim tomturaklı bir biçimde övülmeye pek de değer değildir. O, henüz pek yetersizdir. Bütün gizlerin içine giremiyor. Ne fikir tekelcisidir, ne de sistemlidir. Bilimsel düşünce insanlar arasında pek yenidir. O'na çözümlenecek daha pekçok sorunlar kalmaktadır.»...

Ruhun varlığına ve sonsuzluğa ilişkin S.R'i inancının kaynaklarını ve nedenlerini içeren dört bölümlü bu inceleme dizisine son verirken kişisel olarak vardığım sonucu sunuyorum:

RUH KAVRAMINA İLİŞKİN OLARAK: İsadan binlerce yıl öncesi Hermesizm'den (İdris Peygamber) başlayarak gelipgeçmiş ve yaşayan dinlerin (ikisi ayrıcalı) inanları, / Antik ve Yeniçağ spiritüalist ve genel felsefenin bilinc doktrinleri, / ve Freud'un bilimsel ve analitik yollarla eriştiği ruh yapımızı oluşturan bilincaltı tözleri, Rîtin ruhun varlığına ve sonsuzluğuna olan inancını belgeleyen kanıtlardır. Ruhun niteliğine öz yapısına gelince : şimdilik onu, bütün gizleriyle tanrısal bir kavram olarak kabullenmeden başka çaremiz yoktur.

∴

DÖRT BÖLÜMÜN KAYNAKLARI (BÖLÜMLER SIRASI İLE)

Mukbil Gökdoğan: Notlar

Sami Gür'ün: Notlar

Kur'anı Kerim-İncil-Tevrat (Fransızca ve Almancalarıyla)

Ömer Rıza Doğrul (33): Dinler Tarihi

Büyük dinler ve Mezhepler Ansiklopedisi

Schell: Gott und Geist

Ducasse Pierre: Les grandes Philosophies

İ. Kongar: Genel Fesefe

O. Hançerlioğlu: Felsefe Sözlüğü

Lalande: Vocabulaire de la Philosophie

Dictionaire de la Psychologie

Curt Bondy: Einführung in die Psychologi

Gustave Le Bon: Les Loi Psychologique de L'evolution des Peuples

Osman Pınarlı: Sosyoloji

Freud: Psikanaliz ve Uygulama (Çeviren: M. Sencer)

Freud: Psikanaliz üzerine (Çeviren: A. Öneş)

Freud: Rüya ve Yorumları (Çeviren: Varlık Yayınları)

Kriton Dinçmen: Deskriptiv ve Dinamik Psikiyatri

Gökçe Cansever: İçimdeki Ben

Félicien Chlape: Freud ve Freud Doktrini (Çev.: H. Özgü)

Wallon (Henri): Les étapes de la Personnalité chez L'enfant

Wilhelm Reich: Cinsel Ahlakın Boygöstermesi (Çev.: Bertan Onaran)

Bedri Ruhsalman: Mukadderat ve icabat

Metepişlik Tetkikler ve Araştırmalar Derneği: Ruhlar arasında

Meydan Larus

Neue Universal Lexikon

Der grosse Brockhaus

Türkçe Sözlük (TDL Kurumu)

Osmanlıca Türkçe Sözlük

DÜZELTME

52. sayılı derginin 27. sayfasındaki şiirin onuncu mısra-
ındaki «yar'da» sözcüğü «yanar'da» olacaktır.

Kadim Yunan Felsefesinin Gelişmesi

Yazan : Dimitri FRANGOPULOS
Çeviren : Sahir Talat AKEV

1. Kadim Yunan Felsefesinin Anlamı

İnsanlığın manevi temelinde felsefi ve ilmi düşüncenin meydana çıktığı devirde, bilinen coğrafi sahada, ilâhların jenealojisi ile ilgili ve dünyanın zaman itibarıyla başlangıcını ve kuvvetlerin hierarşisini izaha çalışan muhtelif mitler, efsaneler hüküm sürmekteydi.

Omiros, Hesiodos, Orfe efsaneleri ve başkaca şiirler bize, bu efsanevi görüşleri bugüne kadar yaşatacak bilgiler aktarabilmişlerdir.

Muhakkak ki Yunan düşüncesi Ortadoğu ve Asya uygarlık-

larının tesiri altında kalmış ve buralardan mitolojik malzeme ve pratik bilgiler almıştır.

İncelediğimiz konuda Kadim Yunan düşüncesinin niteliği olan açıklık ve sezgi sayesinde bu malzeme doğru düşüncenin araştırılmasına işlenmesine konu olmuştur.

Yunanlılar, sitelerinin ve devletlerinin tarihi, iktisadi ve sosyal şartlarından doğan hür düşünceler ile bu efsanevi ve dini inançların ilerisine gidebilmişler ve mantıklı bir sonuç olarak da dünya (Kosmoloji) problemlerini araştırmışlardır. Böylece Milattan 6. yüzyılda

Önce İonyalı fizik bilgisi Orfe misterleriyle çarpışmış ve rasyonalist (akılcı) görüşle araştırmalarına devam etmiştir. Kadim Yunanlıların felsefesi daha sonra Avrupa uygarlığının kurulduğu binanın temel anlamı ve esaslarını bulmuştur. İlk defa onlar, olayların mistik yönünden ayrılabilmişler ve bunlara rasyonel akılcı izah bulmaya çalışmışlar ve hatta bilimin her sahası ile saf teori olarak uğraşma başarısını göstermişlerdir.

Intellectualismus, Yunan düşüncesi bu öz ve orfe mistisizminin Kadim Yunan Felsefesinde hüküm sürdüğü ve Thales'le başlayan, Doğu Roma İmparatorluğunun kurulmasına varan ve tipik şekilde 529 yılında Justinianus'un Eflatun Akademisini kapatması ile sona eren bin yıllık dönemde devamlı çarpışan ve bazan uzlaşan iki fikir akımı olmuştuk, felsefe MİLATAN önce 6.ncı yüzyılda, Presokratik dönemde, esas itibarıyla tabiatın felsefesi idi. Sokratesle bu felsefe doğru düşünceyi aramak ve doğru eylemi aydınlatma amacını gütmektedir. Aristoteles bunu ontoloji (Varlık-Bilim) ve metafizik haline sokmuş, Epikür ve Stoistler zamanlarının ekonomik ve sosyal şartları böyle gerektirdi

için (Ahlâk Problemine) özel bir önem vermişlerdir.

2. «Sofos», «Sofia», «Filosofia» sözcüklerin Kadim Yunandaki anlamları ve Filozofia'nın amacı.

«Sofos», «Sofia», «filosofos», «filosofia» sözcükleri Yunan dilindeki bildiğimiz anlamlarını Sokrat devrinde ve ondan sonra almışlardır. 6. ncı yüzyıldan önce «Sofia» sözcüğü ile mesleki uğraşında başarılı olan kastediliyordu.

Homer (Omiros) ta «Sofia» sözcüğüne yalnız bir defa rastlanmaktadır ve o da gemi yapıcısının pratik Yedi sofolar diye anılan yeteneği anlamına gelmekteydi.

Şu da kayda değer: Thales, Solon, Pittakos, Vlas, Periandros, Hilon, Presokratiklerden Ksenofanis, Anaksagoras ve Demokritos ve hatta bizzat Sokrates'in kendisi «Sofistler» diye anılırlardı, bu da M.Ö. 5. asırda dahi «Filosofos» kavramının, henüz gerçek anlamına kavuşmadığını göstermektedir. Gerçekliği şüpheli olan bir ananeye göre «Sofos» isminden kaçınmak isteyen Pitagores kendisini «Filosofos» diye nitelendiren ilk kişidir.

M.Ö. 2.nci asırda Promethee,

Eschyle tarafından «Sofistis» diye nitelendirilirken burada hem tanrısal niteliği, hem de bugünkü anlamda «Sofos» (Hakim) olduğu kastediliyordu.

Böylece başlangıçta «Sofos» mesleki tecrübe ve başarıyı ifade etmekte, «Sofistis»ten ise bugün «Sofos» diye andığımız kişi kastediliyordu.

Presokratik devrin İonyalı filozofları, «fizikçi» «Sofos» «Sofist» diye anılırlardı, fakat kendilerine filozofos» denilmezdi. O devir de muhtemelen bilinen bu kavram teknik anlamını Eflatun devrinde bulmuştur ve ondan sonra bu anlamı korumuştur.

Herodot ve Thukididis devrinde teknik bir kavram olarak tabii anlamı çizilmemiş filozof «yeni» felsefe ile uğraşıyor-kavramı sadece genel kültürü ifade etmekteydi.

Periklinin Epitafion'unda yer alan «Gevşemeden felsefe ile uğraşıyoruz» cümlesinde, felsefe ile uğraşmak kelimesi teorik meşgaleyi ifade etmektedir.

Klasik ve klasik sonrası dönemlerde durum değişmektedir ve «Sofos» kelimesi her daldaki bilgisi olan anlamına gelmektedir. Çünkü, Filozofos

(filozof) aynı zamanda müneccim ve hekim, geometri uzmanı ve biolog, tabiiyeci ve coğrafyacısıdır. Buna karşın «Sofistis» sözcüğü bilgilerini ustalıklarla kullanan ve her şeyden şüphe eden anlamını almıştır. «Sofist» kavramındaki anlam değişikliğinde ve bunun yerine «Filozofos» kavramının geçmesinde Platon (Eflatun) un Sofistlere karşın açtığı ve onları felsefe tüccarları olarak gösteren mücadelesinin büyük rolü olmuştur.

Platon (Eflatun) da, Filosofia (felsefe) insanın doğru bilgiler etme hususundaki gayretini ifade etmektedir, başka yerde «filosofia» kavramına çoğulcu bir içerik vermekte ve birçok bilimi buna dahil etmektedir. Halbuki «Politeia» sında «sofos»tan «sofos» olma arzusuna malik olanı kastedmektedir ve biraz aşağıda hakiki «filozofos»un, varlıkların özünü bilmek isteyen olduğu hususu üzerinde durmaktadır. Aristoteles «sofos» olarak çok-öğrenen ve çok bileni kasetmekte ve filozof'un her daldaki bilgisi olduğunu öğretmektedir.

Stoistler, filosofiayı, Sofianın uygulaması olarak kabul etmekte ve Sofia'nın ilahi ve beşeri şeylere ait bilgi ve hatta

faziletin uygulaması olduğunu söylemektedirler.

Epiktür (Epiktüros), *filosofia*'nın insanı mutlu kılan teorik (nazari) faaliyet olduğuna inanmaktaydı.

Nihayet, gerileme döneminde muhtelif mektuplar üç sahanın, aklını kozmolojinin ve faydanın filosofosu ilgilendirdiğini kabul etmektedirler.

Bu kısa araştırmada, kadim Yunanlıların «Sofos», «Sofia», «filosofos», *filosofia*» kavramlarına verdikleri anlam üzerinde durdu. ve Kadim Yunan'da «*filosofia*'nın, ilkadımında doğa ve onun sorunları ile meşgul olduğunu, sonraları birçok ilim dalını kapsayan cihanşümül ilim olduğunu, ve neticede bu ilimler felsefeden ayrılarak bağımsız dalları meydana getirdiklerini ve *filosofia*'nın bu bilimlerin bir ileriye doğru genişlemesi olarak dünya ve Tanrıya ait genel problemleri incelediğini tesbit ettik.

3. Kadim Yunan felsefesinin varoluşu

Kadim Yunan felsefesinin Küçükasyada, İonyada doğduğu bilinmektedir. M.Ö. 6.ncı asırda sömürgecilik akımı ve deniz taşımasının ve ticaretinin

inkışafı ile toprağın ürünleri ile insanların fikirleri Akdeniz limanlarında karşılaşıyordu. M.Ö.7.nci yüzyılın sonları ile 6. ncı yüzyılın tamamında, toprak sahiplerinden kurulu eski sınıf ile tüccar ve denizcilerden ibaret yeni sınıf arasındaki zorlu savaşlar ikincilerin zaferi ile sonuçlanmıştı. Kahramanlık yıllarının aristokrasisi geri çekiliyor ve iktidarı denizciliğin ve ticaretin inkışafı ile gittikçe kuvvetlenen yeni kentliler sınıfına bırakıyordu. Bu dönemde birçok kentte yerleşen demokrasi, yurttaş kamu işlerinin yönetimine daha büyük çapta katılma olanağını veriyordu.

Siyasal ve sosyal değişikliğin, yurttaşın dinine karşı olan davranışını da etkilememesi mümkün değildi. Artık, aklın eleştirileri ile tartıştığı eski inançları ile tatmin edilmemeğe başlıyordu.

Yunan dışıntıçesi, efsane dünyasından uzaklaşmakta ve lirik şiirlerde dünya, tanrı, insan, ruh, hayat, bilim ve davranış yani felsefeye götüren konular hakkındaki ilk sorunlarını sormaktadır.

Yani, siyasi sosyal ve ekonomik gerçekler şu sonuçları doğuruyordu

a) Çocuksu psşik durumdan artık kurtulan yurttaşın özgürlüğünün bilincine vardığı Yunan sitesini (kentinin) doğıuşu,

b) Yurttaşın eski efsanevi hikâyelerle tatmin olmaması,

c) Kendisine, etrafındaki tabiat hakkında sorular sorması ve bunlara kısıtlı olanaklarına rağmen cevap vermeye çalışması.

4. Kadim Yunan felsefesinin bölümleri

Genelde, tinsel olaylar ve özellikle sözkonusu olan halde, belirli zaman bölümleri içinde gelişen felsefi sistemler kapalı bölümler içine sığdırılmazlar. Bu, şu basit nedenden dolayı olanak dışıdır. Çünkü, tinsel olayların meydana geldiği dönemlerde birçok karışıklı etkiler, paralel yollar, birbirini tamamlamalar ve çatışma ve düşmanlıklar vardır ve bunların hepsi canlı bir varlığın parçalarıdır. Wilhelm Nestle'ye göre «felsefe tarihinin kendine öz yasaları vardır, çünkü filozofların dünya problemlerini halletmek hususundaki gayretleri dış ve biraz tesadüfi bir bağlantı arz etmektedir. Buna karşın bir problem zorunlu olarak diğerinin içinden çıkmakta, bir sis-

tem gerisinden diğerini ileriye doğru veya tamamlayıcı, tezat veya antitez olarak götürmektedir.» Ancak sırf metodik nedenlerden dolayı, belli zamandaki müsterek nitelikte olayların tasnifi suretiyle dönemlere ayrılması zorunludur. Bu dönemlerin tesbitinde kıstas olarak felsefe sistemlerinin de geliştiğı her tarihi devrin sosyal, siyasi ve ekonomik koşulları alınmaktadır.

Kadim Yunan Felsefesi tarihinin araştırmacıları, bunu felsefe mekteplerinin gelişmesi ve gerilemesini temel olarak genelde dört büyük zaman dönemine ayırmakta anlaşılmaktadır.

A — Presokratik felsefe

Bu dönemde, Yunanistan dışındaki İonyanın Yunan siteleri ve İtalya Sicilya siteleri inkişaf etmektedirler.

B — Attik dönemi felsefesi

Bu dönem Atina sitesinin geliştiğı yıllarla birleşmektedir. M.Ö. 5. asrın ortalarında 4. asrın ortalarına kadar devam etmektedir.

C — Hellenistik yıllar

4. asrın ortalarından Roma egemenliğı yıllarına kadar de-

vam eden bu dönem Yunan si-
telerinin ve devletlerinin kuv-
vetlendikleri yıllar da geliř-
mekte ve yayılmaktadır.

D — Roma İmparatorluğu dönemi felsefesi

Bu gerileme yıllarının felsefe-
si Roma'nın fethi ile başla-
makta ve Kadim Yunan felse-
fesine ölüm darbesini indiren
Hristiyanlığın ilk yüz yıllarına
kadar devam etmektedir.

A — Presokratik felsefe

Yunan felsefesi ilk olarak Kü-
çükasyanın (Anadolunun) Ba-
tı sahillerinde, İonya diye isim-
lendirilen yerde doğmuştur.
Bu bölge denizciliğin ilerleme-
si ve ticaretin ve el sanatları-
nın gelişmesi ile, ekonomik
faaliyet merkezi haline gel-
miştir.

İonya'nın kentlerinde M.Ö. 6.
yüzyılda Miletos ve Efesos,
olağanüstü ekonomik gelişme-
lerinin getirdiği büyük zengin-
lik nedeniyle en fazla ilgiyi çe-
kenlerdir. Burada, yeni ekono-
mik düzene hakim olanlar, de-
nizciler ve tacirler iktidarı is-
temektedirler ve bunun için
eskiden iktidarı ellerinde tutan
toprak sahipleri ile mücadele
ye girmektedirler ve sonunda da
galip gelmektedirler.

Aynı durum Güney İtalya ve
Sicilya'daki Yunan sömürgele-
rinde de vardır. Ekonomik ve
siyasi gelişme tabiatıyla İon-
yalıların tinsel hayatlarına ak-
sediyordu. İonyalıların düşün-
cesi yeni siyasi duruma karşı
olan din adamlarının düş-
manca vaziyet almaları ve di-
nin tutuculuğuna karşı den-
ge olarak kendini göstermek-
tedir.

O güne kadar hakim olan ef-
sanevi inançlardan kurtulmuş
olan yeni akım ilk olarak Dün-
yanın nasıl meydana geldiğini
ve nasıl geliştiğini izaha çalı-
şan temel felsefi düşünceyi or-
taya atmıştır.

Bu suretle zamanın bütün bil-
ginleri arasında öne çıkan ay-
dın düşünceli Miletosla Tha-
les başta olmak üzere Yunan
filozoflarının dönemi başla-
mıştır.

Bu felsefe presokratik ismin
Sokrattan önce ve M. Ö. 5.
asrın ortalarına kadar inki-
şaf etmiş olmasından almış-
tır.

Presokratik felsefesi de, arař-
tırmalarının merkezi doğa-
dır. Bu ilk dönemdeki felsefe-
nin temelde tabiatle meşgul
olması, bunun temsilcilerinin
insana, cemiyet, devlet, bilgi
ve hikmet gibi konulardan
doğan sorunlarla uğraşmadık-
ları anlama gelmez.

Felsefenin ve bilimin temellerinin Kadim Yunan felsefesinin bu ilk döneminde atıldığı ve etrafımızdaki dünyada mevcut ve bilimcilerin araştırmalarının konusu teşkil eden olayların temel anlamlarının çoğunun bu dönemde tanımlandığı tesbit edilmiştir.

Tabiatın araştırılması olarak Presokratik felsefe, dünyanın başlangıcı olarak suyu kabul eden Miletoslu Thales'le başlamakta muhtelif filozofların ve çeşitli felsefe mekteplerinin iz bıraktığı safhalardan geçtikten sonra, ilk dönemini Atomist filozoflarla (Demokritos)'la kapatmakta ve tabiatı insana çeviren Sofistlerle tamamlamaktadır.

S O F I S T L E R

Presokratik felsefenin ikinci dönemini teşkil eden Sofistler yeni bir felsefi akım olup konu olarak tek başına ve cemiyetin bir nüvesi olarak insanı ele almaktadır.

Protagoras, Prodikos gibi başlıca temsilcileri ile Sofist felsefe, gençlerin yetişmesine önem vererek pedagojinin temellerini kurmaktadır, fakat kişilere ve kişiliğe verdiği önemle, yerleşmiş kurallara

olan inançları yitirmekte ve Sokratesin şiddetle savaştığı ferdietciliğe doğru götürmektedir.

Sofistlerin çoğu ünlü çehreler olup fikirleri ile felsefi düşünceye yeni ufuklar açmışlardır.

Bunlar Pers savaşlarından sonra meydana gelen Atina demokrasinin manevi ihtiyaçlarının gerektirdiği tarihi, siyasi, içtimai pedagojik konuları tartışıyorlardı.

Şuna da özellikle işaret etmek icap eder ki, Sofist felsefe sonradan Sokrat ve Eflatunun öğrencileri tarafından saldırıya uğramasına, ve bunun neticesinde gerçek niteliğini kaybetmesine rağmen, zamanının manevi hayatında önemli bir rol oynamıştır.

Kendilerini her tarihi taassup ve batıl itakattan kurtararak, hür düşünceleriyle yaşadıkları devrin aydınlanmasına ve felsefi düşünceye yeni ufuklar açılmasına neden olmuşlardır.

Sofistler, skeptisizimleri ile Yunan düşüncesini tabiatı insana çevirmeğe öğretileri ile bilginin olanakları, meselesini ortaya atmışlar ve gençliğin sistematik eğitiminin temellerini atmışlardır.

B) ATTİK FELSEFE

Bu felsefe 5.nci yüzyılın son yıllarından başlayarak 4. yüzyılda devam etmiştir. İsmi merkezi Atina olmak üzere inkişaf ettiği bölgeden almıştır.

431 yılında başhyan Peloponez savaşının Attik yarımadasına ve bütün Yunanistana getirdiği sıkıntılarla bölgenin ekonomik dengesinin yıkılmasına neden olmuş ve hemen ilk sonuç olarak da demokrasinin temellerinin sarsılmasına, siyasi karışıklıklara, ve ahlâkın düşmesine neden olmuştur.

Bu dönemde Sokrat tarafından insanın incelenmesi, ve doğrulukla yaşama sorunları araştırılmaktadır.

Bu felsefe bilimin temelini aramakta ve metafizikle uğraşmaktadır. Attik felsefenin doruktaki temsilcileri Sokrates, Akademinin kurucusu Eflatun ve Gezginler «Peripatetisyenler»in kurucusu Aristotelestdir. Bu iki mektep (Akademia ve Peripatos) aralarındaki temel farklara rağmen Kadim tarihî dönemin sonuna kadar ulaşan değerli çalışmalar yapmışlardır. Bu iki mektepten başka, 4. yüzyılda bazı sokratik mektepler dahi kurulmuştur. Ancak bunların etkisi kısıtlı olmuştur.

Kadim dönemlerin felsefî düşüncesinin zirvedeki temsilcileri Eflatun ve Aristo karşılaştırıldığı takdirde aşağıdaki hususlara işaret edebiliriz.

Felsefelerinin ortak yanları, idealizmleri, bir üstün manevî kuvvetin varlığına inançları ve manevî değerlerin maddî değerlere üstünlüklerini benimsemeleridir.

Eflatunun felsefî görüşlerinin temelinde kökleri Orfe inançlarında bulunan Pithagoras ve Empedokles'le tekrar canlanan ve Neopitagorisyenler ile Neoplatonizme ulaşan dualizme dayanan düşüncülerin görüşleri bulunmaktadır. Eflatun felsefî düşüncesini mistisizme dayandıran, toplumun değişmeyen ahlâkî kurallara bağlamak isteyen bir filozoftur.

Aristo'nun felsefisi Eflatunun tesirinden kurtularak bundan daha ileriye gidebilmiştir. Felsefî öğretisinde, tabiatın araştırılmasının yenilediğini ve İonyalı filozofların eserlerinin Sokrat ve Eflatun dönemlerinde devam ettiğini görmekteyiz. Bir dereceye kadar Sofistlerin çalışmaları da devam etmektedir.

Aristo, Kadim Yunan felsefesinin gelişmesinin doruğudur. Bilimlerin örgütlenmesinin

temelini koyan kuvvetli be-yindir.

Aristodan sonra, Kadim Yunan felsefesi, meydana gelen yeni şartların (siyasal, sosyal ve ekonomik) etkisi ile, özelliğini kaybetmiş ve çaptan düşmeye ve kaybolmaya mahkûm olmuştur.

Aristo'nun Gezginler mektebi Kurucusunun eserini aynı metafizik temeller üzerinde devam ettirmiştir.

Kurucularının düşüncelerinin etkisi altında kalan filozoflar gerekli anlamı vererek tabii, tarihi ve edebi bilimlere yönlendirmişlerdir.

Aristonun ortaçağın Skolastik ve Arap felsefelerine büyük etkisi altında kalan filozoflar mini takip eden Hellenistik dönemde bilimlere yavaş yavaş felsefeden kopmaya ve özel ve bağımsız birer disiplin olmaya yönelmişlerdir.

C — HELLENİSTİK yılların felsefesi

Bu yılların felsefesi Eflatunun ölümünden sonra, Yunan devletlerinin düşüş dönemlerine rastlamaktadır.

Bu dönem, M.Ö. 4. yüzyıldan, bağımsız Yunan Krallıklarının

Romalılar tarafından fethi yani M.Ö. 1. yüzyılın ortalarına kadar devam etmektedir.

Bu dönemde Eflatunun Akademisi ve Aristonun Gezginler mektebinden başka yeni felsefi akım ve mektepler baş göstermektedir. Bunlar Stoik'ler Epikürien'ler ve Skeptikler'dir.

Yunan Sitesi kendi özelliğini kaybetmiş, Büyük İskenderin Devleti muazzam yitilimi ile halkların karışmasını ve halefleri ile de Ortadoğuda yeni sosyal koşullar Yunan düşüncesini Doğunun diğer kentlerine de, İskenderiye, Antakya, Bergama, Rodos vs. ye getirmiştir.

Bu devletlerde yayılan Yunan düşüncesi Asya halklarının, Mısır, Babil, Hindistan v.s.nin din adamları ile de teması geçmiş ve bunlara dinamizmi ile de etkili olmuştur.

Bu dönemde, Yunanistan'da olanların tersi vukua gelmektedir ve buralarda Aristoya kadar birliklerini muhafaza etmiş olan, doğanın bilimsel araştırması ile felsefenin ayrılması olayı meydana gelmektedir. Bu suretle Matematik, Mekanik, Coğrafya gibi pozitif ilimler yanında edebi bilimlerde ortaya çıkmakta ve

din ile felsefe arasında normal ilişkiler kurulmaktadır.

Atina Filip ve sonra Büyük İskender gibi akan kuvvetler karşısında bağımsızlığını 338 yılında Cheronea savaşına kadar korumaya başarmıştır, fakat yenilgisi ile siyasi etkisi de kaybolmuştur.

Siyasal ve toplumsal alanda o dönemdeki gerilemenin felsefeyi de etkilemesi doğaldı. Böylece felsefe özelliğini kaybetti. Bundan başka Yunanlılarla Asya halklarına karışması kozmopolitliğin doğmasına neden oldu. Kıymet ölçülerindeki bu değişiklikler, ahlâki bir problem yarattı ve bu nedenle felsefi mektepler toplumun endişelerini sükûnete kavuşturabilecek yeni çözümler arama zorunluluğunu hissetmişlerdir.

Stoik mektep

Kuvvetli kişisel karakteriyle bu devrin özlemi en yüksek meziyet sayılan mutluluktur. Felsefi akımlar anlamlarını felsefi mekteplerden almaktadırlar. İnsanın iz hayatını ilgilendiren sorunları ana konu olarak kabul eden bu akımlara göre insanın karakteri dü-rüst, iyi olmalıdır. Bunlara

göre insan zevklerden kaçınmalı ve hırslardan uzak kalmalıdır. Bir tek sözle Stoik felsefeye göre hissizlik Sofist'in, hakim'in başlıca vasfıdır.

Daha sonraki stoiklerde, Tanrı manevi nitelikte bir yaratıcı kuvvet olarak benimsenir.

Zenon, siniklerin (Kelbilerin) etkisi altında kalmıştır. O da, onlar gibi mutluluğu ahlâkîlikte aramış, felsefeyi de «faziletin uygulaması» olarak görmüştür. Ancak stoiklerin fazileti gerçek bilgidен kaynaklanmakla felsefe ise «tanrısal ve beşeri bilgi» olarak kabul edilmektedir. Stoiklerde görev, (vazife) fikri çok gelişmiştir ve felsefeleri insanlara her türlü hırsın, her türlü hissin kesinlikle bertaraf edilmesini istemekte Akademi ve Gezzinler gibi mutedil olmayı kafi görmemektedir. Stoik felsefe metafizik muhtevasına paralel olarak Kosmopolit niteliği de vardır ve İskender ve Roma yıllarında felsefenin en önemli temsilcisidir.

Yukarıda anlatılanlardan, Stoisizm Hristiyanlığın kurulmasının temellerinin hazırlanmasında önemli etkisi bulunmuş ve Havarilerden Paul tarafından teorisi açıklanan Hristiyan monoteizminin öncüsü olmuştur.

Epikuryen Felsefe

Felsefe sahnesinde Epikürizmin ortaya çıkması, İonyalı filozofların özellikle Demokrit'in öğretilerini tekrar yüzeye çıkarmıştır.

Bu yeni mekteple idealizme bağlı teoriler ve dinî itikatlar büyük yara almaktadırlar.

Bu mektebin kurucusu sonradan Atina'ya yerleşen Samoslu Epikür'dür. Devamlı olarak evinde ve bahçesinde öğretide bulunduğundan taraftarlarına «bahçe filozofları» adı verildi.

Epikür duyulara temel değer vermekte olup bunları gerçeğin tek kıstası olarak benimsemekteydi.

Demokritin felsefesinin etkisi altında kalan Epikür, gerçeklerin yaratılmasında başlıca mevkii, kişilere vermektedir. Şehveti, zevki en yüksek meziyet, ızdırabı da enbüyük kötülük olarak kabul etmektedir. Epikürizmde zevk ve şehvet duyuların sınırını aşmakta ve ruhi ve manevi mutluluğu kaplamaktadır. Bu zevki sadece üzüntü korku ve heyecanlardan kendini kurtarmış olan «Sofos», hakim duyabilir. Epikürün anlamında zevk mutlak psişik sukûnetle «ataraksia» ile gerçek niteliğini bulur ve

buna ancak hakim olan yaşam tarzı ile «Sofos» (hakim) olan varabilir. Ancak bu var sayımlarıdır ki insan saadeti tadabilir ve gerçek anlamda mutlu olur. Stoik'ler gibi Epikürde felsefenin pratik amacı, metafizik problemlerin halli değil, insanların mutluluğunun sağlanmasıdır. Yeni felsefenin pratik amacı vardır, bu bir yaşam sanatıdır. İnsana Stoik'lerin hissizlik halini tavsiye etmediği gibi ne de maddi zevklerden mahrumiyeti tavsiye eder, onu emellerini sağlamaya muktedir olarak görür ve onların esiri olmaz.

Skeptisizm ve eklektizm

Hellenistik, dönemin diğer iki felsefi akımı Skeptisim ve eklektizm olup bunların değerli bir özelliği yoktur. Diğer okulların etkisi altında kalarak onların öğretilerinden seçmeler yapmaktadırlar.

Skeptik okulun kurucusu Pirronu, öğrencisi Timonun eserlerinden tanımaktayız, çünkü kendisi yazılı hiçbirşey bırakmamıştır. Buna göre, bizi aldatan ve doğru bir görüşe varmamızı engelleyen duyuların hiçbir değeri yoktur, onun için varlıkların esas meçhul müzdür. Çünkü duyular bunlara nüfuz etmememize yara-

arak vasıfları vermemektedirler.

Piron'un felsefesinin, Stoik ve Epiküryen felsefe gibi pratik amacı vardır ve felsefenin gayesinin insanın kendi kendisi ile başbaca bırakan hissizlik ve sukûnet olduğunu kabul etmektedir.

Pironun öğretileriyle birlikte Arkesilaos'la Yeni Akademi (Nea Akademia) Eflatun, felsefesinden uzaklaşmakta ve Çiçeroyla duyular ve zekâ ile bilgiye varılabilme olanagından şüphe etmektedir. Yeni Akademi, yeni Eflatunculuğun kurucusu idealizminden uzaklaşarak Skeptisizm ile Mısır'a doğru yönelmektedir.

Eklektik mektep, isminden de anlaşılacağı gibi, ismi geçen akımlardan muayyen doğmaları almakta ve bunları devrin koşullarına uydurmaya çalışmaktadır.

Aristodan sonra, felsefenin hiçbir özellik arzemediği ve Eflatunculuğun Ariztotelizm'in ve Stoisizmin etkisi altında kalarak kurulan mekteplerin zamanla büyük krizler geçirdikleri ve devrin siyasal ve sosyal koşullarının tesiriyle az veya çok başlangıçtaki prensiplerinden uzaklaştıkları bilinmektedir.

Zamanla bu okulların karşıt düşünceleri, baştaki sivriliklerini kaybetmişler ve birbirlerine yaklaşmışlardır: Burada, Akademinin yeni başı Karneadis'in skeptik öğretideki başarısının ve M.Ö. 1. yüzyılda Yunanistan'la Roma'nın ilişkilerinin aldığı yeni veçhenin çok yardımı olmuştur.

Yunan felsefesi ile Roma yaşamının ilişkide bulunması düşünceyi bilimsel teoriden ziyade gerçek yaşama çevirmiş ve eklektizme doğru götürmüştür. Bu zeminde humanist eğilim meydana gelmiş ve önce Stoik'lere sonra da iki büyük okul Akademi ve Gezgincilere tesir etmiş, Epikurun öğretisine ise etkisi olmamıştır. Yukarıda da söylediğimiz gibi, Ellenizmin Büyük İskender'in Asya'ya ve Doğuya yayılması İskenderiye, Antakya, Bergama, Rodos gibi yeni büyük Yunan kentlerinin kurulmasına ve Yunan felsefesinin de yayılmasına neden olmuştur.

Bu yeni durum bu kentlerde yerleşmiş olan İbranileri ve İsadan önce son asırda İbrani felsefesini etkisiz bırakması mümkün değildi.

Stoik ve Eflatun felsefesinin etkisi ile başlıca temsilcisi İskenderiyeli Filon olan bir Yu-

nan-İbrani felsefesi doğmuştur. Bu kişi, İsadın önce birinci asrın ortalarına kadar yaşamış olup bu dönemi Roma İMPARATORLUĞU dönemine rastlamakta ise de İskenderiyeli Filon, Ellenistik dönemin bir temsilcisidir.

Ellenistik filozof Filon'nun felsefesi devrin dini akımların, mistisizminin etkisi ile büyük çapta eklektikdir.

Filon, İbrani teolojisi ile Eflatunculuğun metafizik görüşünü ve yeni stoisizmin teosofisini telife çalışan düşündürür.

Attik lehçesi içinde yazılmış Filonun eserleri hristiyanlar tarafından incelenmiş ve düşünce ve inançları kendisini, yeni Eflatunculuğun bir öncüsü ve «Hristiyan Kilisesinin doğmalarının kurulmasında değerli bir kuvvet olarak isimlendirmiştir.

D) Roma Egemenliği yıllarının felsefesi

Temel olarak, bu dönemin felsefesi esaslı noktalarında ellenistik yılların felsefesinden ayrılmamıştır ve onun bir devamı olarak görülmektedir.

Bu dönem Yunan dünyasının tamamının Roma egemenliği altına geçmesi, özellikle M.Ö. 31 yılında İskenderiye Krallı-

ğının düşüşü ile başlar ve Hristiyanlığın ilk yüzyıllarına kadar, bilhassa M.S. 330 yılına, yani Doğu Roma Devletinin kurulmasına kadar devam eder, çünkü bu yılda Kadim Yunan hayatı Bizans'n hristiyan toplumuna dönüşmektedir.

Roma döneminde, Hellenizm'in kuvvetli düşüncesi olağanüstü fetihleri ile Doğudan sonra, şimdi Roma İmparatorluğuna fikir besleyicisi olmaktadır. Roma, bütün fetihlerinden kaynaklanan büyük gururuna rağmen, neticede, Yunan fikri etkisini kabule mecbur kalmıştır, çünkü zorun müazzam Roma Devletini yönetmeye yetmediğini ve yönetimin manevi temellere dayatmanın zorunlu olduğunu anlamıştır.

Ellenizmin bu dev etkisi Horatio'ya bu sözleri söyletmıştır.

«GREACIA CAPTA FERIM VICTOREM CEPIT ET ARTES INTULIT IN AGRESTI LATIO»

Roma Döneminde

- a) Kozmopolit eğilimler daha ziyade kuvvetlenmektedir.
- b) Yunan düşüncesi, felsefi fi-

kirlerin başlıca kaynağı olmağa devam etmektedir.

- c) Akademi, Gezinler gibi felsefi mektepler, eski sularına sahip olmamakla beraber yaşamaya devam etmektedirler.
- d) Yeniden canlanarak Pita-gor, Sinik ve skeptik mektepler gibi eski mektepler sahnede yer almaktadır.
- e) Mektepler arasında Ellenistik dönemde mevcut zıddiyet daha belirli olarak bu yıllarda da devam etmektedir.
- f) Skeptisizm gittikçe kuvvetlenmekte ve önem kazanmaktadır.
- g) Ortadoğunun misterlere dayanan dinlerinin mistisizmi gittikçe yayılmakta ve yavaş yavaş sonuna yaklaşan kadim Yunan felsefesini sarsmaktadır. Bu dönemde yeni Stoa, imparatorluk döneminin Sinikleri, bu devrin Gezinleri, yeni Skeptikler, yeni Pita-gorisyenler, orta Eflatun felsefesi, son Epiküryenler gibi çeşitli kadim felsefi akımlar başgöstermektedir.

Bunlardan sadece Epiküryenler kurucularının felsefesine sadık kalmış bütün diğerleri

az veya çok kurucularının prensiplerinden ve öğretilerinden ayrılmış ve Doğunun mistisizmi esas niteliklerini kaybettirmiştir.

Kadim Yunan felsefesinin son değerli tezahürü olan Neoplatonik mektep (Yeni Eflatun...) M.S. 3 yüzyılın başından kadim dünya siyasal bağımsızlığını tamamen kaybettiği bir sırada, dualist mistisizmi ile kadim alemin ideallerini canlandırıyor.

Neoplatonizm (yeni Eflatunculuk), Mısır'ın İskenderiye kentinde, Akdeniz'in fikir merkezinde, Doğunun ve Yunan'ın felsefelerinin karşılaştığı yerde doğmuştur.

Burada, Eklektiklerin çalışma yerlerinde, Eflatun, Aristo ve Stoik felsefe yanyana bulunuyordu.

Nasıl ki ellenistik yıllarda Eflatunculuk Neopitagorizm ile birlikte meydana gelmiş ve Neoplatonizm (Yeni Eflatunculuk) dediğimiz yeni felsefe sistemine başlamışlarsa, bu mektep Ortadoğunun dini mistisizminin etkisi altında kalarak Akademinin kurucusu ve önderinin felsefi düşüncesinden çok uzaklaşmıştır.

Bu yeni felsefi akımın kurucusu Ammonios Sakkas ise de

Neoplatonizm (Yeni Eflatunculuk) okulunun esas yaratıcısı ve başı Plotinos'tur. Bu mistik filozof Mısır'da M.S. 3. ncü yüzyılın başlarında doğmuştur. Sakkanin öğretilerini on yıl kadar takip etmiş. Perslerin ve Hintlilerin hikmetini öğrenmiş ve 245 yılı civarında Roma'da okulunu kurarak hayatının sonuna kadar (270) müdürü kalmıştır.

Hayatı mahrumiyet içinde geçiyor ve devamlı oruç tutuyordu. Bu hayat tarzı ve bunun mistik eğilimleri ile olan bağlantısı, kendisini yaradanla birleştiğini hissettiği vecd hallerine sevk ediyordu.

Plotinos'un felsefi sistemi maddi dünyadan bağımsız olarak kabul ettiği Tanrı ile birleşmeği öngörüyordu. Mistik filozofa göre Tanrı mutlak ve ebedi iyilikle tanımlanabilir. Tanrı esasında, ebedidir ve insan için erişilmezdir.

Tanrının yarattığı ilk varlık Nous. zekâdır, düşüncedir. Allahın bir vasfı değil onun yarattığı varlıktır. Nous'tan sıra ile içinde fikirler bulunan ilk ruh doğmuştur ve bundan da tabiat doğmuştur. Dünyadaki tecrübesiz ruhlar, bu ilk ruhtan doğmuştur. Nous ve ruh netice itibarıyla Tanrının ebedi ve tükenmez dünyasına aittirler.

Tanrısal varlığın, son katresi ise madde ve tükenebilir dünyadır. Bu Plotinos'a göre Tanrının manevi dünyasının gölgesi bir örneğidir.

İnsan, ikili, yani tanrısal ve dünyevi varlığı Plotinos için özel bir önem taşımaktadır. İnsanın tanrısal yönü ruhtur ve onun gerçek varlığıdır. Ruhun manevi dünyadan düşüşü ve vücut ile işbirliğinde bulunması günahların sonucudur onun için esas amacı bir gün tekrar koptuğu ruhi aleme yükselbilmesidir ve insan buna kendi içine dönebilme, oruç ve mahrumiyetle dolu hayat, iç temizleme ve insanı ilahi nur ile dolduran en yüksek manevi ve psişik hale vardırırın mistik vecd ile kendisini en yüksek varlıkla birleştiren durum ile ulaşabilir.

Anlaşıyor ki, Plotinos

- a) Akademinin kurucusuna deneyleriyle dayanarak ruhun ölmезliğine,
- b) İradenin hür oluşuna,
- c) ve bitkilere kadar yaydığı metempsikoz'a (ruhun ölümden sonra başka varlıklarda bulunması) inanmaktadır.

Plotinos'un ölümünden sonra öğrencileri ve halefleri çeşitli bölgelerde öğretilerine devam

etmişler ve Yeni Eflatunculuğun mistisizmini çeşitli siyasal merkezlere ve herbirinde özel nüanslara, Roma'ya Suriye'ye, Bergama'ya, Atina'ya, Akademiye yaymışlardır. Bu suretle, felsefe alanında, temel olarak Suriye Okulunu ve onun bir kolu olarak Bergama, Atina okullarını görmekteyiz. Bunlardan Atina okulu Eflatunculuğu ve Aristotelizmi tekrar yaşatmakta, İskenderiye okulu Yeni Eflatunculuğun değişik bir nüansı halini almaktadır.

Plotinos okulunun en ünlü öğrencisi Porfirios'tur. (232-301) Porfirios bilgisinin derinliği ile tanınır.

Porfirios Plotinos'a hayrandır ve onun öğretilerini ve eserlerini anlatmak için savaşmaktadır, çünkü bunlar (acculte) gizli bir dil ile yazıldığı için o dönemin aydınları tarafından dahi anlaşılması zordur. Porfirios eserlerinde Hristiyanlıkla mücadele etmekte ve doğmalarını şiddetle eleştirmektedir.

Kendisi Hristiyanlığın amansız bir düşmanıdır ve bu nedenle sonradan eserleri yakılmıştır. Yeni Eflatuncular Mazaretli peygamberin yeni dini ile mücadele etmişlerse de, gerçekte bütün içeriği ile Hristiyanlığın

teorisinin güçlenmesine ve doğmasının oluşmasına yardım etmişlerdir.

N E T İ C E

Kadim Yunan felsefesi, bin yıllık yaşamı içinde İntellektualizm ile Mistisizm arasında çeşitli çarpışma ve uyuma dönemleri geçirmiş ise de grafiği elliptiktir.

M.Ö. 6 yüzyılın başlarında İonyalı filozoflarla başlamakta, Sokrat, Eflatun ve Aristodan sonra Ellenistik dönemde düşüşe başlamakta ve bu arada felsefeye pratik bir anlam vererek insanın ahlaki ve siyasi hayatını yönlendirmeye çalışmakta ve Yunan düşüncesinin son yaşama deneyi olan Plotinos'un Yeni Eflatunculuk mistisizmi ile sona ermektedir.

Emek ve ter dolu, insanlığın manevi hayatının yükselmesi için aydın bir mücadele dönemi.

Kadim Yunan felsefesini inceleyen, Site'nin, kentin yaşamının filozofları ilgisiz bırakmadığını görmekteyiz. Çoğunluğu siyasal ve sosyal konularla meşgul olmuşlardır. Presokratiklerden, Thales, Par-

menides, Empedokles, Dimokritos, Sofistler sırası ile Sokret, Eflatun ve Aristo daha sonraları İskenderiye döneminde Stoikler, Epikuryenler, Sitenin kendi yönetimi ve yaşamını ilgilendiren sorunlar hakkında görüşlerini yazmışlardır. Eflatunun Sitenin ancak filozoflar tarafından idare edildiği takdirde kurtulacağına dair düşüncesini, Ellenistik yıllarda Stoikler kapmış ve M.S. 1. yüzyılda Roma döneminde, Yunan felsefesi feci düşüş döneminde iken Plutavhos dahi savunmuştur.

Diğer yandan, Anadoludan çıkan Orfe mistisizmi dualist karakteri ile insan düşüncesinin kuvvetinin değerini düşürmüş ve Yunan düşüncesi ile tanrısal vahiy kavramını getirmişlerdir. Ve düşünce ve vicdan özgürlüğünün serbestçe işlendiği Yunan sitesinin bağım-

sızlığının silinmesine neden olan siyasal ve sosyal koşullar mistisizmin ve gnostisizmin kuvvetlenmesine neden olmuş ve bu durum Yunan felsefesinin son noktası olmuştur.

Böylece felsefenin, dinin hakimiyeti altına girdiğini ve artık yeni dinin bir hizmetkârı durumuna düştüğünü görmekteyiz. Bundan Stoiklerden ökümenizim fikrini miras almış ve bütün inançları birleştirmeye çalışan ökümenik Hristiyan kilisesine hizmet ederek bütün insanlığı, tek bir amaç etrafında toplamak istemiştir. İnsan ruhunun ölümden sonraki kurtuluşu.

Bu bağımlılık aşağı yukarı bin yıllık bir dönem devam etmiş ve Rönesans döneminde tekrar aydınlığa girmiş ve burada Kadim Yunan uygarlığını incelenmesi Avrupa uygarlığına temel teşkil etmiştir.

Kader ve Masonluk

Bedrettin GÜVEN

Konumuz; «Kader nedir, kader var mıdır yok mudur, varsa nerede başlar, nerede biter, Mason'luğun kadere bakış açısı acaba nasıldır?» suallerine cevap arama çalışmasını kapsamaktadır. Bizzat karşılaştığı veya şahit olduğu bazı olaylar karşısında Kader'i düşünmüş bir kardeşimizin mevcut olduğunu pek tahmin etmiyorum. Bu nedenle çok enteresan bazı olaylardan örnekler vermeyi fuzuli addediyorum..

Cemil Sena'nın «Hazreti Muhammed'in Felsefesi adlı eserine göre,» Kader arapça bir kelime olup ölçme, tahmin etme, ölçerek takdir etmek anlamlarına gelir. Latince (Fatum, Fari, Fatodur.) «İtiraz edilmez bir surette emir vermek» demektir. Westermarck'ın naklettiğine göre bir pehlevi metninde, «Başlangıçtan itibaren emredilmiş olan» dir. Tanrıbilimde ise «Tanrının kendi iradesini uygulamadan evvel, yani icradan evvel takdir ve hükmetmesidir.»

Kader bu günkü anlayışa göre, yaşanmış, yaşanmakta olan ve yaşanacak hayatta, her gün için karşılaşmakta olduğumuz başarı, başarısızlık, saadet, mutluluk veya aksi olarak felaketlerin, istek ve arzularımızın dışında tecellileri ve bu tecellileri değiştirememekliğin acizi olarak tarif edilebilir. Yani hayat denen geçidi düşündüğümüz veya istediğimiz biçimde yaşama arzumıza rağmen karşımıza çıkan

ve yenemediğimiz engeller olarakta mütalaa edebiliriz. Konuya girmeden evvel kadere benzediği halde kader olmayan bazı değişimler üzerinde durmak faydalı olacaktır.

TESADÜF: Tesadüf önceden bilinmesi imkânsız sonuç, yani sebebi bilmediğimiz sonuçlara denir. Tesadüfde ne manevî ne de mistik bir yön vardır. Ancak insanın felaketinde, saadetinde neden olabilir. Duruma göre, talih, kısmet, baht olarak değerlendirilir.

MUCİZE: Bunlar tabiatın kanun ve normal düzeni dışına taşarak meydana gelen veya getirilen mistik mahiyetteki harikalarlardır. Dinlerde ve din dışı ortamlarda çok rastlanmıştır. İslâmiyette kadere inanmak şart olduğu halde mucizeye inanmak şart değildir.

KERAMET: Olacak bir şeyi oluşundan evvel haber verebilmektir. Bu bir insanın, bir nevi ilahi takdire ortak olması anlamında farklı evliyâlıkların doğuşu daha ziyade kerametlere bağlı olarak vücut bulmuştur.

İNAYET: Bu, bir insanın lâıyk olsun olmasın Tanrının bağışladığı lütuf ve bağışları, yardımlarıdır. Hristiyanlıktaki etkinliği büyüktür. KADER konusuna ancak din ve felsefe temel kaynak olabilmektedir. Dinler arasında da bu konuya İslâmiyet büyük bir yer ayırmış bulunmaktadır. Cemil Sema'nın Hazretî Muhammed'in Felsefesi adlı eserinden bu konu ile ilgili bazı bölümleri özet halinde alıyorum. Bir şefsire göre, her olay Allah'ın takdir ve izni ile tecelli eder ve bunun takdir ile tesbit edilmesi nedeni ile de bu iradenin hiç bir zaman değiştirilemeyeceği merkezindedir. Bu takdirde insan bu düzenin içinde bir oyuncaktan farksızdır. Zira evvelce yazılmış olan yazısı, onun iradesinin dışında mutlaka tecelli edecektir. Kur'anı Kerim'de Peygamberimize ilk verilen emirler şöyledir: Konumuzla ilgili olarak (Bakara 273, Kasas 56, Malde 41, Nisa 26) «Onları hidayete getirmek sana düşmez. Sen yalnız irşad etmekle yükümlüsün. Sen sevdiklerini hidayete nail edemezsin. Lakin Tanrı dilediğini hidayete kavuşturur. Sen Tanrının sapıttığı kimselere bir yol bulamazsın.» Gene (Tövbe 55, Maide 41,) de «Her hususta emir ve irade Tanrıdandır. Hayır ve şerrin hepsi Tanrıdandır.» buyrulmaktadır. Anlaşılyorki Peygamber dahi insanları hidayete ulaştıramaz. Sadece Tanrısal emirleri bildirmekle görevlidir. Her şey Tanrısal iradenin değişmez hükmü olarak vücut bulur. Şu ayetlerde bunu kanıtlar mahiyettedir. (Bakara 38-214) «Eğer benden size hidayet erişirse, hidayete uyanlara hiç korku yoktur ve onlar asla mahzun

olmazlar. Tanrı dilediği kimseleri doğru yola götürür. Deki, doğuda batıda Tanrındır, o dilediği kimseleri doğru yola götürür.» Daha bunlar gibi Tanrısal iradenin kesin olarak kadere hükmettiğini belirten bir çok ayet bulmak mümkündür. Bu takdirde hidayet ve dalaletin Tanrıdan olduğunu, kulun bunlardan birini seçme hakkının bulunmadığını ve dolayısıyla kader konusunda bazı haslet ve kudretlerini kullanma olanağından mahrum bulunduğunu özet olarakta kişilerin seçme hürriyetinden mahrum bulunduklarını ifade eder. Bu düşünce tarzı insanları oldukça ters ve olmayacak yönlerle itebilir. Zira mademki benim bir insan olarak iyiye veya kötüye yönelebilme güç ve iradem yoktur ve ben Tanrısal iradenin yazdığı yazgı yönünde ilerlemeye mecburum.

O halde fenalıklarımın ve iyi olmayan aksiyonlarımdan sorumlu tutulmam gerekir. Bu sorumluluk benim kaderimi bu yolda çizen kudretindir. Nitekim Raid suresinin 35. ayetinde Hz. Nuh da kavmine şöyle diyor. «Tanrı sizi yoldan çıkarmayı dilemişse, size öğüt versemde fayda vermez. O sizin Rabbinizdir, ona döneceksiniz.» (Hud 35.) de Onların önlerine ve arkalarına setler koyduğumuz ve gözlerine perde çektiğimiz için doğru yolu göremezler. «Yasin 9,» da «İşte tanrı kafirleri böyle saptırır. «(Kamer 9.) da» Biz herşeyi bir kaderle yarattık» denilmektedir. Gene bazı ayetlerde, «Tanrı dilemiş olsaydı bütün insanları hidayete mazher ederdi. Biz dilediğimize rahmetimizi nasip ederiz. Göklerin ve yerin mülkü hep Tanrındır. Dilediğini yargılar dilediğine azap verir» buyrulmaktadır. Hatta insanların rızklarının dahi Tanrısal iradenin hükmü altında olduğunu belirten ayetler mevcuttur. Meselâ, (Taha 132 «Rızık için çalışma istemiyoruz, sana rızıkını biz vereceğiz. «Başka bir ayette ise» Rabbin dilediğine bol rızık verir, dilediğine az verir.» denilmektedir.

Bu birinci gruba giren tefsirciler, olayların önceden Tanrı tarafından tesbit edilmiş olduğunu ve beşerî iradenin bu kutsal plana göre hareket etme zorunluluğunda olduğunu bu bakımdan insanların diğer canlılardan farklı bulunmadığını savunurlar. Bu doktrine göre insan iradesi kendi kaderini olduğu kadar diğer olaylarda değiştiremez. Bu itibarla insanın aksiyonları hakikatte Tanrının aksiyonlarıdır.

Mitolojide ve ilk çağlarda, Kader bükülmez ve esrarlı bir kanundur. O ne tabii bir zorunluluk ne de Tanrısal bilgeliliğin planıdır. Kader Tanrılıktan, beşerî hürriyetten ve tabiattan da üstün ve korkunçtur. Gasala «Muktedir olma k yoktur. İnsan kontrole malik değildir. Bū-

tün var olanlar ve yaşayanlar iktidarsızdırlar. Bir fatalitenin, erekliliğin, tabiatın etkisi altında herşey kendi amacına götürülmüştür.» der. Gene mitolojideki kader anlayışındaki zorunluluk Tanrısal iradeden bile üstündür ve onun mahiyet ve mantığını anlamak güçtür. Bu açıdan bakışla Herdot'a göre «Bir Tanrı bile mukadderata karşı gelemmez. Cemil Sena bahsi geçen eserinde» Eğer Tanrı kendisinin mutlak surette hür olan iradesini dilediği gibi kullanmak gücüne malik ise ve bu gücü dilediği zaman işletiyorsa, insanlığın hasretini çekmekte olduğu daha iyi, daha yetkin bir âlemi ne için yaratmadığı sorusu akla gelebilir... Tanrı isteseydi insanları günaha ve haramlara sapmayan, boyun bükmeyen duygu ve düşüncelerle süsleyip aksiyonlarını güzellik, iyilik ve doğruluk yönünde geliştirebilirdi» der.

Şimdi karşımıza birbirine çapraşık bazı sorular çıkmaktadır:

1 — Tanrısal irade ve bu iradeye bağlı olarak Levhi Mahfuzda yazılan yazı bireysel irade ile değiştirilebilir mi, değiştirilemez mi?

2 — Tanrısal iradenin kaydettiği kader denen şey ilk yazıldığı gibi değişmez bir hükümlömi vücut bulur? Yahutta bunun gene o Tanrısal irade tarafından bazı şartların tahakkuku ile değiştirilmesi mümkünmüdür?

3 — Acaba Tanrısal irade bazı değişmez kural ve kanunların içine, kişinin bireysel iradesinde, onu deneme, iyiye yöneltme ve aksiyonlarını hayra yöneltebilme açısından bir boşluk bırakıyor mu? Levhi Mahfuzda yazılı kader, Tanrının herşeyi evvelden bildiği ve takdir edebildiği o büyük gücüne istinaden kişinin yapı ve karakterine göre nasıl hareket edeceği daha evvelden takdir edildiği için mi, değişmezlik kadere bireysel iradenin girmesine rağmen değişikliğe uğramıyor? Nitekim Tövbe süresinin 51. ayetinde «De'ki bize Tanrının yazdığından başka bir şey isabet etmez, o bizim efendimizdir, iman edenler yalnız Tanrıya tevekkül etsinler.» buyurmaktadır.

Konunun ağırlığından biraz uzaklaşmak için Cavidan Tümerkan adlı bir şairimizin şu şiirini dile getirmek istiyorum:

ÖNCESİZ VE SONRASIZ BİR ZAMAN KAVŞAĞINDA:

Yönünü şaşırılmış yolcularız biz

Bir uzak çizgide batarken güneş

Hayal mi, gerçek mi bir gün bilebilecek miyiz?

Bir gün bilebilecek miyiz, kimiz, neyiz biz?
Nerede yalan, nerede gerçeğiz biz?
Güzelliği kalır mı dersiniz? Çözülse bir gün bu sır.

Buraya kadar olan açıklamalarımızdan insanın aklına şu sualler gelmektedir. Mademki herşey Tanrısal iradenin hükmü altındadır ve bu hiç bir zaman değişmeyecektir, o halde insanları hidayete erdirmek için peygamberlerin gönderilmesine ne lüzum vardı? Gene insanları cennet müjdesi ile sevindirmenin, cehennem azabı ile korkutmanın bir faydası olacak mı idi? Dinlerin hemen hepsinde ibadet ve dua vardır. Bu ibadet ve dualar bu şartlarda boşuna ifa edilmiş mükellefiyetler mahiyetinde kalacaksa, niye yapılması isteniyor? Bu düşünce tarzı insanları imana, inanca değil, bilakis kaderin oyuncağı olmuş zavallı kişiler olmaya ve hatta saygısızlığa iter. O halde bunun gerçek tefsir ve çözümü nedir? Kur'anı Kerimi tetkik ettiğimiz zaman, Tanrısal ve mutlak iradenin yanında kişisel irade ve özgürlüğün mevcut olduğunu hissetmekte gecikmeyiz. Zira (Nisa 79.) da «Sana güzellikten ne gelirse Tanrıdır, kötülükten ne isabet ederse kendindendir» denilmektedir. Gene «Tanrı onlarda bir hayrın bulunduğunu bilseydi kendilerine iştirtirdi, fakat iştirmiş olsalarda yine aldırma dönüp giderlerdi. «Nefis insanlara daima fenalığı emreder», Ve gene «Tanrı insanlara asla zulmetmez, lâkin insanlar kendilerine zulmederler». (Yunus 45.) buyrulmaktadır. Bu ve buna benzer ayetleri okuduğumuz zaman Tanrısal iradenin değişmez hükümleri arasında bireysel yani cüz'i irade ve hürriyete de yer verildiğini müşahade edebiliriz.

Birde, imamiler ve gene bazı tefsircilere, Tanrısal iradenin sabit olmadığını, yeni şart ve imkânlarla göre bu iradeninde değişebileceğini ileri sürerler. Kur'anda günahlarla ilgili bazı ayetlerde cezaları bazı şartların tahakkuku ile değiştirilebileceğine dair kutsal teminatların bulunduğunu, Hazreti İbrahim'e evladını kurban etmesi hususundaki verilen emrin bir sınama olduğu gerekçesiyle geri alınmasını bir kanıt olarak göstermektedirler. Bundan başka Hazreti Muhammed'in hadislerinden alınan ilhama göre de, eğer değişmez ve öncel bir plan olsaydı, evvela dünyanın ve tövbenin ve hatta ibadetin bir değerli olmazdı derler. Zira Tanrının çizmiş olduğu alın yazısından kurtulma imkânına sahip olmadıktan sonra Allah'ın lûtfuna, peygamberin şefaatine sığınmak faydasız olurdu. Aynı zamanda kadere körü körüne inanmak bağlanmak ilerlemeyi de durdurur ve insanları beşeri sefaletin ortasına atardı. «Tanrı kalemi yarattı, bir kalem çekildi

mi o hemen oluverir deniyor. Kalem yaratıldığı andan beri yazıyor. Yaratma devam ettiği müddetce de yazacağına göre her an için yaratma ve takdir vücuda gelecektir. Bunu da, acaba bir yenilenmenin ve bir değişimin işareti olarak kabul edebilir miyiz? Tanrı Hz. Musaya ve Hz. Harun'a Firavunla ilgili olarak şu emri vermektedir.» Ona yumuşak söz söyleyiniz. Belki sözünüzden öğütlenir veya Tanrının azabından korkar. (Taha 44). (Nur 21) «Ey iman edenler şeytanın adımlarına duymayınız, şeytanın adımlarına uyan o utanmazlığı ve haramı emreder». «Tanrının hakkınızda lûtf ve merhameti olmasaydı hiç biriniz ebedi olarak temize çıkamazdı, lâkin yüce Tanrı dilediğini temize çıkarır.» (Kasas 50) de ise «Eğer sözünü tutmazlarsa, bilki onlar kendi heveslerine uymuşlardır, Tanrı hidayet vermeden kendi heveslerine uymuşlardır, Tanrı hidayet vermeden kendi hevesine uyandan çok yolunu şaşırmış kim vardır, Tanrı zalimlere kurtuluş yolunu göstermez. (Ali Ümran 150, Şura 30) ayetlerinde de «Bir işe azmedersen Tanrıya tevekkül et.», «Başınıza gelen bir musibeti kendi ellerinizle kazanırsınız» hükümleri mevcuttur, Yukarıda örneklerini verdiğimiz ayetlerden, değişmez Tanrısal iradenin yanında gene o iradeye paralelmiş gibi gözüken ve fakat kişisel iradeye de önemli bir pay bırakan, kişiyi kaderini tayinde az veya çok bir özgürlük perdesi aralayan hükümlere yer verdiğini sezinleriz. Buraya kadar olan kısmı şöyle özetlemek mümkündür. Cebriyeciler insanların fiillerinde irade ve ihtiyarlarının hiç bir tesiri olmadığını kabul etmektedirler. Bu fikre göre insan rûzgârın önünde bir yaprak gibidir. Onun irade ve tercihinde söz edilemez. Mutezile mezhebine göre ise kul ihtiyari fiillerini Allah tarafından verilmiş bulunan kudretle kendisi yaratır tezi ile cebriyecilerin tam aksi bir tezi savunurlar. Ehli sünnete bağlı olanlar ise bu görüşlerin birini ifrat diğerini tefrit olarak yorumlar ve ikisinin arasında bir yol bulmaya çalışırlar. «Kulun ihtiyari emellerindeki hissesi sadece kes-bdir. Kul o fiilleri işlemeye ne mecburdur ne de onun yaratıcısıdır.» Hatta Cebriyecilere karşı şu fantazik suali sorarlar. «Cebriyecinin ensesine bir tokat vur. O da, bu yaptığın nedir? diyince, kaza ve kader böyle imiş, de, bakalım seni mazur görececek mi? derler.»

Kökü ta Eflatun'a kadar uzanan ve sonradan mutasavvıflarca da benimsenen bir görüş tarzı vardır. Tanrı Cemalimutlak ve kemalimutlaktır. Bir, görünen yaşadığımızı hissettiğimiz hayaî âlemi, bir de görünmeyen gerçek âlem vardır. Görünen âlem gerçek âlemin ay-nada görüntülenen bir aksi gibidir. O halde her görünen şey Tanrıyı

yansıtır o onun hayalinden görüntüsünden ibarettir. O nedenle taşta, toprakta suda velhasıl herşeyde Tanrının bir aksini, hayalini görmek mümkündür. İnsanda o gerçek âlemin çok ama çok ufak bir görüntüsü değil midir? O halde bu ilk ayetlerdeki hükümlerin değişmez ve tek oluşunun değişik tarzdaki bir anlatımını ifade eder. Bu suretle ilk anlarda karşılaştığımız ve tezat görünen düşünce tarzının bir nevi sentezine götürür bizi... Homiros, kadere direnen bir irade ve hürriyetin varlığına işaret etmiştir. Kaderin bütün evrene hükmettiğini, Tanrıların vazifesinde her şeyi kendi emirlerine itaat ettirmek olduğunu, yalnız kahramanların savaş aşkı ile kadere karşı geldiklerini iddia eder. Diğer bir grup tefsircilere göre, Tanrının herşeyi önceden veya sonradan bilmesi o şeyi yapmasını veya yaptırmasını gerektirmez. Yani bilmek başka, yapmak veya yaptırmak başka şeydir. Bu suretle bir insanın yapacağı aksiyonu Tanrının önceden bilmesi, o insanın hürriyetini ve dolayısıyla sorumluluğunu kaldırmaz. Bu düşünce tarzına göre de kökeni gene o mutlak iradeye bağlı kalmak kaydıyla bir Tanrısal irade, gene onun kanatları altında bir de bireysel irade vardır. İşte insanların seçme, seçilme, öğrenme, iyiyeye yönelebilme, kötülüklerden uzak kalma, dini inançlara göre hidâyete erişme veya fena olmama eğilimlerinde rol oynayabilen irade işte bu bireysel iradedir. Eski tabiri ile Külli İradenin yanında Cüz'î İrade... İnsan herhalde değişmez bazı hükümlerin değişmez etkisi altındadır. İnsanın bunlardan sorumlu olmaması gerekir. Fakat gene Tanrının ona bahşettiği akıl, fizik kudret, bilgi vesaire gibi kuvvetlerini iyiyeye veya kötüye yönelik kullanma olanağına sahiptir, bu aksiyonları, sonucu Tanrı tarafından bilinmiş olsa da o kişinin kaderini etkileyen ve sorumluluğu gene kendisine ait olan aksiyonlarıdır. Asıl önemli nokta, kader denen şeyde kişisel iradenin hududunun nerede başlayıp nerede bittiğini tayin edebilmektedirki, zannediyorum konunun en zor noktası budur.

Büyük Dinler ve Mezhepler Antolojisinde KADER şöyle anlatılmaktadır: «Tanrı her şeye kadirdir. Bütün olacak şeyleri daha olmazdan önce bilir. Onun bu bilgisi ezelidir. İşte müslümanlar Tanrının bütün olacak olayları daha önceden nasıl ve nerede olacağını bilip tayin ve takdir etmesine KADER, bu olayların tayin ve takdir edildiği şekilde vuku'â gelmesine de KAZA derler. Biz insanlar dünya hayatımızda yapacağımız işleri iradeyi cüziyemizle dilemekte serbestiz. Bu dilemede Tanrı bizi serbest bırakmıştır. İşte bu irademizle bütün işlerimizden sorumlu tutuluruz. Fakat bütün işlerimizdeki hayır olsun

şer olsun Cenabı Hak tarafından hakk olunur. Kaza ve kadere inanmak budur İslâm dininde benim kaderim ve kısmetim ne ise o olur diyerek oturmak yoktur. Hz. Peygamberin dediği gibi «Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışmalıyız». Hayat durmadan ilerlemekte yeni keşifler, icatlar birbirini kovalamaktadır. Hz. Muhammed «İki günü müsavi olan aldanmıştır» diyerek bizleri daima ilerleyen bir hayata davet etmektedir.» der.

Bu tariflere göre KADER ilim sıfatına, KAZA ise kudret sıfatına dayanmaktadır. Kader kazadan öncedir. Her kaza olunan şeyde kader vardır. Fakat her kader olan şey kaza edilmemiş veya meydana gelmemiş olabilir. Bir arazinin ekilip mahsul alınması ile aksini bir örnek olarak gösterebiliriz. Bunu ilim maluma tabidir, malum ilme tabi değildir diye de ifade edebiliriz.

A. Fikri Yavuz'un İslâm Fıkıhı ve Hukuku adlı eserinde KADER şöyle anlatılmaktadır. «Allahu Tala hazretlerinin daha mahlukat yaratılmadan önce ezeli olan ilmiyle olmuş ve olacak her şeyi bilmesi ve bunların Allah katında malum olması KADER'dir. Sonradan bu malumatın vukua gelmesi ise KAZA'dır. Böylece kaza, kaderin haricte meydana gelmesi oluyor. Aslen ikiside aynı şeydir. Allah her şeyin yaratıcısıdır. Onun irade ve kudretinin dışında hiç bir şey meydana gelmez. Ancak insanları sorumlu tutmak için onlara da bir irade vermiştir. Bu itibarla kullar işledikleri şeylerden sorumludurlar. Allah haliktir, kul kâsıptır denir. Şimdi şunu biraz açıklayalım: İnsanlar cansızlar gibi olmayıp istediklerine göre hareket edebildikleri aşıkardır. Hazın cihazları çalışıyor, kalbi çalışıyor. Fakat bu işler onun istek ve iradesi dışında oluyor. Halbuki bir yerden bir yere gitmek, oturmak, kalkmak, söylemek veya söylememek işleri isteğe bağlı olarak meydana gelebiliyor. Demekki bu gibi işlerde kulun bir te'siri oluyor. Allah'ın insanlarda yarattığı ve onlara verdiği irade bu gibi işler üzerinde müessir olabilecek ve kulu sorumlu tutabilecek bir yetkiye sahiptir. Muhtelif işleri yapmaya veya yapmamaya selahiyetli olan bu irade muayyen bir iş üzerinde kararlaştınca bu KESP oluyor. Kul iradesini kullanmış oluyor. İşte hayır ve şer, bütün işlerin Allah tarafından yaratıldığına, olmuş ve olacak her şeyin Allah katında malum bulunduğuna iman etmek Kader'e inanmak demektir. Kullara verilen iradenin nasıl ve nerede kullanılacağına Allah tarafından ezelden bilinmesi, kulların iradesizliği sayılmaz. Çünkü bilgi, irade ile olacak işleri tesbit etmiştir. İhtiyar ve irade ile yapılacak işi daha önceden bilmek ve keşfetmek o işin vukuuna müessir bir hal değildir.

Netice olarak irade ile olmuştur hükmü çıkar. Şu halde Allah her şeyin halikidir. Olmuş ve olacak her şeyi kühnü ile bilir. Kullarda yaptıkları işlerden sorumludur. İyi işleri ile mükafat, kötü işleriyle de ceza kazanırlar. Herkes yaptığından sorumludur.»

Dinler, mutasavvıflar ve düşünürlerin konu ile ilgili görüşlerinde bir genelleme yaptıktan sonra asıl mevzuumuza girmek istiyorum. Aca-ba M.: luğun kadere bakış açısı nedir? Bir M.: nun kadere rahatlıkla rıza gösteren kaderci ve teslimiyetçi olamayacağını söylemek zannediyorumki bize ters kaçan bir düşünce tarzı olmaz. Musevilikte on emir şu maddeleri ihtiva eder. 1 — Yahovadan başka Tanrı olmayacak. 2 — Hiç bir puta ve surete tapmayacaksın. 3 — Kimse kendini büyük görüp Yahova adını almayacak. 4 — Haftanın yedinci günü dinlenilecek ve o gün kutsal sayılacak. 5 — Babalar ve onların analarına saygı gösterilecek. 6 — Hiç bir zaman cinayet işlenmeyecek. 7 — Hiç bir zaman zina işlenmeyecek. 8 — Hırsızlık yapılmayacak. 9 — Yalan yere yemin edilmeyecek, yalancı tanıklık yapılmayacak. 10 — Başkasına karşı kıskançlık ve onların mallarına hacet duyulmayacak. İslâmiyette ise inanç ve itikadın esasları şu noktalarda toplanır. 1 — Tanrının varlığına ve birliğine, 2 — Tanrının meleklerine, 3 — Tanrı tarafından peygamberlere gönderilen kitaplara, 4 — Tanrının peygamberlerine, 5 — Ahiret gününün varlığına, 6 — Kaza ve kaderin Tanrıdan olduğuna inanmak.

Burada M.: luk prensipleriyle bir karşılaştırma yapmak istemiyorum. Zira bu hepimizin bildiği şeyler. Zaten hangi noktalarda beraberlikler bulunduğunu bulmak hiçte güç değil. Ancak şu noktalar üzerinde biraz durmak istiyorum. Tek tanrıya inanmak ve ölümden sonra da bir âlemin mevcudiyetini kabul etmek prensiplerimizin arasında yer almaktadır. M.: luk ne bir din, ne mezhep ne de doktriner bir meslektir. Fakat ritüellerimiz arasında bize bu konuda ışık tutabilecek bazı şeyler bulmak mümkündür. Birinci derecede «Tanrıya inanı-yormusunuz?» sorusuna olumlu yanıt alındığında «Bu sözünüze çok sevindik. Yüce bir varlığa inanmayan kimse ne kendisine ne de topluma faydalı olamayacağı için aramıza giremez» sözlerine muhatap olur. L.: nin açılışında «Ev. Ul. M. nı anarak» diye başlanır ve «Dilerizki çalışmalarımız düzenle başlasın, ahenkle yürüsün, gönül rahatlığı içinde sona ersin» temennisinde bulunulur. Kapanırken «Dilerizki Ev. Ul. M.ı bizlere ve yeryüzündeki bütün kardeşlerimize yardım etsin K.: lik sevgisi her yana yayılsın» dleğinde bulunulur. Ye-

minin sonu «Ev. Ulu M.ı yardımcım olsun niyazı ile bitirilir. Matem celsesinde ise: «Her beşikte bir mezar filizlenir. Ölüm her kapıyı çalar. Bu günün sağları yarının ölüleridir. Hayat bir çalışma ölüm bir istirahattir. İyi insan ölümden korkmaz ona hazırlıklıdır. Doğru bir insanın ölümü güzel bir günün sonudur. Mağrur olma öleceksin.» Başka bir bölümünde ise: «Duyduğun üç darbe doğumun, olgun hayatın ve son nefesin senbolüdür. Hayatın başlangıcında ve sonunda gücümüz noksandır. Kudret ve kuvvetimizi olgun zamanımızda göstermeliyiz.» der Üs. Muh. Karşılıklı konuşmalarda «Hayatta akıl, ölümden kuvvet, ebedi aydınlığın seyredilmesinde güzelliğinden bahsedilir. Birinci derece ritüelinde» Düşünce söz ve işlerimizi, Tanrının en büyük vergisi olan aklın ve edindiğiniz tecrübelerin ışığı altında gözden geçiriyoruz. İyiyi doğruyu ve güzeli aramakla amacımıza ulaşabileceğimize inanıyoruz denilmektedir.

Evlenme merasiminde: «Kardeşlerim ayağa kalkınız, gök yüzüne bakınız, o sonsuzluk içinde gördüğünüz ve görmediğiniz bütün yıldızları ve âlemleri bozulmaz bir nizam içinde idare den bir yüce kuvvet vardırki, ona ULU MİMAR diyoruz. Bu ULU MİMAR yeryüzünde kadına ve erkeğe vücut verirken onların kalplerinde sevgi ateşini, birleşme ve çoğalma insiyakını da beraber yaratmıştır. Biz M.: lar bu yüce kudreti ve onun ezeli kanunlarını diğer insanlardan daha açık lisanla ve bütün ruhumuzla tebci ederiz.» şeklinde bir pascı vardır.

Bu örnekleri daha da çoğaltmak imkânı vardır. Evvela Tanrıya inanılmaktadır. Öldükten sonra da bir ahiret âleminin mevcudiyeti de kabul edilmektedir. Duaya benzeyen ve fakat dua olmaya bazı istekler vardır. Bunlar birer temennidir, dilektir, niyazdır. Sadece bu noktalardan hareket etsek dahi M.: luğun kaderi inkâr ettiği yarısına varmak pek mümkün değildir. Bir doğum olayında anne ve baba bu doğumu arzu etme veya etmeme açısından bireysel bir irade kullanma olanağına sahiptirler. Fakat aynı şeyi doğan çocuk açısından mütalaa edecek olursak, bu çocuğun bireysel hiç bir güç ve iradeye sahip olmadığını görürüz. O halde burada bir kader mevcuttur. Doğumda bir Tanrısal iradenin mevcudiyeti inkâr edilemez. Fakat tıp ilmi doğumu da zorlamaktadır. Çocuğun kız veya erkek olacağı konusundaki bilimsel tahminler ve hatta çocuğun cinsiyetinin tayini, tüp bebek gibi konularda çalışmalar sürüp gitmektedir. Fakat henüz o sıra ve gerçeğe ulaşılmaktan çok uzaktayız. Aynı şeyi ölüm içinde söyleyebiliriz. Tıp ilmi ve teknik gelişme-

ler ömrün uzamasını da temin etmiştir ve edecektir de. Bu konuda zorlanmaktadır. Ancak ölüm henüz yenilememiştir. O halde ölümden bir kader ve Tanrısal iradeyi bulmak mümkündür. Hatta her olayın fiziki, kimyevi, biyolojik ve tıbbi izahlarının yapılması mümkün olduğu halde... Doğumla ölüm arasındaki hayat düzeyinde ise bir ölçü ve kesin bir sınırlama getirmeye imkân yoktur. Zira M.: luk muayyen bazı kuralların dışında her kardeşini dininde ve inancında serbest bırakmıştır. Bu nedenle her M.: nun bu konudaki düşünce tarzı birbirinden farklılıklar gösterebilecektir, bu gayet normaldir.

Ben bu konuda şöyle bir formülü dile getirmek istiyorum. Akıl - Kuvvet - Güzellik, cüz'i yani bireysel iradenin külli yani Tanrısal irade aleyhine daima büyümesini ilham eder. Bireysel irade bu gelişmede muayyen bir noktaya eriştiği zaman gerçek bulunmuş olur. M.: lar bıkmadan usanmadan bu gerçeği arama çabası içindedirler.

Yazımızdaki görüşlerimize paralellik bulduğum için Mimar Sinan mecmuasının 47 sayılı nüshasında mevcut iki yazıdan bazı bölümleri yüksek ve alçak büyük ve küçük, asil ve süfli olarak insanın iki tabiatı vardır. İnsan bunlardan birini veya diğerini seçmeye muktedirdir ve seçmelidir. M.: luk, asil mizacımızı süflinin, maneviyi maddinin ve içimizdeki ilahiyi beşerinin üzerine çıkarmak için sarfedilen devamlı bir çabadır ve bizlere bu yolu teşvik eder. Hayatın en asil gayesi ve insanın en yüksek görevi içindeki ilahi ve manevi olanları, maddi ve şehvani olanlara karşı kontrol altına almak için durmadan savaşmak olmalıdır. Böylece Allah tarafından idare edilmekte olan evrende olduğu gibi kendi içimizde de tam bir dengenin meydana getirdiği ahenk ve güzellik vücuda gelebilir. İnsan tabiatının aşağılığı düşüncesi üzerine gerçek ve samimi bir kardeşlik kurmak kabil değildir.» demektedir ve ilahi denge ile beşeri denge arasında, bazan birbirinden ayrı bazanda karmaşık bir halde sanki cüz'i ve külli iradelerin yorumunu yapıyormuşçasına şu unsurlardan bahsetmektedir:

- 1 — İlahî Aklu Hikmet ve ilahi güç arasındaki denge
- 2 — İlahi adalet ve ilahi merhamet arasındaki denge
- 3 — İhtiyaç ve hürriyet arasındaki denge
- 4 — Akli hikmet ve sevgi arasındaki denge

5 — Hükümetle fert arasındaki denge

6 — İlahi ve beşeri tarafların dengesi

Üs. Muh. derki: «M.: lar arasına günlük hayatın kaygularından uzaklaşarak düşünceye dalmalı, vicdanının sesini dinlemelidir. Bende bu emre uyarak düşündüm ve bu yazımla okuyucularımda konu üzerinde biraz düşünmeye davet etmiş oldum. O kadar.

Yazımı M.: nik ve oldukça düşündürücü bulduğum bir şiirle noktalamak istiyorum.

Tevfik Fikret diyor ki:

Bir kudreti külliye var ulvi ve münezzeh
Kutsi ve mualla ona vicdanla inandım.
Toprak vatanım, nev'i beşer milletim, insan
İnsan olur ancak buna iz'anla inandım.
Şeytanda biziz cinde, ne şeytan var ne melek
Dünya dönecek cennete insanla inandım.
Fıtratta tekamül ezelidir, bu kemale
Tevrat ile, İncil ile, Kur'anla inandım.
Ebnayı beşer birbirinin kardeşi, hûlya
Olsun, ben bu hûlyaya da bin canla inandım.

İSTİFADE ETTİĞİM ESERLER :

- 1 — Tanrı Buyruğu (Ömer Rıza Doğrul)
- 2 — Kur'anı Kerim tercümesi (Hakkı İzmirli)
- 3 — Hazreti Muhammedin Felsefesi (Cemil Sena)
- 4 — İslâm Fıkhı ve Hukuku (Fikri Yavuz)
- 5 — Büyük Dinler ve Mezhepler Antolojisi
- 6 — Kader nedir? (Mehmet Kırkinci)
- 7 — Ritüellerimiz ve Mimar Sinan mecmuaları

Tasavvuf ve Masonluk I

Ziya FİCİCİOĞLU

Tarikatları anlayabilmek için; tasavvufu bilmek gerektiği gibi, tasavvufu anlayabilmek için de islâm felsefesini ve islâm hukukunu bilmek gerekmektedir. Bu konular bir birine zincir gibi ilintili olarak devrolunmaktadır. Bu sebeple genişleyen konuyu etraflıca anlatabilmek için üç bölüm halinde hazırladım.

Birinci bölümünde; islâm hukuku ile islâm felsefesini ve karışıklarını,

ikinci bölümde; islâm tasavvuf akımını,

Üçüncü bölümde; Sünnî bir tarikat olan Mevlevîlik ile, alevî bir tarikat olan Bektâşîliğin ta-

nıtılması ve müteakiben de bu konuların tamamının Masonluğa etkisini ve Ev. Ul. Mimarî teriminin kaynağını arz edeceğim.

İslâm Hukuku:

M.S. 571 yılında doğan Hz. Muhammed 40 yaşına gelince Peygamber oldu ve kendisine vahyolunan Kur'anı Kerimi çevresindekilere öğretmeye başladı. O zamana kadar arapların arasında doğan anlaşmazlıklar, kanun ve tüzük olmadığından, aşiret reisleri tarafından halledilmekte idi. Müslümanlığın kabulünden sonra; Kur'an hükümleri ve Hz. Muhammed'in hadislerine göre anlaşmazlıklar çözümlenmeye başladı. Kur'an kı-

saca «Kitap» diye anılmakta ve ifadesine de «Kelâm» denilmektedir. «Hadis» ise Hz. Muhammed'in kutsal sözleridir. İslâm hukuku (Yani fıkıh) açısından; Kitap, Anayasaya ve hadisler de kanunlara benzetilebilir. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra; kitap ve hadislerde bulunmayan bir olay ile karşılaşılınca, yeni hal çareleri arandı Sahabeler (Yani peygamberi görenler) Hz. Muhammed'in kendilerine öğrettiği şekilde Kitap ve hadisleri Aklî Kıyasa göre açıkladılar. Tablinler (Yani peygamberi görmeyip Sahabeleri görenler) devrinde de; ileri gelen bilginler Sahabelerin kendilerine öğrettiği şekilde Kur'an ve hadisleri Kıyas yolu ile açıkladılar. Bu açıklamalar kısaca «Kıyas» denildi. Şimdiki İçtihat kararlarına benzetilebilir.

Bu İslâm âlimlerinin (Ki bunlara «İmam» deniyordu) yaptığı açıklamalarda düşünce birliği olursa, bu düşünce birliğine «İcma» denilmekte idi. Bu günkü İçtihatı Birleştirme Kararlarına benzetilebilir. Zamanla bu 4 kaynağın (Kitap, hadis, kıyas ve icma) uygulanmasında İmamların arasında ayrılıklar olmaya başladı. Kimisi bu dört kaynağın hepsinin uygulanmasını uygun görürken, bazıları içlerinden biri veya ikisinin uygu-

lanmasını gerekli görmüyordu. İşte bu farklılaşmadan Mezhepler meydana geldi.

Bu İmamlar arasından, İmam Malik'in (795) kurduğu Maliki mezhebine göre; anlaşmazlıkların hallinde, yalnız Kura'n ve hadis hükümlerinin uygulanması kabul edilmekte, Kıyas ve İcma kabul edilmemektedir. Bu mezhep; Arap yarımadasında, kuzey Afrika, Mısır, Sudan ve Endülüs ülkelerine yayılmış bulunmaktadır.

Bağdat, Şam ve Neci'de yayılmış bulunan ve İmam Hanbel'in (780-855) kurduğu Hanbeli mezhebine göre; anlaşmazlıkların hallinde, Kur'an ve Hadislerin hükümlerine uyulması ve ancak zorunluk halinde Kıyasa başvurulması kabul edilmiş olup, İcma ise kabul edilmemektedir.

İmam Şafii'nin (767-820) kurduğu Şafii mezhebine göre anlaşmazlıkların hallinde ise; Kur'an ve hadislerle uyulmakla beraber, İcmaa göre de hüküm verilmesi kabul edilmekte ve fakat Kıyas kabul edilmemektedir. Bu mezhep; Irak, İran, Endonezya, Çin, Hind ve Avustralya'ya yayılmıştır.

İmamî âzâm Ebu Hanife (699-767) nin kurduğu Hanefi Mezhebine göre anlaşmazlıkların hallinde Kitap, hadis, icma ve kıyas uygulanmaktadır. Ebu

Hanife, Tablindendir ve İcmaa önem verdiği için dolayı kendisine «Ehli Rey» yani oya önem veren denirdi. Kendisi İslâm hukukunun kurucusudur. «El Fıkhül Ekber» adlı eseri vardır. Bu mezhep; Türkiye, Balkan ülkeleri, Azerbeycan ve Dağıstan Türkleri ile Kafkasya'daki Çerkezlerin ve Gürcülerin önemli bir bölümü, Türkistan, Çin, Mançurya, Japonya, Hindistan, Siyam, Pakistan, Mısır ve Suriye Müslümanlarının çoğu Hanefi mezhebindedir.

Felsefe İslâm statüsüne Ebu Hanife ile girdi. O, «Akla uygun olmayan hiç bir kaide uygulanmaz, tutulacak yol nakli değil aklidir. İman kitapta ise akıl insandır.» diyordu.

Burada İslâm Felsefesini anlatmaya başlamadan evvel, arada geçecek bir hususu şimdiden belirtmeyi yararlı buluyorum. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Halife seçilen Hz. Eubekir'in yerine, Hz. Ali'nin seçilmemesine üzülen Hz. Ali taraftarları ayrılarak Aleviliği oluşturdular. Bunların İran'da bulunanlarına Şii denilmektedir. Eubekir taraftarlarına da Sünni denilmekte olup maliki, Hanbeli, Şafii ve Hanefi mezheplerine de Sünni mezhepler denilmektedir.

Felsefenin tanımı: Var olanı ge-

nel bir bütünlük içinde, insana verileni incelemek, açıklığa kavuşturmadır.

İslâm'da felsefe:

Abbasiler (750-1258) devrinde; Süryanice, Farsça, Yunan, Hind, İbranî ve Keldanî dillerindeki eserler Arapça'ya tercüme edildi. Şam'da büyük bir kitaplık kuruldu. Halife Mansur Bağdat, Basra ve Kûfe'yi birer kültür merkezi haline getirdi. Fakat sünnilik ve şii'lik gibi siyasî, kelâm ve felsefe gibi ilmi çatışmalar sebebiyle Abbâsî İmparatorluğu bölündü ve Hilâfetle birlikte Türk'lere geçti. İslâmlar eski Yunan felsefesini tanıyınca, Eflâtun ve Aristo'nun görüşlerini, İslâmiyetin temeli olan birlik ve ahenk fikrine uygun buldukları için benimsediler.

Evrenin meydana gelişine dair başlıca iki fikir ileri sürülmüştür.

Filozof Eflâtun (M.Ö. 428)

Nefsin ruhanî bir cevher olup kalıcı olduğu ve âlemin sonradan yaratılmış bulunduğu fikrindedir. «Dünya sanki bir zanaatçı tarafından şekilsiz bir maddeden İdealar (Var olan her şeyin ebedî ve kusursuz örnekleri) örnek alınarak yapılmış gibi değişmezlikle, değişilebilirliğin karışımıdır. Maddî nesneler saf ve temelli dört nesnenin

(Hava, su, toprak ve ateş) karışımıdır. Bütün Tanrı'sal sıfatları ve yetkinlikleri kendinde toplayan ve saf bir cevher, tek ve mutlak varlık olan Allah bütün varlığın temelidir.» demiştir.

Filozof Aristo: (M.Ö. 384) «Allah ve madde bir birinden bağımsız iki varlıktır. Allah yaratıcı değil bir sanat eseri meydana getiricidir. Zira o yaratacağı âlemin maddesini hazır bulmakta ve kendisi ona şekil vermektedir. Allah âlemin merkezinde bulunur.» demiştir.

Aristo'nun ezeli maddesi; islâmın hür yaratılışı ile uyuşmuş ve maddenin ezelliliği, onun sürekli olarak Allah'tan çıkması olayına bağlanmıştır.

Eflâtun'un, nefsin ruhanî bir cevher olup kalıcı olduğu ve âlemin sonradan yaratılmış bulunduğu gibi fikirleri, islâmın akidelerine, Aristo'nun ruha pek az yer veren psikolojik ve ahlâkî görüşünden ve âlemin kıdemi gibi fikirlerinden daha uygun geldiğinden, başlangıçta Eflâtun islâm âleminde ön plâna geçmiş ve IX. ve X. asırlarda akılcı Aristo, Eflâtun'un yerini almıştır.

Filozof Farabî (870-950) ye göre; «Allah ve madde ayrı ayrı varlıklar değildir. Madde ezeliden Allah'a dayanmakta ve

zorunluğunu Allah'tan almaktadır. Allah birdir ve herşeydir, bütün varlığın dayanağı ve sığınağı odur. Allah her türlü feyzin başlangıcıdır. O bütün eşyanın varlığına sebep olduğundan, yokluğu kaldırıp, ona maddî varlık verir. Yoksa eşya yok iken ona yoktan varlık vermiş değildir. Allah aslında kendisine başlangıç bulunması ve vücudunun ne, neden ve niçin olduğu sorulması imkânsız olan varlıktır. Biz ne ilk başlangıcın, aklın, nefsin, âlemin, ateşin, havanın, suyun ve toprağın gerçeklerini ve ne de değişmelerin gerçeklerini bilebiliriz. Tanrı'nın kişiliğini algılamaya hiç bir yol yoktur.» demiştir.

İslâm'da felsefe, Meşşai ve İsrakî diye iki kola ayrıldı. Ancak, ne Meşşai'lik tam anlamıyla Aristo yolu ve de İsrakî'lik tam anlamıyla Eflâtun yolu olabildi. Aristo'cu olan Meşşailer; düşünce ve bir delile dayanarak bir sonuç çıkarma yolunda gittiler. Eflâtun'cu olan İsrakîler Müşahede (Yani Allah âlemini görme) ve murakabe (Yani kendi iç âlemine bakma) yolundan gitmekte idiler. Bu suretle metod bakımından birbirlerinden ayrıldılar.

Kur'ana göre; Allah âlemlerin yaratıcısı ve sahibidir. Ebedî olan ahiretin yanındı fani dünyanın bir değeri yoktur. Kur'an-

da evrene tek kudretin hakim olduğu belirtmek için şöyle denilmiştir; «Yer ve gök bu iki dünyada Allah'tan başka ilâh yoktur, olsaydı her ikisi de yıkılır çökerlerdi.» diye buyurulmuştur. Halkın gözünde ise felsefe ile uğraşanlar zındık (Dinsiz) sayıldığından; felsefe ile meşgul olanlar da tasavvuf perdesi arkasına gizlenmeye mecbur oluyorlardı. Mutasavvıfların benimseydiği Yeni Eflâtunculuk ise şöyledir:

Filozof Platin: (204-270) Eflâtunculuğa dayanmış, Aristo'dan aldığı fikirleri de bu temele oturtmuştur. Dinle felsefenin iç içe girmesi sonucu Yeni Eflâtunculuğu kurmuştur. «Allah ne Yahudilik, ne Hristiyanlık ve ne de İslâm'daki Allah'tır, ne de Eflâtun ve Aristo'daki sadece mevcut malzemeye şekil veren Mimar Allah'tır. Allah bir sebep değil, var olan her şeyin kaynağıdır ve bu hal tam bir yaratma halidir.» demiştir.

Yeni Eflâtunculuk ruhun ölümsüzlüğü, Tanrı'nın yetkinliği, bütün yaratıkların ve evrenin, Tanrı'nın özünden fişkırdığı, insan ruhunun bedenden ayrılınca ana kaynağı olan âleme döneceği görüşüne dayanır.

Farabi: Yeni Eflâtunculuğu Kur'an ve hadîse dayandırmış ve bunu bazı felsefî ve dînî görüşlerle geliştirerek en sonunda

tasavvufa geçmiştir. Farabi, Yeni Eflâtuncu etki ile kendisine kadar sadece «Haller ve kalpler ilmi» olarak gelen tasavvufa felsefî bir şekil veren ilk filozof olmuştur.

Bu suretle tasavvufu anlatmaya geçmeden önce, felsefeye karşı olan İmam Gazalî'den kısaca bahsedeyim.

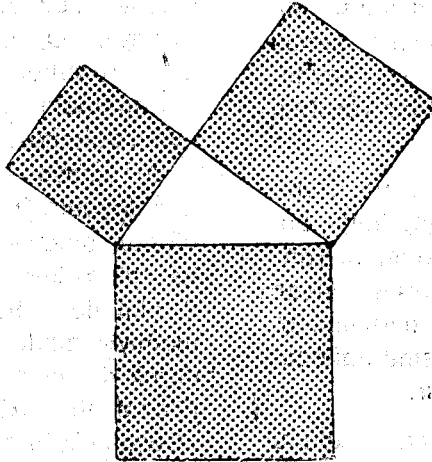
İmam Gazalî: (1058-1111) fıkıhta Şafî mezhebine ve Kelâm'da da aklın yerine İmanı koyan Eşarî mezhebi doktrinine bağlıdır.

Gazalî; dinle felsefeyi, akılla vahyi birbirinden kesinlikle ayırmayı gaye edinmiştir. Akıllı bir yana iterek insanı temel ilke alan Gazalî gerçeğin kaynağını imanda aramış, bu suretle felsefeden çok, tasavvuftan yana olmuştur. O, «Din, ilme ait bilgilerin karşıtıdır, binaenaleyh dinin doğmaları ilme ait bilgilerle aydınlatılamaz. İlme ait bilgi; ispatlanamayan bir takım hipotezlere dayanır. Doğma bilgiden üstündür, dolayısıyla akıldan şüphe edilmelidir.» demiştir. Gazalî, akıl ile vahyin birbirinin tamamiyle zıddı olduğunu ilân ederek din namına akli yıkmıştır. Filozof İbni Rüşd: (1126-1198) «Gazalî'nin birçok fikirleri ve delillerinin sağlam bilgi ve ispattan uzak olduğunu, hatta şeriatla bile hataları olduğunu ortaya

koydu»; der ve «Gazalî, akıl ile vahyi, ilim ile imanı, felsefe ile şeriatı bir birine zıt görüp, bu tutumu ile de gerçek dine karşı olur. İslâm medeniyetinin dünya hakimiyetini kaybetmesinde en büyük rolü oynamıştır. İslâm Meşşâî felsefesini Gazalî baltalamış İslâm'da felsefi düşünce- nin çöküşüne sebep olmuştur. Kur'an, gerçek ilmi araştırmayı ve yüzlerce kere düşünmeyi ve ibret almayı emreder. Bu emri ve işaretini de gerçek din adamlarının, ancak filozoflar olabileceğini ve Kur'anı da ancak onların tevil edebileceğini «Filozof İbni Rüşd söylemiştir. Keza şunu da ilâve eder;» vahiy felsefenin zıddı değil tamamlayıcısıdır. Dinle felsefeyi bir birine aykırı ve birbirinin zıddı görmek

cahilliliğin en büyüğüdür. Şu kadar ki din hayat gücüne dayanır ve halk içindir. Felsefe ise ispata dayanır ve aydınlar içindir. Felsefenin konusu; varlığı ilâhî bir eser olarak incelemek ve oradan da gerçek var olanı, yani Allah'ı bulmaktır. Allah'a gerçek ibadet de budur.» demiştir. Gazalî'ye göre Allah hür bir iradedir ve yaratılışın sebebi- dir. İbni Rüşd ise; «Âlem ne yoktan, ne de bir defada yaratılmıştır. Âlem her an yeniden yaratılmaktadır. Yaratılışın başı ve sonu yoktur.» diyerek din ve felsefeyi bir birine bağdaştırmaya çalışmış, İslâm felsefesinin temsilcisi olmuştur.

Bundan sonraki bölümde tasavvufu anlatacağım.

Sir Thomas Stamford Raffles (1781 - 1826)

Tarik GÜNER

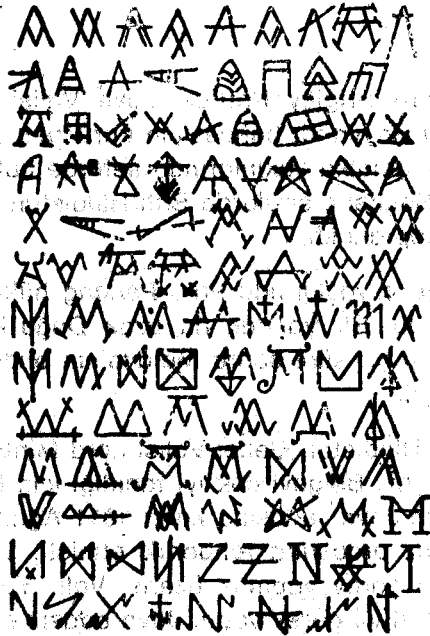
Sir Thomas Stamford Brigley Raffles, Java Valisi, Singapur şehrinin ve ünlü Londra Hayvanat bahçesinin kurucusu olarak tanınır. 5 Temmuz 1781 de Jamaika yakınlarında seferde bulunan bir gemide dünyaya gelmiştir. Babası o sıralarda Batı Hindistan yörelerinde ticaret yapan bir gemi kaptanı idi.

Sir Thomas daha genç yaşlarında Palo-Penang hükümetinde Sekreter olarak çalışıyordu. Bir yandan da uzak Doğu kültürü ile ilgileniyordu. Bu ilgisi onu bir süre sonra Malaya'nın önde gelen Entologları arasına geçirmiştir.

Daha sonraları onu Hindistan Genel Valisi Lord Minto'nun genel sekreteri olarak görüyoruz. Bölgeyi çok iyi tanıdığı için Fransız-Hollanda yönetiminde bulunan Java adasına karşı 1811-Ağustos'unda düzenlenen seferde İngiliz ordusuna rehberlik etmişti. Daha sonra yeni kurulan bu kolonide görev yapmak üzere Vali Yardımcısı olarak atandı. Bölgede tam 5 yıl görev yaptı. Java adası ve çevresini büyük bir başarı ile yöneltti. Sağlık nedenleriyle İngiltere'ye döndü. 1817 Mayıs'ında kendisine Şövalye'lik Rütbesi verildi. Artık Sir ünvanını almıştı. Aynı yıl iki ciltlik «Java Tarihi» adlı eserini yazdı.

Bundan sonra Raffles'i Sumatra adasında Vali olarak görüyoruz. Valiliği sırasında adada esirliği tümüyle kaldırdı, Singapur şehrini özellikle limanını, bütün dünya ticaretine açık bir liman haline getirdi, 1824 de İngiltere'ye döndüğünde bu kez başkanı olduğu «Zoologi Derneği'ni» kurdu ve ünlü Londra Hayvanat bahçesini meydana getirdi. Ölümü 1826 da Londra'da olmuştur. Öldüğünde 45 yaşında idi. Sir Thomas Raffles Java'da Buttenzorg'daki «Ventuties et artis Amicini» Locasında mason olmuştur. İnisye edildiği akşam Kalfalığa geçişi yapılmıştır. 5 Temmuz 1813 de yapılan bir olağanüstü toplantıda da Üstad' Mason olmuştur. Bu tören, Surabaya'daki «Vriendship» locasında yapılmıştır. 18 inci dereceyi Batavia'daki «La Vertuense» Şapitr'inde elde etmiştir.

1955 yılında çıkmış bir Singapur-Malaya putunda heykeli görülmektedir.

Yasak Meyva Yada Hiramın Kalfaları

İbrahim YAŞAR

Tüm kutsal kitaplardan biliriz, bir yasak meyve öyküsü vardır insanlığın geçmişinde yaşanmış ve hâlâ ve her an yaşanan. Ve yine biz M.: lar biliriz ki, Üs.: Hiram'ın mabedinde kalfalarca kırılışı öyküsü vardır, andıkça hüzümlenir, içimizi burkarız. Belki ilk an birincisi, kahrolası günahın icadı olduğundan kızarız da «Ne olurdu yenmeseydi o meyve..» deriz ve çaresiz, düşünmeden bir fiili vakıayı kabul ederiz, geçiveririz. İkincisinde ise, acımasız ellere, ihtiras dolu nefse, biraz ürkek, birazdan fazla nefretle bakar da güzelik ve hakikat sembolünün bize göre sonuna elem duyar. bir türlü yediremeyiz kendimize yine bu fiili olayı.

Ancak, ne ilk öyküye kahretmek ve ne de ikincisinden elem duymak bizi biryere götürmeyecektir. Sadece duygusallığın batağında debelenmek bize göre değil. O halde diyelim ki, ilk günah yokluğun yada BİR'in kendini farkedışı ve iki olup gayrı görmesiydi; ikinci öyküdeki ise zuhurdukinin, ölümsüzlüğe geçişi ve gerçek var oluşuydu. Yasak meyva sembolüyle nefis giyen insanoglu, yeniden bilmediği acıları yaşayarak bu ağacın altında hakikat saltanatını sürdürmeye yol alırken; «En büyük günah olan vücut»dan yani nefsdan geçen yüce Hiram, kalfaları eliyle cehalet, yalan ve hırsla karşı vücudunu vererek, kendindeki sırrı, haki-

kat ışığını bildi ve bir sembol olup ölümsüzleşti. Bu bir yenilgi değil, aksine BİR olmayı anlatan en yüce zaferdi. Ve insanlık bu zaferi Hakikati idrak etmiş değişik suretlerde yaşadı.

Bilerek yada bilmeden yediğimiz yasak meyva ilk farkediş, anı ise eğer, ister buna saptanmayan zamansızlıkta bir olay diyelim ya da tekris, bence farketmez; kalfanın darbesi de: ve ona ister ölüm diyelim, ister ölümsüzlük yine farketmez; insanın yücelişi, arayış eri olup yalnızlığın saltanatında evren ile uyum kurup kendindekini farkediş, hep olduğunu anladığı yerde yada idrak ettiği anda hakikat saltanatını var kılıp hiçliğini yaşamasındadır. Kavramların yok olduğu bu halde, yalnızca insan vardır ve o, hakikatın ta kendisidir.

Aden'in cennet bahçelerinden kovulanlar, farkına varmadıkları eski mutluluklarını ararken, özgürlük ve kalıcı mutluluğu hançerlerler. Oysa gayri gören gözleri farksızlığı görseydi bizler ne yasak meyva öyküsüne ve ne de Hiram'ın kırılışına ibretle bakmayacaktık. Ama ne yapalım ki, hakikat ışığının sırrı, mecaz aynasında görülmesinde yatmaktadır.

Ne yolun başını yaşadık ve ne de sonunu bildik. O halde arayışa devam deyip sözlerimi şu dizelerle bitirmek istiyorum:

Gâh pîr-i mugaan'a, gâh sâ-
ki'ye niyâzi.
Tâ key bu hevâ-yı ser'le etmek
pervâz.
Her zerre'de bak, bütün
hakikat saklı;
Sâki, meyhane, câm-ü mey,
hepsi mecâz.

Yaşlılık ve Masonluk

İzzettin SOMER

Bu yazıda, genellikle gençlerin akıllarına bile getirmedikleri, olgun çağında kabul ettiğimiz orta yaşlıların düşünmeye bile vakit bulamadıkları, tecrübeliler diye adlandırdığımız yaşlıların ise ancak başlarına geldiği zaman hatırladıkları ve fakat çok geç kaldıklarının hissettikleri önemli bir konudan bahsetmek istiyorum.

«YAŞLILIKTA BAKIM». Yaşlılık nedir? Bunu tarif etmek bile aslında çok güç. Larousse yaşlılığı «Ölümünden evvelki yaşlar» şeklinde tanımlıyor. Yaşlılık tizerinde güzel incelemeler yapmış olan Simon de Beauvoir «Vieillesse» adlı eserinde «Yaşlılık ihtiyarlayan kişilerin başına gelendir», diye yazıyor. Bir Fransız düşünürü «Kadınlar gösterdikleri, erkekler hissettikleri yaşıdır.» diyor. Bir ozanımız ise: «Yaş elli iş belli»

Yaş altmış, ne kalmış?

Yaş yetmiş, iş bitmiş «sözleri ile yaşlıyı tarife çalışıyor. Bir Fransız yazarının görüşü ise daha enteresan:» 40 yaş gençliğin sonu, elli yaş ise ihtiyarlığın başlangıcıdır,» diyor. Bir çokları da «Kimi insan 40 yaşında kendisini ihtiyar, kimisi ise 80 yaşında kendisini genç hisseder» tezini savunuyorlar.

Bir tıp doktorumuz «İnsanlar iç uzuvlarının nerede bulunduklarını ve ne işe yaradıklarının öğrenmeye başladıkları zaman ihtiyarlığa adım atmış olurlar» demişti. Ne kadar doğru.

Tarih boyunca yaşlılık mefhumunun büyük değişikliklere konu olduğu bir gerçektir. Mesela 19. yüzyılda «Honoré de Balzac» bir çok eserinde «kadını daha 30 yaşındayken hoşa gitmekten ümidini yitirmiş bir yaşlı kadın. ERKEĞİ İSE, 40 yaşında ölümü kabullenmiş bir ihtiyar» olarak tarif eder. Buna karşı çok eski tarihlerde olmasına rağmen «İbni Sina» ihtiyarlığın, «58 yaşında başladığını kabul etmiştir. Günümüzde Münich Devlet Hastahanesi başhekimi Prof. Dr. Bodestel'in dediği gibi» insanlar 40 yaşından sonra nadiren, 50 yaşından sonra muhtemelen, 60 yaşından sonra ise muhakkak bazı yorgunluklar hissetmektedirler.

Bu yorgunluklar: (Zihni), (Bedeni), (Cinsel) olabilir. İşte bu yorgunlukların hissedilmeye başlamasıyla ihtiyarlığada adım atılmaktadır.

Görülyüorki olgun çağdan ihtiyarlığa geçişin sınırı hiçbir zaman belli olmamıştır. Buna karşın «Yaşlılıkta bakım» konusu insanlık tarihi ile başlayarak bu güne değin bir çok merhalelerden geçmesine rağmen tam olarak halledilememiştir.

Eski devirlerde, bazı ilkel toplumlarda, meselâ Laponlar'da yaşının bir işe yaramadığı görüldüğünde, hangi yaşta olursa olsun, onu karanlık bir gecede uzak bir yere götürüp kara gömerek, yalnız başına vahşi hayvanlara yem olarak bırakıldığı dahi görülmüştür. Asırlar boyu insanların başlıca problemlerinden biri olmasına rağmen bu konu son zamanlara kadar, toplumların ekseriye yaşlılar tarafın idare edilmesi durumu mevcut olduğu halde, layikiyle ele alınamamış ve dolayısıyla da ciddi bir çözüm bulunamamıştır.

Çocukluk ve yaşlılık çağları bazı benzerlikler göstermektedir. İnsanlar doğduklarından itibaren 10-15 sene mutlaka bakıma muhtaçtırılar. Aynı şekilde yaşlılarda ölümlerine 10-15 yıl kalan süreleri içinde bakıma muhtaç bir duruma düşerler. Bu müddet geri zekalı çocuklarda ve «Démence précoce» denilen erken bünama hallerinde daha da uzayabilmektedir. Genellikle bakıma muhtaç insanlar oranının bilhassa büyük şehirlerde doğuştan

veya sonradan olma sakatlıkları da katarsak % 15 ilâ % 20 arasında olduğu saptanmıştır.

Çocuk şefkat, muhabbet ve alaka içinde doğar, yaşlı ise aynı şekilde alaka, şefkat ve muhabbet görerek ölmek ister. Çocuklar da yaşlılar da bakıma muhtaç oldukları devirlerde pek çok sevgi ve ilgi beklerler. Tabiat çocuklar için bunu çok iyi planlamıştır. İnsan başta olmak üzere, ekseri hayvanlarda bilhassa memelilerde analık duygusu çok kuvvetlidir.

Bir ailese çocuklar daima bir sevinç kaynağı, yaşlılar ise ekseriye bir hüznün sebebi olurlar. En ilkel topluluklarda bile çocuk bakımı yalnız bir görev değil, aynı zamanda bir zevktir de... Esasen bu bakım her geçen gün biraz daha hafifler, kolaylaşır. Halbuki yaşlılıkta her şey tersinedir. Yaşlı her geçen gün biraz daha sönmekte ve tükenmektedir. Mirastan başka, o da varsa, hiç bir şey vadedemez. İhtiyarlıkta bakım her geçen gün biraz daha güçleşir, daha büyük külfet, hatta bazı hallerde azap durumuna girer.

Devletler için bile çocuk bir yatırımdır. Yaşlı ise külfet olmaktan kurtulamamıştır. Eski zamanlarda dünyada kentleşme bu günkü durumda değilken, yaşlılar köylerinde, kendi evlerinde, zenginler konaklarında aile havası içinde tıpkı çocuklar gibi bakılırlardı. Çok defa faydalı olmaya çalışarak torunları ile haşırneşir olurlar, onlarla uğraşabilmek, bakabilmek gayesi ve gayreti ile de uzun zaman sıhhatli bir yaşama gücünü koruyabiliyorlardı. Kaldığı o zamanlar yaşlılara da bakım da çok kolaydır. Bilhassa bu gün çok büyük bir problem olan bakıcı (nurse) temin etmek mesele bile değildi.

Çocuklar için kreşler, yuvalar, ana ve ilk okullar açılırken ne yazık ki zavallı yaşlılar büsbütün yalnız kalmaya mahkum edilmişlerdir. Günümüzde çocuk vefiyatı (Ölüm oranı) her geçen gün azalmakta, ortalama yaş haddi, öncelikle kadınlarda, her geçen gün biraz daha artmakta olduğu görülmektedir. Bu da yaşlılıkta bakım problemini gerek kapitalist ve gerekse sosyalist ülkelerde gittikçe daha da güçleştirmektedir. Nitekim Amerika, Rusya ve bilhassa Almanya gibi çok nüfuslu, ileri memleketlerde bile çok büyük gayret göstermelerine rağmen hâlâ «yaşlılıkta bakım» konusuna ne yazık ki tam bir çözüm getirememişlerdir. Harpsiz geçen uzun yıllardan sonra yeni yeni buluşlar, mucize

olarak vasıflandırılabilirler. Tedavileri gerçekleştiren, başta penisilin gibi, pek çok yaşlıyı % 100 ölümden kurtaran pas ilacı gibi ümitsiz veremlileri, hemde artık evinde iyileştirebilen ilaçlardan maada, son zamanlarda şifalı otlardan yapılan ilaçlar da çok tesirli olmaktadır. Memleketimiz ve bilhassa bitki örtüsü çok zengin olan yeşil Bursamız, bu bakımdan da çok çok verimlidir. Onu milyon kilometre kareyi bulan Avrupa kıtasında bilim adamları 18.000 dolayında bitki türü saptayabilmişlerdir. Yüz ölçümü 780.576 kilometre kare olan Türkiyemizde ise 9.000 çeşit bitki türü bulunduğu tesbit edilmiştir. Asıl enteresan olanı ise yaklaşık 3.000 kadarının sadece Anadolu yarımadasında bulunduğu botanikçiler tarafından saptanmıştır.

«Allah her derde şifa veren bir de nebat yaratmıştır» derler. Bu sahada çok geniş imkanlara sahip olmamıza rağmen ne yazık ki bu güne kadar hiç bir ciddi çalışma yapılamamıştır ve hâlâda yapılmamaktadır. Bu yüzden dietetik gıda sanayi de gelişmemiş bir durumda kalmaya mahkum edilmiştir.

Son istatistiklere göre ortalama yaş haddinin, biz dahil ekseri Avrupa memleketlerinde 60 yaşını aşmış bulunduğunu nüfusu nispeten az olan, özellikle hava kirliliği olmayan ve dengeli gıda rejimi uygulayan Danimarka, İsveç, Norveç gibi kuzey ülkeleri başta olmak üzere, bir çok memlekette bu sınırın 76 yaşına kadar yükseldiği tesbit edilmiş bulunmaktadır. Kadınlar erkeklerden ortalama 8 yaş daha fazla yaşamaktadırlar.

Sosyalist memleketlerden Çekoslovakya'da ise dünya tarihinde ilk defa gençlerin, yaşlılara iyi bakılmadığını protesto eden mitingler yaptıklarını öğrenince doğrusu hayretimizi gizliyemedik. Bütün bunlara rağmen başta Sovyetler olmak üzere bir çok memlekette, bir taraftan da nüfus artışı teşvik edilmekte, gittikçe artan işsizlik karşısında ise çare olarak emeklilik yani yaşlılık çağı öne alınmaktadır.

Halbuki emeklilik, yaşlılık sigortaları buna bir çare getirmemektedir. Zira son zamanlarda bütün dünyada baş gösteren «enflasyon» ejderhası yüzünden emekli aldığı parayla normal yaşantısını bile sürdüremezken, emekli sandıkları ve buna benzer kuruluşlar para değerini kaybettiği için ödemelerinde güçlük çeker bir ortama girdikleri de bilinen bir gerçektir. Üstelik emeklilik

bir insanı erken çökertir. Bir işe yaramadığını hisseden emekli. bedbinliğe kapılarak bakıma muhtaç hale düşmekte, dolayısıyla devamlı bir sıhhi kontrol, pahalı ilaçlar ve herşeyden evvel de iyi bir bakıma ihtiyaç gösteren bir istikamete doğru itilmektedir. Görüldüyorki fasit daire daralacağına gittikçe genişlemekte, konu her geçen gün daha vahim bir hal almaktadır

Memleketimizde ne yazıkki yaşlılıkta bakım konusunda çok az şey yapılmış ve yapılmaktadır. İlk olarak bundan yaklaşık 180 yıl evvel, 1806 tarihinde «Sadrazam Halil Rıfat Paşa» başlattığı çalışmalar sonucu ikinci Abdülhamit devrinde **DARÜLACEZE** (Acizler Yurdu) kurulmuştur. Daha o zaman çok ileri bir görüşle, masonik kurallara uygun olarak din, ırk ayırımı gözetmeksizin erkek evlâdı olmayan veya kendisine bakamayacağı mahkeme kararı ile tespit edilen yaşlılar ile kimsesiz çocukları aynı çatı altında bir araya getiren, onları yalnız barındırmakla yetinmeyip aynı zamanda çalıştırarak meşgul eden ve dolayısıyla bir işe yaradıklarını göstererek yaşama gücünü artırıp rahat ve sıhhatli bir hayat sürmelerini sağlamak amacı ile kurulan bu müessesese günümüze kadar bu masonik prensiplerin ışığı altında gelişerek gelmiş buna rağmen ne yazıkki sadece İstanbul halıkına hitap ettiği halde yinede çok kifayetsiz kalmıştır. Son yıllarda bütün dünyada yaşlıyı yaşadığı çevreden koparıp, bütün alışkanlıklarından vazgeçirerek bir yurda kapamanın, ona dört duvar arasında yalnız ihtiyaçlarla beraber gayesiz, adeta bitkisel bir hayat sürdürtmenin, onu manen öldürmek olduğu nihayet anlaşılmış, **BAKİMEVLERİ** şehir merkezinden çok uzakta olmayan ve fakat çevre kirlenmesi bulunmayan yerlerde yapılmaya başlanmıştır.

Bu gün ülkemizde arap harfleriyle yazılmış eski eserleri okuyabilen nesil hemen hemen tükenmek üzeredir. Halbuki kütüphanelerin mahzenlerinde binlerce, yüzbinlerce edebiyat, ilim, sanat üzerine eski harflerle yazılmış kitaplar raflarda çürümeye terk edilmiş bulunmaktadır. Bunları yaşlılara okutarak onları yeni Türkçe olarak yazdırmak, aynı şekilde bildikleri lisanlardan tercümeler yaptırarak, yaşlıyı yalnız meşgul etmekle kalmayıp aynı zamanda ülkemize pek çok eser kazandırılacağı gibi, bakımevlerine de tatminkâr bir gelir de temin etmek mümkün olacaktır. Eski pulların tasnifi, koleksiyonculuk veya etiket yapış-

tırma işleri, fazla hareket kabiliyeti olmayan yaşlıların başlıca meşgaleleri olmaktadır.

1980 nüfus sayımı istatistiklerine göre yurdumuzda yaklaşık 3 milyon insan (2869053) 60 yaşını aşmış durumda bulunmaktadır. Buna mukabil yaşlıların bakımlarını sağlaması icap eden ve ma-teessüf çok iptidai durumda bulunan kurumların yatak kapasitesi 4150 kadardır. Bunların 11'i 1520 yatakla Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığının, 14'ü 1333 yatakla Belediyelerin, 8'i 4071 yatakla Derneklerin, 5'i ise 812 yatakla azınlıklara ait bulunmaktadır. Ermenilerin biri Sürpagop dedikleri Elmadag Harbiye arasında, diğeri Yedikule hastahanesi bahçesinde tek katlı ikişer odalı evler halinde. Musevilerin Balat Yahudi hastahanesinde, Rumların Balıklı Rum Hastanesinde yurtları bulunmaktadır. Birde Fransız Sörlerinin işlettiği ve Bomontide bulunan «PETİTES SOEURS des PAUVRES» adında bakım evleri mevcuttur. Ayrıca son senelerde Almanların ve İtalyanların işlettikleri, nispeten daha lüks birer yaşlılar yurdunun da açılmış olduğu bilinmektedir. Bizzat Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yetkilileri, yurdumuzda 60 ve daha yukarı yaşlardaki sakat ve özel bakıma ihtiyaç gösterenlerle, 60 yaşın altında olduğu halde sakat olanların barınabilmesi için tesis edilmiş bulunan «ŞİFA YURDU» diye tanımlanan BAKIM KURUMLARI'nın yeterli sayıda bulunmadığını itiraf etmektedirler. S. Sosyal Yardım Bakanlığı HUZUR EVİ yönetmeliği bu evleri şöyle tanımlıyor: «Sosyal ve ekonomik yoksulluk içinde bulunan, Devletin himaye ve bakımına muhtaç yaşlı vatandaşların, bir ev ortamı içinde, bakılıp korunması, psikolojik ve sosyal yönden doyurucu özelliklere sahip kılınması ve her türlü ihtiyaçlarının giderilmesini amaçlayan bir sosyal hizmet kurumu». Bu güne kadar ülkemizde bu tarife uyan bir tesis yapılmamıştır. Kaldığı bütün bu tesisler sadece aciz ve öksüzler için düşünülmüş olup DARÜLACEZE (Acizler Yurdu), DARÜLEYTAM (Yetimler Yurdu), günümüze kadar faaliyetlerini mükemmel bir şekilde sürdürmüş ve sürdürmekte olan DARÜLSAFAKA (Şevket Yurdu) ise ismine rağmen yaşlıları hiç ama hiç kale almamış, onlardan muhtaç oldukları şefkati harnedense esirgemiştir. Pek çok varlıklı ihtiyar bu günkü ortamda, evlatları ne kadar zengin olursa olsun doğru dürüst bir bakımdan yoksun bulunmaktadır. Büyük miras vaadeden ihtiyarların bile çocukları onlara lâyikiyle bakamamakta, orta hallilerin durumu

ise bütün feci manzaralar arz etmektedir. Aslında ihtiyarların durumunu ele alıp tetkik ettiğimiz zaman bu gün memleketin en iyi durumunda olanlarının fakirlerle azınlıklar olduğunu görüyoruz. Zira bu topluluklardaki tesanüt diğerlerinden çok fazladır. Ayrıca yaşlı alıştığı atmosferi koruyabileceğinden kendini çok daha iyi hissetmektedir. Bir zamanlar birbirlerine bağlılıkları ile ün salmış Galatasaraylıların bile G.S.'nin adeta sembolü haline gelmiş Aslan Nihat'ın, Türk boks tarihinde hiç yenilmemesiyle ün salmış ağır sıklet boksörleri Demir Hayri'nin, tını Avrupa hudutlarını bile aşmış bulunan siyahi atletleri Besim Koşalay'ın, büyük futbolcu Latif'in ve daha şimdi ismini hatırlayamadığım değerleri çok büyük azalarının son günlerini ne kadar feci bir durumda geçirdiklerini bilmelerine rağmen onlara doğru dürtüst bir yardım bile yapamamışlardır.

On seneden beri «İSTANBUL HUZUR HASTAHANESİ VE DİNLENME EVLERİ VAKFI» adı altında İstanbul Ticaret Odasının hayır sever üyelerinin büyük maddi ve manevi yardımlarıyla kurulup 36 yıldır sağlık hizmetinde faaliyet göstermesini sağladığı İSTANBUL ESNAF HASTAHANESİ KORUMA VE YARDIM DERNEĞİ tarafından 1972 yılında başlatılan ÜSKÜDAR Altunizade 21.000 m² büyüklüğünde, çok güzel manzaralı ve temiz havalı bir arsa temin edilerek, zamanın Cumhurbaşkanı Sayın Fahri Korutürk tarafından temeli atılmış bulunan 6 katlı, 225 oda, 400 yataklı poliklinik, fizik tedavi, kütüphane, sinema, istirahat ve eğlence salonları ile bir ibadet yerinden müteşekkil, birbirine bitişik 6 bloktan ibaret olarak, çok iyi bir şekilde projelendirilmiş olan bir konut ise 1974 yılının sonunda % 80'i tamamlanmış, sıhhi tesisat, elektrik, doğrama işleri, hal edilmiş olmasına rağmen bu güne kadar halâ bitirilememiş, dolayısıyla işletmeye de açılamamıştır. Açıldığında ise nasıl işletileceği bu günden düşünülməsi gereken bir husustur.

Senelerce evvel BÜYÜK LOCAMIZ bu gaye için YAKACIK'ta büyük arsa almışsada ne yazık ki bu güne kadar ciddi bir atılım yapamamıştır. Son olarak ATANASOF biraderimiz bu gaye için bütün kardeşlerimizden bir defaya mahsus olarak toplanacak bir meblâğın bankaya yatırılarak elde edilecek gelirle yalnız Masonlar için bir çeşit huzurevi yapılmasını teklif etmişsede bu teklifin kolayca realize edilebileceğini ummuyorum. Kaldı ki yu-

karıda da belirttiğim gibi konu aslında çok yönlü, kompleks bir mevzu olup amatörce küçük guruplar tarafından ele alındığında muvaffak olunmasına da biltecrübe imkân göremiyorum. Nitekim bundan bir kaç sene evvel üstadımız ile Hasan Balım, Melih Kazancı üstadlarımızla birlikte aramıza o zamanki Sakatlar Derneği Başkanı Yüksek Mimar Bedii-Nur Öztuna'yı da alarak kurduğumuz bir müteşebbis heyet, aylarca bir çok toplantılar tertiplemiş ve bir çok masraflar yapmış. İsviçre, Almanya ve İsrail'de bakım evlerini gezmiş, memleketimizin tanınmış iş adamlarından Vehbi Koç, Kazım Taşkent gibi maruf yaşlıları ziyaret etmiş fakat ne yazık ki bir netice alamadığı için iki sene sonra dağılmıştır. Dr. Mengü Ertel üstadımızda bir gurup arkadaşı ile kurduğu bir A.Ş. İstinye sırtlarında çok güzel bir yerde boğaza hakim tertemiz havalı bir arsa satın almış olmasına rağmen bir bakım evi ile bir Check-Up (Tıbbi kontrol) merkezi kurmaya muvaffak olamamışlardır.

Masonluk insanların huzur, sukûn, refah ve mutluluğun sürekli evrenini sağlayacak yolları, koşulları aramaya ve bulmaya çalışmak için kurulmuş bir toplumdur.

Dolayısıyla Masonlukta vatana, insanlığa yararlı olmak, yardımlaşma duygularımızı arttırmak için toplandığımızı, esas gayemizin insanlığa hizmet ve bilhassa «GÜÇSÜZ VE YARDIMA MUHTAÇ» olanlara el uzatmak olduğunu hepimiz biliyoruz. Matem celsesi ise hayatın başında (Yani çocuklukta) ve sonunda (yani yaşlılıkta) gücümüz noksandır, yoktur demektedir. Hepimizin bildiği gibi Üstadı Muhterem toplantıyı açarken «Toplantı açılmıştır. Masonlar dışarıdan gelecek hiç bir güç ve yardıma güvenmeksizin kendi kendini yüceltmeye çalışmalıdır. Bu yükselmeye el birliği ile yapacağımız çalışmalar bize yeni güçler bağışlasın. Ödevlerinizi her an düşününüz» der. ve İkinci Nazır «Kardeşim biz burada ne maksatla toplanıyoruz?» diye sorar. İkinci Nazır kardeşimiz ise «Yalnız bizim için değil, bütün insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak bir ülkü mabedi yapmak maksadiyle Üs. M.» diye cevap verir değilmi? Kardeşlerim. «Bütün insanlar ve insanlık için mutluluk mabedi yapmak «Belki mümkün değildir. Bunu biliyorum. Amma «Yaşlıları koruma ve iyi yaşatma» için bir mabet yapmak elbetteki mümkündür ve çok daha kolaydır.

1 — Nazır kardeşimizin «Düşünce, söz ve işlerimizi Tanrının en büyük vergisi olan aklın ve edindiğimiz tecrübelerin ışığı altında gözden geçiriyoruz. İyi, doğruyu ve güzeli aramakla amacımıza ulaşabiliyoruz» sözlerini de hatırlamamız lazım. Şayet biz de yaşlılara «sıhhatli, rahat ve mutlu» bir hayat temin edebilirsek amacımıza çok yaklaşmış olmazmıyız?

«Masonluk insanlığa hizmeti başlıca umdelerden biri olarak kabul eden her meslek ve zümreden gelen seçkin insanların topluluğudur» Bu bakımdan yukarıda izah ettiğim çok yönlü ve komplike olan bu konuyu, seçilmiş yazarların, doktorların, psikologların, hukukçuların, mühendis ve mimarların değerli iş adamları ve pazarlamacıların en mühim olarakta, çok iyi lisan bilen elemanların bünyesinde toplanmış olduğu Masonluk camiasının bu konuyu «MAKRO düzeyde» ele aldığı takdirde başarılı olacağına inanıyorum. Yalnız şunuda hatırlatmak isterimki; «Masonlukta fazilet sözde kalmamalı, içtenlikle eylemci olarak bütün insanların acılarına katılmak ve bu acıları yok etmek temeline dayanmalıdır».

Yine Ritüelimiz «İnsan kendisi için değil bütün insanlar için yaşar. Hayatta mesut olmak isteyen kimse herşeyden önce, insanların saadeti için çalışmalıdır» diye yazar.

Daha yukarıda bahsettiğim gibi, yaşlılara ve bakıma muhtaç çocuklara yardım etmek, onları sevinçli, neş'eli ve bahtiyar görmek kadar bir insanı, öncelikle bir masonu mes'ut edebilecek başka bir şey düşünemediyormusunuz?

Evrenin her zerresinde hiç durmayan bir hareket, bir çeşit çalışma vardır. Hareket ve düşünce de bir çalışmadır derler. Aca-ba hareket bile edemeyen bir yaşlıyı düşündürerek onu bir çeşit çalışmaya sevk etmek, ona bir meşgale dolayısıyla bir gaye verip hayata bağlamaktan daha güzel, daha asil bir çalışma olabilir mi?

Son zamanlara kadar Masonlar yaptıkları iyilikleri ve bu çeşit faaliyetlerini açıklamazlar, hatta aleyhlerinde söz edenler karşısında bile kendilerini müdafaa etmezler, stikûtu tercih ederlerdi. Geçen sene «Masonlukta Public Relations», (Halkla ilişkiler) mevzulu konuşmasında «Artık bizimde birşeyler yapmamız lazım geldiğini» vurgulayarak yavaş yavaş halka açılmamız

lâzım geldiğini açıklamıştı. Faruk Erengül üstadımızda Amerika'da 150 mason biraderin mesleklerinde çok heri olan 150 doktor, kimyager ve eczacılardan müteşekkil bir TIBBİ ARAŞTIRMA MERKEZİ kurduklarını ve bunu bütün dünyaya masonluğu reklam ederek ilân ettiklerini söylemiştir. Bende Amerika'da, başta İLLİNOİS eyaletinin merkezi olan SAINT LOUIS'de Masonların hastahane dinlenme evleri, tatil kampları, kör sağır dilsiz okulları kurduklarına şahit olmuştum. Bizde ise 28/8/1972 tarihli Milliyet gazetesinde, rahmetli Abdi İpekçi «Herhafta bir sohbet» adlı dizisinde: «Bu haftaki konumuz Masonluk» adı altında eski büyük üstadlarımızdan HAYRULLAH ÖRS biraderimizle bir tam sahifelik röportaj yapmış ve orada beynelmilel Kızılhaç teşkilâtının DUNAND adlı İsviçreli bir biraderimiz tarafından ortaya atıldığını ve Türkiye'de de aynı şekilde KIZILAY'ın kurulması işinde, üyelerin kısmi azamisinin Mason olduğunu ve ilk kuruluşundan itibaren uzun zaman derneğin başında olanlardan Doktor Besim Ömer Paşanın o tarihlerde Büyük Üstad bulunduğunu yazmıştır.

Ana çizgileriyle Türkiye'de Masonluk isimli kitapta 17/5/1916 tarihinde kurulan NECAT mahfili muhtereminin 1917 senesi Mart ayındaki bir celsesinde ilk defa, mahfilin hatibi bulunan Avukat Celâl Derviş biraderin ortaya attığı ve «Paçavralara sarılı bazı sefil küçük yavrucakların dondurucu soğuklara karşı korunması gayesi» ile bir cemiyet kurma fikrini aşılayarak bu cemiyette Masonlarla beraber her sınıftan maddi ve manevi kudreti olan şahsiyetlerin yardımlarının da temin edilerek, isminin HİMA-YEYİ ETFAL olması kararlaştırılarak 12 kişilik bir müteşebbis hey'et kurulmuştur.» diye yazmaktadır. Bu gün 67 ilde ve 310 ilçede şubesi, 42 bucak ve köyde kolları bulunan Himayei Etfal, şimdiki adıyla «ÇOCUK ESİRGEME KURUMU» bazı imtiyazlar ve çeşitli gelirlerle güçlendirilmiştir.

Bu çalışmaların semeresi olarakta 23 çocuk yuvası, Ankara'da kreşler ve bir ana okulu, Rize'de 100 yataklı yuva, İstanbul'da Tophane'de tam teşekküllü MİMAR SİNAN SAĞLIK MERKEZİ kurularak günümüze kadar gelmiş, son olarakta pek muhterem Cumhurbaşkanımız Kenan Evren Paşa'nın bizzat ilgilenmeleri sonucu daha da genişliyerek faydalı olabilme imkânlarına kavuşmuştur. Necat Mahfili dolayısıyla TÜRK MASONLUĞU ne

kadar iftihar etse azdır. Şurası muhakkaktır ki yeni tekris edilmiş biraderlerimizin pek çoğu, toplantılarımızda uzun süre skirüten, tekris ve terfi işlemlerinden vakit kaldıkça bir iki masonik konuşma ile bir kaç konferans dinlemekten başka bir şey görmediklerini, camiamıza katılırken kendileri için bir şey beklemediklerini, ancak insanlığa hizmet uğrunda pek çok şey öğrenerek ve bir şeyler yapmak istediklerini söylemektedirler. Bir kardeşimize bir gaye göstermek bir yaşlı ağabeylerinin elbetteki en büyük arzusudur. Zannedersem onları «Yaşlıları esirgeme ve iyi yaşatma» uğrunda çaba sarf etmeye davet etsek onlar içinde Masonik ve asil bir gaye olacaktır.

DÜZELTME

Dergimizin 52. sayısında çıkan «Nur'u Ziya» sokağı isimli makaleye aşağıdaki notları ilâve etmenizi saygılarımla rica ederim.

1 — 1948 senesinde uyanmamız sırasında gayri menkul-lerimizin istirdatı için yürütülen davayı ustalıkla idare ederek müsbet sonuca ulaştıran «Ali Şevket» kardeşimizdir.

2 — Prost braderimiz İstanbul'un Nazım planını tanzim ederken «Polonya Sokağı» (Şimdiki Nur-u Ziya Sokağı) nın genişletilmesi fikrinde idi. Fakat bu sokakta Masonluk binalarının bu vesile ile yıkılması lazım geldiğini öğrenince bu tasarısından vaz geçerek, sokağı olduğu gibi muhafaza etmeğe karar vermişti.

Bu iki kardeşimizin ruhu şad olsun.

Z. UMUR

Sahir ERMAN**İtalya B. L. çalışmalarına başlama tarihini değiştirdi**

19. asrın sonlarından itibaren İtalya B.L.na bağlı localar, her yılın 20 Eylülünü yıllık çalışmalarına başlarıydı. Bu tarih, Masonların da fikren ve bedenlen büyük katkıları ile gerçekleşmiş bulunan bir olayla ilgili idi. Gerçekten 20 Eylül 1870 yılında İtalya Krallığı kuvvetleri Roma'ya girmiş ve Papalığın bu şehir üzerindeki hükümdarlığına son vermişti. Ancak geçen yıldan itibaren B.L. bu tarihi değiştirmeye ve çalışmaların Sonbahar Ekinozu olan 23 Eylül günü başlamasına karar vermiş ve böylece masonların belirli bir ülkede cereyan etmiş olan tarihi bir olayı değil, hasat neticesinde elde edilen ürünlerin gözden geçirildiği ve gelecek mevsim için çalışma plânlarının yapıldığı Sonbahar Ekinozunu kendilerine başlangıç tarihi olarak seçmelerinin daha doğru olacağı anlatılmak istenmiştir.

(Ferraris, *Unità mazzatoria nella universalità* - Hiram, Ağustos 1984, 105).

Masonluk hakkında neler söyleyebiliriz?

«Masonluğun yazılı olmayan sert kaidelerinden biri de aday olmaya teşvik etmeyi yasaklayan kaidedir. Bir kimsenin masonluğa kabul edilebilmesi için sadece iki suale hiç bir özel bilgisi olmaksızın ve çekinmeksizin cevap verebilmelidir. Belki de daha önce şu suali sorabilmeliyiz: biz masonluk hakkında kime ne söyleyebiliriz? Bunun cevabı o kadar kolay ve belli olmalıdır ki, bir bu cevaptan diğer bazı suallere geçebilmeliyiz. Acaba kaç kişinin

bunun sebebi şimdiye kadar onlara masonluk hakkında hiç bir şey söylememiş olmamızdır... Biz gizli bir cemiyet değiliz. Masonluk hakkında bir hayli kitap yayınlanmıştır. Şu halde sır olan nedir? Sadece bizim ritüellerimiz. 23. Landmark yalnız ritüelin gizli kalmak gerektiğini açıklar».

(John W. Driskell - California Freemason, XXI/3, Yaz 1984, 101-102).

Finlandiya B.L. 60. yıldönümünü kutladı

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Finlandiya B.L. geçtiğimiz Ağustos ayı içinde kuruluşunun 60. yıldönümünü kutladı. Bu münasebetle yapılan çeşitli törenlere diğer B.L. lardan gelen 40 delege ve ziyaretçi K. ten başka kalabalık Finli K.ler katıldılar. B.Ü. Heikki Sysimetsä bu törende yaptığı konuşmada, son zamanlarda Finlandiya'da göze çarpan masonlar ve masonluk aleyhtarları yayımlara dikkati çekti. Bu yayınların sebebini masonluğun bilinmemesi ile izah eden B.Ü., masonluğun mahiyet ve çalışmaları hakkında kamuoyunda gittikçe artan bir merakın müşahade edilmekte olduğunu, ancak bu merakın ritüeller açıklanmamak kaydıyla giderilmesinin uygun olacağını belirtti.

(Koilliskulma, Finlandiya B.L. yayın organı, 1984/IV, 2-6).

Masonik bibliyografya

Hollanda B.L'nin La Haye şehrinde bulunan Kütüphanesi, masonik kütüphaneler arasında çok önde bir yer işgal etmektedir. New-York Üniversitesi Profesörlerinden Margaret C. Jacob, İsviçre'de yayınlanan bir bültende, 1717 ile 1870 tarihleri arasında neşredilen ve bu kütüphanede bulunan kitapların mikrofişlerinin bir listesini vermektedir. Bu mikrofişleri konu ve ülke itibarile tasnif eden, isteme adresi ile İsviçre Fransı üzerine her birinin fiyatını da gösteren bu bültende, fişlerin konuları şu şekilde belirtilmektedir: Adresler - Almanaklar - Masonluk aleyhtarlığı - Bibliyografyalar - Biyografyalar - Cagliostro - Carbonariler - Anayaşalar - Tamimler - Denemeler - Fiksyon - Fransız İhtilâli El kitapları - Tarih - Illuminé'ler - Masonluk benzerleri - Mesmerizm - Dergiler - Ritüeller - Rozakrtisyenizm - Kaideler - Skoç riti - şarkı ve müzik - Sembolizm - Tampli-yeler - Kadınlar.

(Freemasonry - Inter Documentation Company AG, Poststrasse 14 - 6300 Zug - İsviçre).

Localarda Verilen Konferanslar

İSTANBUL

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİHİ
İdeal	Vitali Haim Sadacca	Masonluğun Tanıtılması	10.9.1984
	Sedat Toydemir	Kardeşlik ve Fikir ayrılığı	22.10.1984
	Yaşar Sadık Acarlı	Katma Değer Vergisi	17.12.1984
Kültür	Dr. M. Celal Duru	Kişiliği düşünce ve davranışı	19.10.1984
	Koparal Cerman	Zenginlik, mevki ve iktidarın düşün- dürdükleri	2.11.1984
	Necat Erkut	Toleransın sınırları	16.11.1984
	Kaya Karaduman	Bir masonun görevleri nelerdir	30.11.1984
	Rıfat Madazhoğlu	Locada kardeşlik, harici alemde kardeşlik	30.11.1984
Ülkü	Süha Aksoy	Anılar ve görüşler	4.10.1984
	Şinasi Afacan	Masonik Adap	18.10.1984
	Ahmet Akkan	Yaşam ve Çalışma	29.11.1984
Kardeşlik	Jozef Benbaneste	Şiddetin Doğal yönü	25.10.1984
Hürriyet	Teoman Tanak	Öğretimizde sanatın yeri	25.9.1984
	Selim Şiper	Yabancı düşmanlığa masonik yaklaşım	4.12.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİHİ
Sevgi	Ömer Köker	Çırac derecesinin vuruşları	17.9.1984
	Doğan Torunoğlu	Derneğimizde görev ve Seçim	15.10.1984
	Uğur Gündes		
Atlas	Sami Bonfil	Daha iyi bir dünya için	24.10.1984
Müsavat	Moiz Varol	Masonik intibalarım	14.9.1984
	Can Gökdoğan	On yıl aradan sonra	12.10.1984
	Ergün Toğrul	Anlamak	9.11.1984
	Mukbil Gökdoğan	İman ve İnsan	23.11.1984
	Cavit Yeniceoğlu	Ham Taşı Yontmanın zorluğu	7.12.1984
Libertas	Davit Fahri	Muffelmann Zor treue L.:sını ziyaret intibaları	3.10.1984
	Falih Erksan	Esoterik ve Eksoterik'in masonlukta	
	Mehmet Kursuncu	manası	28.11.1984
Hakikat	Istefan Papadopoulos	Kariye Müzesi	6.12.1984
Ahenk	Besim Baykal	Japon mucizesinde insan faktörü	19.9.1984
	Ergun Zoga	Masonluk ve disiplin	17.10.1984
	Faruk Erengül	Kosmos da insanın yeri ve görevi	28.11.1984
	Özbey Temel	M.:luk evreminin kısa bir tarihçesi	12.12.1984
	İrfan Tan	Sayılar ve Masonik Sembolizm.	11.12.1984
Erenler	Ahmet Akkan	Yaşam ve çalışma	26.10.1984
	Bedrettin Güven	Şiirlerle Masonluk	7.12.1984
Delta	Tahsin Bumin	Semboller ve Landmarklar	1.10.1984
S.Dostlar	Sabahattin Aydın	Sevgide kişiliğin önemi	27.9.1984
Ülke	Ahmet Akkan	Çalışma ve Yaşam	11.9.1984
Humanitas	Midat Benhaim	Hoş Görü ve Disiplin	11.10.1984
	Davit Altaras		
	Sony Alev		
	Mair Gaon		
	Sami Behmoiras		
	İzi Telvi		
Hulus	Dr. Yorgi Vakalopoulos	Sembol ve Allegor	3.10.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİHİ
Hulus	V. Hristo Zahariyadi	Masonun Faziletleri	31.10.1984
Freedom	Sadi Aral	Türkiye'deki M.:luğa kısa bir bakış	29.11.1984
Devrim	Coko Romi	Peşinde Koştığımız şey mutluluk	26.9.1984
	Erdal Uran	Kheopstan Masonik Üçgene Gizem	24.10.1984
	Yetvart Kovan	KK.:in hakları, yükümlülükleri ve Locaların yönetimi	7.11.1984
	Rıdvan Dursun	Erdem Üzerine	5.12.1984
Pınar	M. Egesoy M. Peköz	Tutum ve Davranış	20.11.1984
Sevenler	Sinan Kısakişrek	Tevazu ve Sükût	16.11.1984
Üçgen	A. Erginsoy	Masonluk Organizasyonu	12.10.1984
Üçışık	Hüseyin Özdölger	Mevlâna Üzerine	1.10.1984
	Zeki Kovan	İnsan Mühendisliğı	26.11.1984
Özlem	Davut Berker	Harici gözü ile Türk Masonluğunun doğuşu	24.9.1984
Başak	Hasan Işık	Anadolu gelenekleri ve folkloru etkisi	4.10.1984
	Özdemir Şüer	Masonik Derlemeler	18.10.1984
	Zare Karakaş	Gelenek ve Göreneklerimiz hakkında	29.11.1984
	Doğan İlgin	Rakkamlarla 1984 yılı	13.12.1984
İrem	Yüksel Umuter	Vicdan Ahlakı veya Görev Şuuru	21.9.1984
	M. Oktay- Barlas	Yakın Geçmişte Türk	30.11.1984
Evren	Isak Bahar	Türkiye'nin sosyal meselelerine M.:nik bir yaklaşım	3.10.1984
	Leon Mitrani	Mabet, Süleyman Mabet'i ve İnsanlık Mabedi	25.10.1984
	Avni Alkaş		
Piramit	Aydın Ortabaşı	Ahilik	30.11.1984
Nilüfer	Cevat Batıca	Sevgi	27.11.1984
Burç	Ziya Fıçıoğlu	Tasavvuf ve Masonluk	1.10.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİHİ
Burç	Sedat Toydemir	Türkiye'de demokrasiye geçişte Ma.'ın rolü	15.10.1984
Sembol	Özdemir Erdem	İslam Kültüründe tekke ve zaviyelerin yeri	8.10.1984
Güven	Bülent Necipoğlu	Rit'ler	15.11.1984
	Raşit Temel	Lant Marklar	29.11.1984

ANKARA

Uyanış	Abdullah Kiraz	Masonlukta Bazı görevler. Semboller ve anlamları	5.10.1984
	Sadi Bayram	Bodrum Kalesi ve düşündürdükleri	19.10.1984
İnanış	Fuat Göksel Hüsamettin Aral	Dil	8.10.1984
Bilgi	Orhan Turaman	Rönesans ve M.'luk	19.9.1984
Barış	Demiray Güngör	Güzellik	8.10.1984
	Saffet Yatağan	Türkiye'de halıcılık	3.12.1984
Dikmen	Güneşi Olcay	Petrol	15.11.1984
	Frederick J. Kemp	Narkotik	29.11.1984
Yıldız	İstemihan Telger	Sevgi üzerine değişler	22.11.1984
Çankaya	Emin Gürol	Bazı masonluk bilgiler	12.10.1984
	H. Turat, M. İrkoç Ö. Baysal ve O.Çubukçil	Türkiye'de masonluk tarihi	23.11.1984
Arayış	Okan Işın	Çalışma tablosu ve masonik geleneklerimiz içindeki gelişim	2.10.1984
	Orhan Topçuoğlu	Arayış Locası kuruluşundan bugüne	16.10.1984
Üçgünlü	Ziya Utkutug Ünsal Yavuz Kutbey Atmaca Murat Artu	Liderlerin barışa yaklaşımları	10.10.1984
	F. Akansel, Ali Bildik Bülent Kaleli	Savaş ve Barış Zorunlu bir ikilem mi?	31.10.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Ahiler	Salih Tugay	Ahlak, fazilet ve sevgi	13.12.1984
Çağ	Arsan Toprak	M.: luk üzerine	23.11.1984
Ankara	Sezai Efe İsmet İnan	Masonluk ve kardeşlik Gönülden bağlılık	7.12.1984
Yunus Emre Adnan Başkanlı		Konu, Konuşma, Konuşmacı	26.9.1984
Atanur	Murat Yegül	Tesviyede Masonluk	15.10.1984
	Ceyhan Güner	Koruyucudan Birkaç dakika	3.12.1984
Erdem	M. Bedri Yiğit	Mason ailesi	2.10.1984
	Yavuz Hakman	Locada Eğitim	30.10.1984

İZMİR

İzmir	Ali Rıza Atay	Mutluluk ve M; luk	20.9.1984
Promethee	Burhan Ceyhan	Masonlukta bir çalışma programı modeli	31.10.1984
Gönül	Hasan Gençoğlu	Tolerans Konulu konuşması	27.9.1984
	Ali Rıza Erdeniz	Sevgi Üzerine söyleyişi	27.9.1984
İrfan	Ünlü Yukarıç Aydoğan Baygün Aydın Uçok	İnsan zekâsındaki gelişmeler	1.10.1984
Ephesus	Ömer Baybartek	Kıskançlık	21.11.1984
	Güngür Kavadarlı	Masonik Öğretiler	10.10.1984
	Sungur Pamir	Mahatma Gandhi	5.12.1984
Eylem	Gürkan Şenışık	Masonlukta eristirmenin anlamı	24.9.1984
	İlkay Şimşek	2 nci derece ritüelinin ana ilkeleri	1.10.1984
	Necat Hürtürk	Ölçülü davranış, yüreklilik, Sağgörü	8.10.1984
Manisa	Erol Sezer	Hümanizim	3.10.1984
Ege	Güres Çarkoğlu	M.: luğun yazılı olmayan teammülleri	25.10.1984

KURULUŞ YILDÖNÜMLERİNİ İDRAK EDEN LOCALAR

VADİSİ	LOCASI	KURULUŞ TARİHİ
İSTANBUL	HULUS	25.10.1961
»	MÜSAVAT	26.11.1950
»	LİBERTAS	29.11.1952
»	DEVİRİM	1.12.1962
»	FREEDOM	18.12.1961
ANKARA	S. DOSTLAR	29.12.1958
»	BİLGİ	7.10.1951
»	ÇAĞ	22.11.1969
»	İNANIŞ	29.11.1951
»	ÇANKAYA	23.12.1961
»	BARIŞ	25.12.1954
»	DİKMEN	25.12.1954
İZMİR	GÖNÜL	1.10.1955
»	İRFAN	1.10.1955
»	ÜMIT	1.10.1955
»	EGE	5.12.1981
MANİSA	MANİSA	11.11.1977

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	EBLA MAŞA'a İNTİKAL TARİHİ
Kalef Albükkrek	Ankara, 1908	25.11.1970	Devrim	30.8.1984
Vedaî Berkant	İstanbul, 1909	12.10.1959	Ülki	6.8.1984
Enis Keseroğlu	İstanbul, 1930	11.5.1961	Kardeşlik	22.8.1984
Fikri Ongan	Burdur, 1912	13.3.1958	Gönül	30.7.1984
Osman Şenel	Ermenak, 1898	6.6.1958	Gönül	22.7.1984
Doğan Dorkan	İstanbul, 1932	16.10.1973	Fazilet	5.9.1984
Fahri Günergin	İstanbul, 1902	1932	Erenler	18.5.1984
Can Hoyük	Ankara, 1945	16.10.1975	Yükseliş	27.8.1984
Mehmet German	Hanya, 1924	5.11.1970	İzmir	14.7.1984
Samuel Brudo	İstanbul, 1920	21.6.1951	Hümanitas	17.8.1984
Şerif Tahmisioğlu	Muğla, 1947	12.5.1980	Eylem	27.9.1984
Mazhar Elar	İstanbul, 1909	16.11.1956	Ümit	2.8.1984
Rahmi Büyükbekker	Manastır, 1903	15.6.1972	Yükseliş	7.10.1984
All Sait Yaltrak	İstanbul, 1906	4.5.1959	Sevgi	4.7.1984
Albert Meşulam	İstanbul, 1929	9.11.1983	Atlas	5.7.1984
Salih Satkı Hortaçsu	İzmir, 1917	17.6.1982	Nur	17.9.1984
Adnan Suner	Halep, 1907	27.2.1953	Kültür	22.10.1984
Mustafa Çaydamalı	İzmir, 1917	30.3.1964	İrfan	28.9.1984
Nuâret Mazıcı	Makıya, 1923	15.4.1973	Arayış	13.10.1984
Burhanettin Kunt	İstanbul, 1905	1926	Hürriyet	10.11.1984
İzak Hakmen	Edirne, 1897	1.3.1924	Hürriyet	8.10.1984
Melih Dumanlı	Çankırı, 1934	3.4.1981	Ankara	21.10.1984
Fikret Oral	İstanbul, 1917	3.5.1962	Gönlü	20.11.1984
Hayri Yunt	Halep, 1905	8.3.1951	Çankaya	4.11.1984
Nejdet Galip Yener	İstanbul, 1909	4.3.1955	Uyanış	19.11.1984
Hümi Elçi	Erzincan, 1907	10.6.1976	Yükseliş	17.11.1984
Samî Ventura	İstanbul, 1912	14.12.1932	Hümanitas	17.11.1984
İsmet Berkay	İstanbul, 1909	22.1.1971	Milsavat	6.11.1984
Ahsen Gürtün	İstanbul, 1905	23.5.1957	İzmir	11.12.1984
İsmet Somer	İsparta, 1890	12.10.1932	Sevgi	15.12.1984

Ebd. Maş'a intikal eden kardeşlerimize Ev.'in U. Mi'ndan sonsuz mağfiret ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.

HIÇ BİR ŞEY ÖLMEZ — HER ŞEY YAŞAR

**MİMAR SİNAN Dergisi için gönderilecek yazılar hakkında
ricalarımız :**

- 1 — (DIN A 4) TSE 21x29.7 cm. boyunda yazı kâğıdı kullanınız.
- 2 — Makina ile seyrek satır yazınız.
- 3 — Biri orijinal olmak üzere, iki nüsha gönderiniz.
- 4 — Yazı'nın adını ve tarih koymayı unutmayınız.
- 5 — Kendi adınızı ve adresinizi de, hemen yazı adından sonra sıralayınız.
- 6 — Tercüme ise, yazı sahibinin adı ve nerede, hangi tarihte yayınlandığı,
- 7 — Telif ise, faydalandığımız ana kaynakları da, yazının sonunda bildiriniz.
- 8 — Altı sayfayı aşan (200 kelime) yazıların ayrı sayılara bölünmesi mümkündür, sakıncası varsa, onu da bir ek notla bize hatırlatınız.
- 9 — Bir iki mısra'dan fazla şiire yer vermeyiniz.
- 10 — Resim varsa, iyi çekilmiş, siyah beyaz, parlak kâğıda ve 6x9 cm (dahil) den büyük ölçülü resimler gönderiniz. Çizgi şekiller için de siyah çini mürekkep ve şeffaf resim kâğıdı kullanınız.
- 11 — Basılmayan yazılar geri verilmez.
- 12 — Mühabere Adresi : Mimar Sinan. Nuruziya Sokak 21 Beyoğlu, İstanbul'dur.

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

4. Message from the grand Master Şekûr OKTEN
7. Some aspects of the history of
Turkish Freemasonry Reşat ATABEK
12. 240 years of Freemasonry in Poland ... Kurt HENDRİKSON
26. On the Existence and Infinity
of the Soul IV Naki Cevad AKKERMEN
36. The development of
Ancient Greek Philosophy Dimitri FRANGOPULOS
53. Fate and Freemasonry Bedrettin GÜVEN
65. Sufism and Freemasonry Ziya FIÇICIOĞLU
71. Sir Thomas Stamford Raffles Tarık GÜNER
73. The Forbidden Fruit or Hiram's
Companions İbrahim YAŞAR
75. Old age and Freemasonry İzzettin SOMER
87. Current Events Sahir ERMEN
95. In Memoriam Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziye Sokağı - Beyoğlu/İSTANBUL

YEAR 1984

NO. 54

